БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

1983 йил 4 НОЯБРЬ № 45 (2733) ЖУМА

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ПЛЕНУМИ ТЎҒРИСИДА ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1983 йил 3 ноябрда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленуми бўлиб ўтди.

Пленум ташкилий масалани кўриб чиқди.

Пленум ўртоқ Иномжон Бузрукович Усмонхўжаевни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари қилиб сайлади.

Пленум ишида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитети секретари ўртоқ В. И. Долгих иштирок этди.

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Советидан

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Совети Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Шароф Рашидович РАШИДОВ 1983 йил 31 октябрда тўсатдан вафот этганлигини чуқур қайғу билан маълум қиладилар.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ | СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ | СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДАН

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби, Ўзбекистонда партия ва совет қурилишининг атоқли ташкилотчиси, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофоти лауреати Шароф Рашидович РАШИДОВ 1983 йил 31 октябрда тўсатдан вафот этганлигини республика коммунистларига, барча меҳнаткашларига чуқур қайғу билан маълум қиладилар.

УЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ | УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ | УЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ ИНОМЖОН БУЗРУКОВИЧ УСМОНХЎЖАЕВ

Иномжон Бузрукович Усмонхўжаев 1930 йил 21 майда Фарғона область Бағдод районидаги Бағдод қишлоғида туғилган. Ўзбек.

Маълумоти олий: 1955 йилда Тошкент политехника институтини битирди.

1958 йилдан бери КПСС аъзоси. Партиянинг XXVI съездида КПСС Марказий Комитети аъзолигига сайланган. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси. СССР Олий Советининг депутати. Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган бинокор.

1955 йилдан бошлаб «Ферганаводстрой» трестида инженер, шу трестнинг қурилиш участкасида бошлиқ, Марғилон шаҳрининг бош архитектори бўлиб ишлади. 1960—1965 йиллар мобайнида область партия комитетида инструктор, колхозларда қурилиш бўйича область бошқармасининг бошлиғи, «Сельхозтехника» область бирлашмаси раисининг ўринбосари, Фарғона шаҳар ижроия комитети раиси бўлиб ишлади.

1965 йилдан бошлаб Ўзбекистон Компартияси Сирдарё область комитети секретари, 1969 йилдан эса КПСС Марказий Комитетининг ташкилий-партиявий ишлар бўлимида инструкторлик қилди. 1972—1974 йилларда Наманган область ижроия комитети раиси, 1974—1978 йилларда Ўзбекистон Компартияси Андижон область комитетининг биринчи секретари бўлди. 1978 йил декабридан бошлаб Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раиси, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари.

Ленин ордени, Октябрь Революцияси, иккита Меҳнат Қизил Байроқ, «Ҳурмат Белгиси» орденлари ва медаль билан тақдирланган.

Шароф Рашидович РАШИДОВ

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси Шароф Рашидович Рашидов 1983 йил 31 октябрда тўсатдан вафот этди. Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби Шароф Рашидович Рашидов ўзининг бутун ҳаётини коммунизм қурилиши улуғ ишига бағишлади.

Шароф Рашидович Рашидов 1917 йил 6 ноябрда Ўзбекистон ССРнинг Жиззах шаҳрида камбағал деҳқон оиласида туғилди. У 1939 йилдан буён КПСС аъзоси эди. Самарқанд давлат университетини ва ВКП(б) Марказий Комитети ҳузуридаги олий партия мактабини тамомлаган. Меҳнат фаолиятини 1935 йилда ўқитувчиликдан бошлади. Бир неча йиллар мобайнида журналистика ишида бўлди. У 1941 йилнинг августидан бошлаб комсомол ишида ва Совет Армиясида партия ишида бўлди, немис-фашист босқинчиларига қарши жангларда қатнашди. 1943 йилда оғир жароҳатлангандан кейин Совет Армиясидан қайтиб, Самарқанд область газетасида редактор бўлиб ишлади. 1944 йилда у Самарқанд область партия комитетининг секретари этиб сайланди. 1947 йилдан бошлаб республика «Қизил Ўзбекистон» газетасининг редактори, кейинчалик эса Ўзбекистон Ёзувчилар союзи правлениесининг раиси бўлди. Ш. Р. Рашидов 1950 йилдан 1959 йилгача Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси ва 1960 йилгача СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари, 1970 йилдан буён СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси эди.

Ш. Р. Рашидов 1959 йилнинг мартидан умрининг сўнгги кунларигача Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари лавозимида ишлади. Партиянинг XX съездида Марказий Комитет аъзолигига кандидат этиб, XXII-XXVI съездларида эса КПСС Марказий Комитетининг аъзоси қилиб сайланди. 1961 йилдан 1966 йилгача КПСС Марказий Комитети президиуми аъзолигига кандидат, 1966 йил апрелидан эса КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат бўлди. Ш. Р. Рашидов III—X чақириқ СССР Олий Советининг депутати эди.

Ш. Р. Рашидов партия, давлат ва жамоат фаолиятининг барча соҳаларида коммунизм ишига чексиз садоқат, партия сиёсатини амалга оширишда ирода ва қатъият кўрсатиб келди. Янгиликни ҳис этиш, партия ва давлат турмушига доир масалаларни ижодий ҳал этиш, кишиларни жипслаштириш ва уюштириш маҳорати унга хос фазилатлар эди. У қарийб чорак аср мобайнида республика партия ташкилотига бошчилик қилиб, ўзининг бутун бой ҳаётий тажрибасини, ташкилотчилик истеъдодини республика экономикаси ва маданиятини ривожлантиришга бағишлади. Шу йиллар мобайнида Ўзбекистон ССРда қудратли ишлаб чиқариш ва илмий-техника потенциали вужудга келтирилди, саноатнинг янги тармоқлари ривожлантирилди, қишлоқ хўжалиги йирик, механизациялаштирилган тармоқ бўлиб қолди. Ўзбекистон мамлакатнинг асосий пахтачилик базасига айланди.

Шароф Рашидович Рашидов — таниқли совет ёзувчиси ва публицистидир. Бир қанча романлар, повестлар, адабиётнинг, халқларни интернационализм ва дўстлик руҳида тарбиялашнинг актуал проблемаларига доир назарий асарлар унинг қаламига мансубдир. У СССР Ёзувчилар союзининг аъзоси эди.

Коммунистик партия ва Совет давлати олдидаги катта хизматлари учун Ш. Р. Рашидовга икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони юксак унвони берилганди. У кўпгина давлат мукофотлари: Ленин орденлари, Октябрь Революцияси, Меҳнат Қизил Байроқ, Қизил Юлдуз, «Ҳурмат Белгиси» орденлари ва медаллар билан тақдирланган.

Коммунистик партия билан совет халқининг содиқ фарзанди, оташин ватанпарвар ва интернационалист Шароф Рашидович Рашидовнинг порлоқ хотираси совет кишиларининг қалбларида ҳамиша сақланиб қолади.

Ю. В. АНДРОПОВ, Г. А. АЛИЕВ, М. С. ГОРБАЧЕВ, В. В. ГРИШИН, А. А. ГРОМИКО, Д. А. КУНАЕВ, Г. В. РОМАНОВ, Н. А. ТИХОНОВ, Д. Ф. УСТИНОВ, К. У. ЧЕРНЕНКО, В. В. ШЧЕРБИЦКИЙ, В. И. ВОРОТНИКОВ, П. Н. ДЕМИЧЕВ, В. И. ДОЛГИХ, В. В. КУЗНЕЦОВ, Б. Н. ПОНОМАРЕВ, М. С. СОЛОМЕНЦЕВ, Э. А. ШЕВАРДНАДЗЕ, М. В. ЗИМЯНИН, И. В. КАПИТОНОВ, К. В. РУСАКОВ, Н. И. РИЖКОВ, Т. Н. МЕНТЕШАШВИЛИ, Е. АЙТМУРОТОВ, И. Г. АНИСИМКИН, Ю. П. МАКСИМОВ, В. К. МИХАЙЛОВ, М. М. МУСАХОНОВ, Т. Н. ОСЕТРОВ, О. У. САЛИМОВ, И. Б. УСМОНХЎЖАЕВ, Н. Ж. ХУДОЙБЕРДИЕВ, Қ. КАМОЛОВ, Н. М. МАҲМУДОВА, У. УМАРОВ, Р. АШУРАЛИЕВ, Р. Ғ. ҒОЙИПОВ, В. П. ЕСИН, М. ҚАМОЛОВ, А. ҚАРИМОВ, А. Қ. ҚАРИМОВ, С. МАМАРАСУЛОВ, Х. УМАРОВ, В. А. ХАЙДУРОВ, М. ХУДОЙБЕРГАНОВ, Ҳ. А. ШОҒАЗАТОВ, Г. М. МАРКОВ, О. С. СОДИҚОВ, Х. РУСТАМОВА, Н. П. ЖЕЛЕЗНОВ, Д. ЮСУПОВ, С. О. АЗИМОВ.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советида

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети қарор қилдилар:

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофоти лауреати Шароф Рашидович Рашидовни дафн этишни уюштириш учун И. Б. Усмонхўжаев (раис), Е. А. Айтмуротов, И. Г. Анисимкин, Ю. П. Максимов, В. К. Михайлов, М. М. Мусахонов, Т. Н. Осетров, О. У. Салимов, Н. Ж. Худойбердиев, Қ. К. Камолов, Н. М. Маҳмудова, У. У. Умаров, С. О. Азимов, В. А. Головин, Н. М. Железнов, Н. И. Иброҳимов, С. О. Паршин, Х. Рустамова, О. С. Содиқов, Ҳ. А. Шоғазатовдан иборат ҳукумат комиссияси тузилсин.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ СИЁСИЙ БЮРОСИ АЪЗОЛИГИГА КАНДИДАТ, ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ, СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АЪЗОСИ, ИККИ МАРТА СОЦИАЛИСТИК МЕҲНАТ ҚАҲРАМОНИ, ЛЕНИН МУКОФОТИ ЛАУРЕАТИ ШАРОФ РАШИДОВИЧ РАШИДОВНИ ДАФН ЭТИШНИ УЮШТИРУВЧИ

ҲУКУМАТ КОМИССИЯСИДАН

Шароф Рашидович Рашидов жасади солинган тобут В. И. Ленин номли СССР халқлар дўстлиги саройига қўйилади.

Марҳум билан видолашув 1 ноябрь соат 10 дан 19.00 гача ва 2 ноябрь соат 9 дан соат 12 гача бўлади.

Дафн этиш маросими 2 ноябрь соат 14 да бўлади.

Шароф Рашидович РАШИДОВнинг касаллиги ва вафотининг сабаби тўғрисида МЕДИЦИНА ХУЛОСАСИ

Ш. Р. Рашидов 1917 йилда туғилган, юракнинг ишемия касаллиги, юрак томирларининг атеросклерози, инфарктдан кейинги кардиосклероз дардига чалинган.

1983 йил 30 октябрь куни соат 19 да бирдан такрорий тарқоқ миокард инфаркти бошланди. Натижада юрак фаолияти кескин бузилди ва 31 октябрь куни эрталаб соат 5 да юрак уришдан тўхтади.

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлиги ҳузуридаги 4-бош бошқарма бошлиғи А. С. БОТИРБЕКОВ

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Р. А. КАЦЕНОВИЧ

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор К. Й. ЙЎЛДОШЕВ

Даволовчи врач Б. П. НАУМОВ

Ш. Р. РАШИДОВ БИЛАН ВИДОЛАШУВ

Ўзбекистон шаҳар ва қишлоқлари чуқур мотам тутмоқда. Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси Шароф Рашидович Рашидов ҳаётдан кўз юмди.

Республика пойтахти кўчалари ва майдонларида байроқлар қуйи эгиб қўйилган. 1 ноябрь эрталаб юз минглаб кишилар В. И. Ленин номли СССР Халқлари дўстлиги саройи томон йўл олдилар. Меҳнат коллективлари ва ташкилотларининг вакиллари, турли ёш ва касбдаги кишилар марҳумнинг жасади солинган тобут ёнидан қайғули сукут сақлаб ўтадилар.

Супа ёнидаги қизил шойи ёстиқчаларда Ватан Ш. Р. Рашидовнинг Коммунистик партия ва Совет давлати олдидаги хизматларини тақдирлаган юксак мукофотлар турибди. Мукофотлар орасида Социалистик Меҳнат Қаҳрамонининг иккита «Ўроқ ва Болға» олтин медали, Ленин орденлари, Октябрь Революцияси, Меҳнат Қизил Байроқ, Қизил Юлдуз, «Ҳурмат Белгиси» орденлари бор.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. И. Долгих, Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Т. Усубалиев, Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари М. Ғапуров, Қозоғистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси С. Имашев, Тожикистон ССР Министрлар Советининг Раиси К. Маҳкамов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлари Е. А. Айтмуротов, И. Г. Анисимкин, Ю. П. Максимов, В. К. Михайлов, М. М. Мусахонов, Т. Н. Осетров, О. У. Салимов, Н. Ж. Худойбердиев, Қ. К. Камолов, Н. М. Маҳмудова, У. У. Умаров, КПСС Марказий Комитетининг сектор мудири В. И. Смирнов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари Г. М. Орлов, республика Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари Р. Ҳ. Абдуллаева, Қ. А. Аҳмедов, В. Г. Духанин, Б. Р. Раҳимов, М. Т. Турсунов, А. Р. Хўжаев, СССРнинг космонавт-учувчилари В. А. Жонибеков, В. И. Севастьянов, А. А. Серебров фахрий қоровулликда турадилар.

Тобут ёнидаги мотам вахтасида ишлаб чиқариш илғорлари, партия ва совет ходимлари, фан ва маданиятнинг таниқли арбоблари, ҳарбий бошлиқлар, жамоатчилик вакиллари турадилар.

Мотам куйлари таралади. Бутун халқнинг меҳр-муҳаббати ва ҳурматига сазовор бўлган инсон билан видолашиш учун бу ерга келаётган кишилар оқимининг кети узилмайди.

Турли миллатларга мансуб кишилар тобут ёнидан ўзбеклар ва руслар билан ёнма-ён ўтиб бормоқдалар. Уларнинг ҳаммаси ягона совет оиласининг аъзолари бўлиб, Шароф Рашидович ана шу оилани пролетар интернационализмининг улуғ принциплари асосида мустаҳкамлашга ўзининг бутун ҳаётини, бутун фаолиятини бағишлади.

Қардош республикаларнинг вакиллари, Афғонистон ва Монголиянинг Тошкентдаги Бош консулхоналари ходимлари Ш. Р. Рашидов вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдириш учун Халқлар дўстлиги саройига келдилар.

(ЎзТАГ)

ШАРОФ РАШИДОВИЧ РАШИДОВНИ ДАФН ЭТИШ МАРОСИМИ

Совет кишилари жуда оғир жудоликка учрадилар. Коммунистик партия билан Совет давлатининг таниқли арбоби, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофотининг лауреати Шароф Рашидович Рашидовни ажал сафларимиздан юлиб кетди.

2 ноябрь куни эрталабдан бошлаб минг-минглаб тошкентликлар, республика аҳолиси В. И. Ленин номидаги СССР халқлари дўстлиги саройига бориб, марҳумнинг жасади солинган тобутни кетма-кет зиёрат қилиб турдилар.

Мотам куйлари таралади. Тобора янги-янги гулчамбарлар олиб кирилади. Украина, Белоруссия, Грузия, Озарбайжон, Литва, Молдавия, Латвия, Арманистон, Эстония Компартиялари Марказий Комитетларидан, Олий Советлари Президиумлари ва Министрлар Советларидан, КПСС Иваново область комитети ва область ижроия комитетидан келтирилган гулчамбарлар тобут атрофига қўйилади.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. И. Долгих, Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Т. Усубалиев, Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари М. Ғапуров, Қозоғистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси С. Имашев, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси И. Б. Усмонхўжаев, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Н. Ж. Худойбердиев, Тожикистон ССР Министрлар Советининг Раиси К. Маҳкамов, КПСС Иваново область комитетининг биринчи секретари В. Г. Клюев, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлари Е. А. Айтмуротов, И. Г. Анисимкин, Ю. П. Максимов, В. К. Михайлов, М. М. Мусахонов, Т. Н. Осетров, О. У. Салимов, Қ. К. Камолов, Н. М. Маҳмудова, У. У. Умаров, КПСС Марказий Комитети секторининг мудири В. И. Смирнов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари Г. М. Орлов, К. Рзаев, республика Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари Р. Ҳ. Абдуллаева, Қ. А. Аҳмедов, В. Г. Духанин, Б. Р. Раҳимов, М. Т. Турсунов, А. Р. Хўжаев, СССРнинг космонавт-учувчилари В. А. Жонибеков, О. Г. Макаров, В. И. Севастьянов, А. А. Серебровлар тобут ёнида фахрий қоровулликда турадилар. Ҳиндистон (марксистик) Компартияси Сиёсий бюросининг аъзоси Басавапуннайя, Афғонистон Демократик Республикасининг СССРдаги элчиси Ҳабиб Мангал, Монголия Халқ Республикасининг Тошкентдаги Бош консули Пунцагийн Дэчин, Афғонистон Демократик Республикасининг Тошкентдаги Бош консули Муҳаммад Насим Жўя, Франция, Лангедок ва Руссильон вилоятлари умуммеҳнат конфедерациясининг бош секретари С. Флеранс, ҳозир Тошкентда турган бошқа чет эллик меҳмонлар ҳам улар билан бирга бўлдилар.

...Ш. Р. Рашидов жасади ёнига одам қўйиш тўхтатилади. Тобут ёнида марҳумнинг қариндошлари ва ёру биродарлари қоладилар.

Кундуз соат 12 да мотам митинги бошланади. Митингни дафн қилишни ташкил этиш ҳукумат комиссиясининг раиси И. Б. Усмонхўжаев очади.

Ш. Р. Рашидов хотирасига бағишланган мотам митинги.

ЎзТАГ фотоси

И. Б. УСМОНХЎЖАЕВ нутқи

Азиз ўртоқлар, дўстлар!

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофотининг лауреати азиз Шароф Рашидович Рашидов энди орамизда йўқлигини англаш бениҳоя оғир. Доно ва ғоят тажрибали катта ўртоғимиз, дўстимиз ва оғамиз энди орамизда йўқ, биз унинг ўз тенгдоши бўлган революция ишига чексиз садоқати учун, нодир собитқадамлиги учун, ўткир масъулият туйғуси, одатдан ташқари камтарлиги учун уни ҳаммамиз астойдил яхши кўрар эдик.

Ўзи қарийб чорак аср мобайнида самарали раҳбарлик қилган республика партия ташкилоти учун, жонажон Ўзбекистон учун Шароф Рашидович қилган ишларни санаган билан адо бўлмайди. Бизнинг ҳар бир ютуғимизга у ўз ҳиссасини қўшди, шу ютуқларнинг ҳар бири билан у ҳақли равишда фахрланарди. У оташин интернационалист бўлганлиги учун ўзбеклар диёрида совет халқларининг дўстлиги ва қардошлиги ҳозиргидек равнақ топганига ич-ичидан қувонар эди. Бизнинг бу ютуғимизни у ҳақли равишда энг салмоқли ютуқ деб ҳисоблар эди.

Шароф Рашидович куч-қуввати барқ уриб турган бир пайтда, командировкада вафот этди. У сўнгги бор кўрган нарсалар Хоразм ва Қорақалпоғистоннинг саховатли пахтазорлари бўлди. У омма орасида, қайноқ ҳаёт қучоғида бўлишни севар, партиявий ишни бундан бошқача тасаввур этмас эди. Республикада унинг оёғи етмаган бурчак йўқ. У одамларнинг дилини тушунарди, уларнинг фикр-ўйлари ва манфаатларини кўзлаб яшарди. У минг-минглаб меҳнатчиларни шахсан танирди, уларнинг исмию, отасининг номини биларди. Одамлар ҳам унинг тинимсиз ғамхўрлигига меҳр-муҳаббат ва ҳурмат билан жавоб қайтарар эдилар. Деҳқоннинг ўғли, ўзбек диёрининг шонли фарзанди Шароф Рашидович ўқитувчи, журналист бўлди, партия сафига кирди. Чунки у порлоқ эртанги кунни Коммунистик партиясиз тасаввур қилмас эди. «Қўзғал, бепоён Ватан!» деган даъваткор чақириқ эшитилиши биланоқ у Ватан ҳимоясига отланди, немис-фашист босқинчиларга қарши жангларда оғир жароҳатланди. Партиявий, журналистик иш, ёзувчилик иши, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси масъулиятли лавозими, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ва КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидатлик юксак лавозими — унинг тақлид қилса арзийдиган ажойиб ҳаёт йўлидаги асосий босқичлардир.

Партия Шароф Рашидович Рашидовни партия ва давлат қурилишининг қайси участкасига юбормасин, ҳамма жойда у партия сиёсатини амалга оширишда қатъият, ижодий ташаббускорлик ва ижодкорлик, ҳавас қилса арзийдиган серғайратлик ва сабот-матонат намуналарини кўрсатиб, оммани моҳирона жипслаштириб ва руҳлантириб, юксак пировард натижани таъминлаб келди. У коллектив бўлиб ишлашни, коллегиалликни яхши кўрар эди. У ҳамиша хайрихоҳлик руҳини тарғиб қиларди, қалби дарёлиги ва саховати билан, одамларга ҳурмати билан ибрат кўрсатарди. Ташаббус, ватанпарварлик ишлари ҳақида гап очилганида унинг қулфи дили очилиб кетарди, новаторларни айниқса севарди. Унинг тилида «новатор» сўзи инсоннинг ишчанлик фазилатларига берилган энг яхши таъриф эди. Шароф Рашидович ёшларга оталарча меҳрибонлик қилиши билан ҳам ажралиб турарди. Шароф Рашидович Рашидовнинг халқаро обрў-эътибори юксак эди. У меҳнаткашларни интернационализм руҳида тарбиялаш ишига, миллий сиёсатни амалга оширишга катта ҳисса қўшди. Унинг бутун ҳаёти — партияга садоқат билан хизмат қилиш, КПСС XXVI съезди белгилаб берган вазифаларни амалга ошириш намунасидир.

Садоқатли ленинчи коммунист, бениҳоя меҳрибон ва қалби дарё инсон — Шароф Рашидович Рашидов орамиздан кетди. Аммо унинг шонли ишлари, унинг порлоқ сиймоси ҳамиша биз билан бирга қолади. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг топшируvига биноан мотам митингини очиқ деб эълон қилишга ижозат бергайсизлар.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. И. Долгихга сўз берилади.

В. И. ДОЛГИХ нутқи

Ўртоқлар!

Бугун биз Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, биз учун азиз Шароф Рашидович Рашидовни сўнгги йўлга кузатиб қўймоқдамиз. Унинг бевақт вафоти совет кишиларининг қалбларига чуқур қайғу солди.

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Совети Шароф Рашидович Рашидовнинг вафоти муносабати билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетига, республика Олий Советига, Министрлар Советига, коммунистлари ва меҳнаткашларига чуқур ҳамдарлик изҳор этадилар.

Барча қардош совет республикаларининг коммунистлари, халқлари бу оғир жудоликда сизлар билан бирга қайғуриб, сизларга ҳамдард бўлмоқдалар.

Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби, бутун ҳаёти коммунизм қурилиши улуғ ишига тўла-тўкис бағишланган қалби дарё, оташин ва кўп қиррали истеъдод соҳиби бўлган инсон орамиздан кетди.

Шароф Рашидовичнинг бутун катта ҳаёти, Улуғ Ватан уруши йилларидаги жанговар йўли, ажойиб меҳнат фаолияти Ленин партиясига, социалистик Ватанимизга астойдил хизмат қилишнинг ёрқин намунасидир. Унинг қобилияти ва ташкилотчилик истеъдоди Самарқанд область партия комитетида, республика газетаси редакциясида, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида эгалланган раҳбарлик лавозимларида айниқса тўлиқ намоён бўлди.

Шароф Рашидович қарийб чорак аср мобайнида Ўзбекистон партия ташкилотига бошчилик қилиб, ўзининг бутун ғайрат-шижоатини, билимлари ва ғоят бой тажрибасини республика экономикаси, фани, маданияти ва санъатини ривожлантириш ишига, меҳнаткашларнинг фаровонлигини оширишга бағишлади.

Шу йиллар мобайнида меҳнатсевар ўзбек халқининг куч-ғайратлари, мамлакатимиздаги барча халқларнинг қардошларча ёрдами туфайли Ўзбекистон социал-иқтисодий ривожланиш йўлида катта қадам қўйди. Бу ерда қудратли ишлаб чиқариш ва илмий-техника потенциали, индустриянинг янги тармоқлари — энергетика, рангли металлургия, электротехника, радиоэлектроника, химия, машинасозлик вужудга келтирилди. Ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлиги талай даражада ошди. Республиканинг қишлоқ хўжалиги юксак марраларга кўтарилди, республика мамлакатнинг асосий пахтачилик базасига айланди. Мирзачўл, Жиззах ва Қарши даштларидаги ерларнинг ўзлаштирилганлиги, зилзиладан шикастланган республика пойтахти — Тошкент шаҳри қайта тикланганлиги чинакам меҳнат жасорати бўлди.

Эндиликда республика ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлари, зиёлилари Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети раҳбарлигида партия XXVI съездининг, КПСС Марказий Комитети 1982 йил ноябрь ва 1983 йил июнь Пленумларининг қарорларини, ўн биринчи беш йиллик топшириқларини бажариш соҳасида зўр ғайрат билан самарали меҳнат қилмоқдалар. Республика партия ташкилоти интизом ва уюшқоқликни мустаҳкамлаш, меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашни кучайтириш йўлини изчиллик билан ўтказиб келмоқда.

Республика корхоналарида, қурилишларида, колхозлари ва совхозларида, хуллас ҳамма жойда зўр меҳнат шижоати ҳукм суриб, ишга ижодий муносабатда бўлинмоқда. Бунда эса Шароф Рашидович Рашидовнинг хизмати ғоят каттадир. Партия сиёсатини муваффақиятли равишда амалга ошириш учун курашга одамларни илҳомлантириш ва уюштириш, кадрларни йўналтириш — энг сўнгги дамларгача унинг ҳаётининг мазмунини ташкил этган эди.

Шароф Рашидович Рашидов катта партиявий ва давлат фаолиятини публицистик ва адабий иш билан моҳирона қўшиб олиб борди. У йирик совет ёзувчиси, кенг кўламда маълум бўлган романларнинг, адабиёт, интернационал тарбия ва халқлар дўстлиги актуал проблемаларига доир фундаментал асарларнинг авторидир. У тинчликни мустаҳкамлаш, СССРнинг бошқа давлатлар билан, айниқса Осиё, Африка ва Лотин Америкаси давлатлари билан ўзаро манфаатли ҳамкорлигини ривожлантириш учун кўп иш қилди, илғор халқаро ташкилотларнинг фаолиятига актив кўмаклашди. Коммунистик партия ишига астойдил содиқлик, партия сиёсатини амалга оширишда ирода ва қатъият, ғоявий эътиқод ва принципиаллик, социалистик интернационализм — ҳамиша ва ҳар ишда Шароф Рашидовичга мана шундай хусусиятлар хос бўлиб, булар бизнинг унутилмас дўстимиз ва ўртоғимизнинг ажойиб фазилатлари эди. Шахсий камтарлик, кишиларга меҳрибонлик ва эътибор билан муносабатда бўлиш унга хос сифатлар эди. Мана шуларнинг ҳаммаси уни меҳнаткашларнинг ялпи иззат-ҳурмати ва меҳр-муҳаббатига, партиямиз ва мамлакатимизда муносиб обрў-эътиборга сазовор қилди.

Шароф Рашидович Рашидов партия XXII съездидан буён унинг Марказий Комитети аъзоси, 1961 йилдан — КПСС Марказий Комитети Президиум аъзолигига кандидат, 1966 йилдан буён эса, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат эди. У учинчи — ўнинчи чақириқлар СССР Олий Советининг депутати қилиб сайланди.

Ватан унинг фаолиятини юксак баҳолади. Коммунистик партия ва Совет давлати олдидаги ғоят катта хизматлари, республика экономикаси, фани ва маданиятини ривожлантиришга қўшган катта ҳиссаси учун Шароф Рашидович Социалистик Меҳнат Қаҳрамони юксак унвонига икки марта сазовор бўлди, ўн марта Ленин ордени билан, Октябрь Революцияси, Меҳнат Қизил Байроқ орденлари, иккита Қизил Юлдуз ордени, «Ҳурмат Белгиси» ордени ва кўпгина медаллар билан мукофотланди. Унга Ленин мукофоти лауреати унвони берилган.

Биз Шароф Рашидович билан чуқур қайғуриб видолашмоқдамиз. Марҳумнинг қариндош-уруғлари ва яқин кишиларига, унинг барча дўстлари ва сафдошларига ғоят самимий ҳамдардлик туйғуларини изҳор этамиз.

Ўзининг бутун ҳаётини Коммунистик партия ишига, Улуғ Ватанимизга бағишлаган Шароф Рашидович Рашидовнинг порлоқ хотираси қалбларимизда ҳамиша сақланиб қолади.

Алвидо, азиз дўстимиз ва ўртоғимиз!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари Т. Н. Осетров сўзга чиқади.

Т. Н. ОСЕТРОВ нутқи

Ўртоқлар!

Қалбларимиз чексиз қайғу-алам билан тўлиб тошган. Республика партия ташкилоти, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари ғоят оғир жудоликка учрадилар.

Сафдошимиз, дўстимиз ва ўртоғимиз, йирик ташкилотчи ва истеъдодли раҳбар, дилкаш ва самимий инсон Шароф Рашидович Рашидов орамизда йўқлигини англаш мушкулдир.

Шароф Рашидович Рашидов матонатли коммунист, оташин курашчи, интернационалист, халқлар ленинча дўстлиги йўлидаги курашчи эди. У ўзининг бутун ёрқин ҳаётини партия ишига, коммунизм идеалларига, улуғ Ватанимизга, совет халқига тўла-тўкис бағишлади. Бутун Ленин партиясига хос фазилатлар унинг ҳаёти ва фаолиятида намоён бўлди.

Республикамиз эришган кўпдан-кўп катта ютуқлар Шароф Рашидович Рашидов номи билан боғлиқдир. У хўжалик ва маданий қурилиш вазифаларини ўзига хос ғайрат-шижоат ва фидокорлик, ишчанлик ва принципиаллик билан ўртага қўйиб, уларнинг муваффақиятли ҳал этилишига эришар эди. Ўзбекистонда халқ хўжалигининг фан-техника тараққиётини белгилаб берувчи кўпгина тармоқлари унинг ташаббуси билан вужудга келтирилди ва гуркираб ривожлантирилди.

Қатъият ва иш тўғрисида жон куйдириш, кишиларни жипслаштириш ҳамда уларни юксак пировард натижаларга эришишга сафарбар этиш маҳорати пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ҳамда тайёрлашни муттасил кўпайтириб боришда айниқса яққол намоён бўлди.

Шароф Рашидович Рашидов қарийб чорак аср мобайнида республика партия ташкилотига бошчилик қилиб, ленинча нормалар ва анъаналарга ҳамиша амал қилиб келди. Батамом фидокорлик, ишнинг асосий йўналишларида бўлишга шайлик, ҳамиша ва ҳар ишда бошқалар учун ўрнак бўлиш унга хос фазилатлар эди. Ҳамиша унинг сўзи билан иши бир эди. У партия ташкилотларининг жанговарлигини, коммунистларнинг авангардлик ролини оширишга эришиш учун сабот билан ҳаракат қилиб келди, ҳамиша одамлар орасида бўлиб, уларни ўргатди ва ўзи ҳам улардан ўрганди, раҳбар партия, совет ва хўжалик кадрларини юксак талабчанлик ва интизом, ташаббускорлик, ишга ижодий ёндашиш руҳида тарбиялади.

Кишиларга, уларнинг фикрларига астойдил ҳурмат билан қараш, донишмандлик ва билимдонлик, партиявий принципиаллик, талабчанлик, қарорларни коллектив бўлиб ишлаб чиқиш, масъулиятни ўткир ҳис этиш, ниҳоятда самимийлик ва камтарлик шу атоқли раҳбарнинг порлоқ сиймосидан ажралмас фазилатлардир. Шароф Рашидовнинг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюроси ва Секретариатининг, бутун аппаратининг қийин, аҳил ва жўшқин ишини уюштиришдек ноёб истеъдоди ва маҳоратини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман. У ғоят хилма-хил юмушлар, катта ва кичик ишлар, кўпдан-кўп оддий ва мураккаб масалалар орасида ҳамиша асосий, ғоят муҳим проблемаларни — ишлаб чиқарувчи кучларни, экономика ва маданиятни ривожлантириш проблемаларини ажрата билар эди. Шароф Рашидович омманинг эътироф этилган етакчиси сифатида область, шаҳар, район партия комитетларининг, бошланғич партия ташкилотларининг энг самарали фаолият формалари ва методларини қидириб топишга қаратилган ишида жўшқинлик, аниқ-пухталикка, ишда маданиятни оширишга эришиш учун ҳаракат қилиб келди. Ишдаги ўртоғи учун у шунчаки раҳбаргина эмас, балки самимий ва меҳрибон мураббий ҳам эди.

Катта авлодга мансуб кишилар уни оқсоқол деб эъзозлашар, ёшлар эса ота деб аташарди. Шароф Рашидовични чин қалбдан, астойдил ҳурмат қилишлари, унинг баҳодирона олижаноб меҳнатини, унинг сиёсий етуклиги ва маънавий поклигини тушунишлари туфайли у ана шундай эътироф этилди.

Шароф Рашидович Рашидов меҳнат аҳлининг фаровонлиги, бахт-саодати тўғрисидаги уй-фикр ва юмушлар билан яшади, ўзини ҳеч қачон аямади, бутун кучини сарфлаб ишлади, партия ишониб топширган иш учун ҳамиша астойдил жон куйдирди.

Ҳурматли ўртоқлар, Марказий Комитетни, Совет ҳукуматини ишонтириб айтишга ижозат бергайсизки, биз бундан буён ҳам партия XXVI съездининг, КПСС Марказий Комитети ноябрь ва июнь Пленумларининг режаларини, КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Юрий Владимирович Андроповнинг кўрсатмаларини амалга ошириш борасида Шароф Рашидович каби зўр ғайрат билан самарали ишлайверамиз, коммунистик қурилишда тобора янги-янги муваффақиятларга эришаверамиз.

Республиканинг ҳамма коммунистлари, барча меҳнаткашлари совет халқининг шонли фарзанди, партия иши учун садоқатли ва матонатли курашчининг порлоқ хотираси олдида бошларини қуйи эгиб, Шароф Рашидовичнинг рафиқаси ва содиқ дўсти муҳтарам Хурсанд Ғафуровна, Сизга, Шароф Рашидовичнинг фарзандларига, укаларига ва яқин кишиларига чин қалбдан таъзия ва ҳамдардлик изҳор этадилар.

Шароф Рашидовичнинг орамиздан кетганлиги тўғрисида гапириш мушкул. Жудолик қайғу-аламини сўз билан ифода этиб бўлмайди. Биз уни юксак партиявийлиги, ленинча камтарлиги, соддадиллиги ва инсонийлиги, вазмин мулоҳазалилиги ва ғоят дилкашлиги учун ҳурмат қилардик ва севардик. У бизнинг қалбларимизда ҳамиша шундай бўлиб қолади.

Алвидо, азиз дўстимиз ва биродаримиз, азиз Шароф Рашидович.

Жиззах областидаги Ульянов номли совхоз бригадири Х. Рустамова микрофон олдига келади.

Х. РУСТАМОВА нутқи

Азиз ўртоқлар!

Биз ҳаммамиз оғир дамларни бошдан кечирмоқдамиз, чуқур мусибатдамиз. Коммунистик партия ва совет халқининг содиқ фарзанди, оташин ватанпарвар ва интернационалист, ишчи-деҳқонларнинг доно устози ва мураббийси, ғоят қадрдон ва севимли Шароф Рашидович Рашидовни барча совет кишилари билан бирга сўнгги йўлга кузатмоқдамиз.

Азиз отахонимиз Шароф Рашидович Рашидов республика халқ хўжалигини, маданиятини юксалтириш, айниқса пахтачиликни комплекс ривожлантириш, хотин-қиз механизаторларни тарбиялаш тўғрисида ҳормай-толмай ғамхўрлик кўрсатиб келди. Оталиқ меҳр-муҳаббати билан биз, пахтакорларга бебаҳо маслаҳатлар берган, оналар ва болалар бахтини авайлаган улуғ инсон билан видолашиш нақадар қайғулидир.

Қадрдон Шароф Рашидовичнинг партия ишига чексиз эътиқоди, коммунистларча принципиаллиги ва қатъияти, ўзига ва ўртоқларига нисбатан талабчанлиги, бениҳоя зўр меҳнатсеварлиги ва камтарлиги биз ёшларга ҳамиша ўрнак бўлиб қолади.

Жиззах областининг тақдири ғоят зўр қобилият соҳиби, ноёб дилкаш инсон Шароф Рашидович номи билан чамбарчас боғлангандир. Бу ерда у туғилиб ўсди, шу ерда комсомол ва Ленин партияси сафига кирди.

Партия ва давлат ишлари билан ғоятда банд бўлишига қарамай, Шароф Рашидович ҳеч қачон туғилиб ўсган юрти, унинг одамлари билан алоқасини узмади. У областимиз ҳақида ҳамиша ғамхўрлик қилиб келди. Қўриқ ерларни ўзлаштиришнинг ҳал қилувчи йилларида бу қаҳрамонона курашга Шароф Рашидович етакчилик қилганлигини, унинг донишмандлиги туфайли Мирзачўл ва Жиззах, Қарши ва Сурхон — Шеробод даштлари серҳосил пахтазорларга, яшнаган боғ-роғларга айланганини авлодлар ҳеч қачон унутмайди.

Бугунги кунда обод бўлиб, гуллаб-яшнаётган серқуёш республикамиз, жумладан Жиззах областининг қад кўтараётган ҳар бир биноси, равнақ топаётган боғ-роғлари ҳамюртимиз Шароф Рашидовичнинг ёрқин хотирасини эслатиб туради.

Биз шуни яхши биламизки, севимли Ватанимиз, тинчлик ва коммунизм йўлидаги фидокорона меҳнатимиз қадрдон Шароф Рашидович учун энг яхши ёдгорлик бўлади.

Алвидо деб айтишга тилим бормайди, азиз отажоним. Сиз халқимиз қалбида абадий яшайсиз.

В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси комсомол-ёшлар бригадасининг бошлиғи Э. Миркомилов нутқ сўзлайди.

Э. МИРКОМИЛОВ нутқи

Ўртоқлар!

Шароф Рашидович Рашидов билан видолашилаётган шу оғир дамларда қалбларимиз қайғу-алам билан тўлиб тошди. Ёш авиасозлар, республиканинг барча комсомоллари ва ёшлари унинг бевақт вафоти муносабати билан ғоят катта жудолик қайғусидадирлар.

Бутун умрини сўнгги нафасигача Коммунистик партия буюк ишига, совет халқи учун хизмат қилишга бағишлаган киши орамиздан кетганлигини ҳис этиш ачинарлидир.

Октябрь тенгдоши, қаҳрамонона беш йилликлар, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси Шароф Рашидович Рашидов муаллимликдан Советлар мамлакатининг йирик партия ва давлат арбоби даражасигача қадар ёрқин йўлни босиб ўтди.

Шароф Рашидович республиканинг экономикаси ва маданиятини ривожлантиришга қанчалик кўп куч-ғайрат, ақл-идрок ва билим сарф қилганлиги биз, Ўзбекистон ёшларини ҳамиша қойил қолдирарди. У комсомоллар, ёшлар билан учрашувларда, оталарча маслаҳатлари ва ўгитларида бизни ҳамиша ленинча, коммунистча яшаш ва меҳнат қилишга ўргатарди. Биз ундан Ватанни қизғин севишни, қийинчиликларни бартараф этишни, совет ватанпарварлиги ва социалистик интернационализм принципларига ҳамиша содиқ қолишни ўргандик.

Коммунистик партия ва Совет давлатининг атоқли арбоби Шароф Рашидовичнинг ёрқин ҳаёти йигит-қизлар учун ҳамиша партиямиз ишига астойдил садоқатнинг ажойиб тимсоли бўлади. Биз комсомоллар оталаримиз ва оналаримиз ишига ҳамиша содиқ қоламиз, барча авлод коммунистларининг буюк ғалабаларини кўз қорачиғидек асраймиз ва кўпайтириб борамиз, тинчлик посбонлигида қаттиқ турамиз деб, Коммунистик партияни, қаҳрамон совет халқини ишонтирамиз. Коммунистик партиянинг содиқ фарзанди Шароф Рашидович Рашидовнинг порлоқ хотирасини ҳамиша қалбларимизда сақлаймиз. Алвидо, азиз устозимиз Шароф Рашидович. Сизнинг самарали фаолиятингиз, Ленин идеалларига фидокорона садоқатингиз, юксак инсонийлик сифатларингиз биз учун ҳамиша илҳомбахш ўрнак бўлиб қолажак.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президенти академик О. С. Содиқов республика зиёлиларининг чуқур қайғуси тўғрисида гапиради.

СУРАТДА: СССР халқлари дўстлиги майдонида.

ЎзТАГ фотоси

ШАРОФ РАШИДОВИЧ РАШИДОВНИ ДАФН ЭТИШ МАРОСИМИ

О. С. СОДИҚОВ нутқи

Азиз ўртоқлар!

Барча меҳнаткашлар сингари республика зиёлилари ҳам таниқли партия, давлат ва жамоат арбоби, оташин ватанпарвар ва интернационалист азиз Шароф Рашидович Рашидовнинг бевақт вафоти хусусида чуқур қайғудадирлар.

Партиямизнинг тарихий режаларини амалга ошираётиб, ўзининг ҳамма куч-ғайратлари, билими ва катта тажрибасини, саховатли қалбининг бутун қўрини халққа берган киши энди орамизда йўқ деган фикр билан муроса қилиш қийин.

Ш. Р. Рашидов кўпгина муҳим партия ва давлат ишлари орасида республикамизда илмий тафаккурни ривожлантириш ва фан-техника тараққиётини тезлатишга ҳамиша катта эътибор бериб, унинг тўғрисида алоҳида ғамхўрлик қилиб келарди. У ҳозирги босқичдаги шу туб проблемани ҳал этишга илм-фан пойдевори кишининг энг эрта ёшида ҳосил қилишини кўра биладиган ҳақиқий мутафаккир сифатида ёндашарди.

У мактабгача жамоат тарбиясига ҳам, умумий таълим мактабларининг эҳтиёжларига ҳам, ўрта ва олий таълимни ривожлантиришга ҳам оталарча ҳақиқий ғамхўрлик ва диққат-эътибор билан қараганлигини ҳаммамиз биламиз. Албатта у ёш олимларнинг бунёдга келишига, илмий куч-қувватларни илм-фаннинг янги катта йўналишларига жамлашга ҳамма чоралар билан қўмаклашарди. У илмий кадрларни тайёрлаш ва тарбиялашга, ишлаш ва ижодий камол топиш учун энг қулай шароитлар яратишга кўп эътибор берарди. Унинг ҳаракатлари туфайли республикада кўпдан-кўп юксак малакали педагог ва олимлар ўсиб етишди, қудратли илмий-техникавий потенциал вужудга келди.

Шароф Рашидович жамики янгиликларнинг, илғор ишларнинг эҳтиросли ва толмас тарафдори эди, олимларни муҳим халқ хўжалик аҳамиятига эга бўлган проблемаларни ҳал этишга йўлларди деб бемалол айта оламиз.

Бугун азиз Шароф Рашидович билан дилимиз куйиб видолашаяпмиз. Совет Ўзбекистонининг олимлари одамларимизга ленинча партия даъват этаётган тараққиётни таъминлаш учун фан ва техниканинг ҳамма жабҳаларида янада актив ва уюшқоқлик билан меҳнат қилишни ўз бурчлари деб биладилар.

Алвидо, азиз устоз Шароф Рашидович!

Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари М. Ғ. Ғапуров нутқ сўзлайди.

М. Ғ. ҒАПУРОВ нутқи

Азиз ўртоқлар!

Ҳаммамизга азиз Шароф Рашидович Рашидовнинг дафн маросимига келган қўшни қардош республикаларнинг вакиллари унинг олдида бошларини қуйи эгадилар.

Коммунистик партия ва Совет давлатининг атоқли арбоби, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси, СССР ёзувчилар союзининг аъзоси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофоти лауреати Шароф Рашидович Рашидовнинг бевақт вафот этганлиги тўғрисидаги хабар қардош республикаларимиз коммунистларининг, барча меҳнаткашларининг қалбларини қайғу-аламга тўлдирди.

Ўзининг бутун онгли ҳаётини коммунизм идеалларига, буюк Ватанимизга, совет халқига хизмат қилишга бағишлаган, бутун куч-қувватини, ташкилотчилик истеъдодини Совет Ўзбекистонининг экономикаси, маданиятини равнақ топтиришга бағишлаган ажойиб инсон, матонатли ленинчи коммунист, социалистик мамлакатимиз оташин ватанпарварининг қайноқ қалби уришдан тўхтаганлигига ишониш қийин, буни хис этиш оғир ва аламлидир.

Шароф Рашидович оддий ходимдан Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретарига қадар катта ва шонли меҳнат йўлини босиб ўтди ва шу лавозимда йигирма тўрт йилдан кўпроқ хизмат қилди. У ўзига топширилган партия, совет, хўжалик фаолиятининг ҳамма жабҳаларида ўзига хос ғайрат-шижоат билан меҳнат қилди, ишни яхши билиш, ташаббускорлик намуналарини кўрсатди, юксак даражада масъулиятли, камтар, меҳнатсевар, ниҳоятда дилкаш киши эди.

Совет Ўзбекистони коммунистик бунёдкорликнинг ҳамма соҳаларида эришган ажойиб муваффақиятлар унинг номи билан, толмас ташкилотчилик фаолияти билан боғланган.

Қардош республикаларимизнинг коммунистлари, барча меҳнаткашлари Шароф Рашидович Рашидовни ғоятда қадрлар ва ҳурмат қилар эдилар.

Интернационалист, ленинчи, унутилмас Шароф Рашидович Рашидовнинг дил саховатлари қардош республикаларимиз ўртасидаги қалин дўстлик ва ҳамкорлик алоқаларини нурафшон қилиб турарди.

Букилмас иродали, юксак партиявий принципли, ниҳоятда ишчан ҳамда ўзига ва қўл остидагиларга талабчан, буюк Ленин ишига бениҳоя содиқ киши орамиздан кетди.

Шароф Рашидович Рашидов энди орамизда йўқ. Бу қардош республикаларимизнинг барча коммунистлари ва меҳнаткашлари учун катта жудоликдир. Бугун азиз дўстимиз, оғамиз ва ўртоғимиз Шароф Рашидович билан видолашар эканмиз, партиямиз XXVI съезди тарихий қарорларини амалга оширишдаги, у ўзининг бутун ёрқин ҳаётини бағишлаган коммунизм қуриш буюк иши йўлидаги фидокорона меҳнатларимиз унинг тўғрисидаги энг яхши хотира бўлиб қолишини равшан хис этамиз.

Алвидо, азиз Шароф Рашидович. Партиямиз ва халқимизнинг содиқ фарзанди Сиз тўғрингиздаги хотира, Сизнинг порлоқ сиймоингиз ва ишларингиз қалбларимизда ҳамиша қолажак.

Қизил Байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи қўшинларининг қўмондони армия генерали Ю. П. Максимов митинг қатнашчиларига мурожаат этиб нутқ сўзлайди.

Ю. П. МАКСИМОВ нутқи

Азиз ўртоқлар!

Республиканинг барча меҳнаткашлари каби Туркистон округи жангчилари ҳам партиямиз ва давлатимизнинг таниқли арбоби, оташин ватанпарвар ва интернационалист Шароф Рашидович Рашидов бевақт вафот этганлигидан чуқур қайғурмоқдалар.

Республика экономикаси ва маданиятини ривожлантиришдаги, мамлакатимиз халқлари улуғ ленинча дўстлигини мустаҳкамлашдаги катта-катта ютуқлар Ўзбекистонда партия ва совет қурилишининг атоқли ташкилотчиси, салкам чорак аср мобайнида республика партия ташкилотига бошчилик қилган Шароф Рашидовичнинг номи билан боғлиқдир.

Биз, Туркистон округи жангчилари ғоят оғир жудолик аламини алоҳида қайғу билан бошдан кечирмоқдамиз. Хўжалик қурилиши вазифалари билан бир қаторда мамлакат мудофаа қобилиятини ошириш ва унинг қуролли кучларини мустаҳкамлаш ишига ҳам катта ҳисса қўшган партия ва давлат раҳбари ҳаётдан кўз юмди.

Шароф Рашидович округ ҳарбий кенгашининг аъзоси сифатида Ватаннинг жанубий чегаралари хавфсизлигини таъминлаш, Қизил Байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи қисмлари ҳамда қўшилмаларининг жанговар ва сафарбарлик жиҳатидан шайлигини ошириш масалалари билан чуқур шуғулланар эди. Биз округ зиммасига юкланган катта ва мураккаб вазифаларни ҳал этишда доимо унинг эътибори, мадади ва ёрдамини сезиб турдик.

Шароф Рашидович ҳарбий гарнизонларда тез-тез бўлиб, солдатлар ва офицерлар билан учрашиб турарди, у солдат қалбини яхши билар, машаққатли ҳарбий меҳнатни юксак қадрлар, жангчилар тўғрисида оталарча ғамхўрлик қилар эди.

Шароф Рашидович меҳнаткашларни ва аввало ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш соҳасидаги ишга ташкилотчи ва пропагандистга хос ниҳоятда зўр ғайрат-шижоатини, истеъдодини сарфлади. Республикада бевосита унинг таъсири билан ёшларнинг армияга чақирилмасдан олдин рус тилини ўрганишлари соҳасида кенг кўламдаги тадбирлар амалга оширилмоқда, бу эса армия учун жуда муҳим аҳамиятга эгадир.

Улуғ Ватан урушида ўзи қатнашган, фашист босқинчиларга қарши жангларда шахсий жасорат, матонат ва мардлик кўрсатган, жангларда оғир ярадор бўлган Шароф Рашидович уруш қатнашчилари тўғрисида, қуролли кучлар ҳамда округ ветеранлари ҳақида доимо ғамхўрлик қилиб келди. Шароф Рашидовичнинг вафоти уларнинг қалбларини, Октябрь ғалабаларини қўлига қурол олиб ҳимоя қилган барча кишиларнинг қалбларини оғир қайғу-аламга тўлдирди.

Шароф Рашидовичнинг бутун ҳаёти Ленин партияси иши учун, халқ манфаатлари ҳамда Ватанни равнақ топтириш учун курашга бағишланган эди. У сўнгги дақиқагача партия билан қуролли кучларнинг фаол солдати бўлиб қолди.

Ленинчи коммунист, буюк меҳнаткаш, истеъдодли ва доно раҳбар, самимий ва меҳрибон инсон — Шароф Рашидович Рашидовнинг сиймоси туркистонлик жангчиларнинг хотирасида ҳамиша сақланиб қолади.

Алвидо, азизимиз Шароф Рашидович!

СССР Ёзувчилар союзи правлениесининг секретари А. А. Ананьев оғир жудолик тўғрисида гапиради.

А. А. АНАНЬЕВ нутқи

Ўртоқлар!

Бугун биз Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби, республиканинг иқтисодий ва маданий ҳаётига узоқ вақтлар давомида самарали раҳбарлик қилиб келган ҳаммамиз учун азиз Шароф Рашидовични қалбларимиз қайғу-аламга тўлган ҳолда сўнгги йўлга кузатиб қўймоқдамиз. У халқнинг меҳр-муҳаббати ҳамда иззат-ҳурматига сазовор бўлган таниқли партия ва давлат арбобигина эмас, шу билан бирга йирик совет ёзувчиси ҳам эди. Унинг китоблари иттифоқдош республикалар халқларининг барча тилларида ва чет элларда кўп марта қайта-қайта нашр этилган. Совет адабиёти катта жудоликка учради. Янги жамиятнинг курашчи санъаткори, бунёдкор санъаткори, реалист санъаткор, ўзининг партия ва давлат фаолияти билангина эмас, балки кишиларнинг қалбларидан жой олган бадиий каломи билан ҳам меҳнатнинг бунёдкорлик гўзаллигини, эзгуликнинг гўзаллигини, Ватанга меҳр-муҳаббатни қарор топтирган матонатли ленинчи совет адабиёти сафларидан кетди. Мамлакатимиз учун оғир бўлган уруш йилларида ёзилиб босиб чиқарилган «Қаҳр-ғазабим» номли биринчи китобидан ўтган йили «Дружба народов» журналида эълон қилинган «Қалб амри» номли сўнгги повестгача Шароф Рашидович Рашидов ўзининг реалистик қаламига содиқ бўлиб қолди.

Унинг китоблари биз учун ғоят азиз бўлган социалистик турмуш тарзининг гўзаллигини ва жозиба кучини яққол кўрсатиб берди. У санъаткорга хос ўткир ва меҳрли кўзлари билан дунёга назар ташлаб, жамиятимизнинг қудратли маънавий кучини ҳаммадан ёрқинроқ тасвирлаш мумкин бўлган бўёқларни ана шу дунёдан олди. Кенг кўламда машҳур бўлиб қолган «Ғолиблар», «Бўрондан кучли», «Қудратли тўлқин» повесть ва романлари, «Кашмир қўшиғи» романтик қиссаси, «Тарих ҳукми» публицистик мақолалар тўплами, кўп миллатли совет адабиётининг туб проблемаларига бағишланган кўпдан-кўп танқидий мақолалар унинг қаламига мансубдир.

Шароф Рашидович СССР Ёзувчилар союзининг ишида актив қатнашди, Африка ва Осиё мамлакатлари ёзувчиларини империалистларнинг термоядро урушини чиқаришлари хавфига нисбатан урушга қарши қудратли ҳаракатга бирлаштириш ташаббускорларидан бири эди.

Осиё ва Африка ёзувчиларининг Тошкентда бўлиб ўтган биринчи конференциясида ҳукм сурган эркесварлик руҳи, ўшанда эълон қилинган энг асосий принциплар ҳаммамизнинг ёдимизда. Ана шу конференция унинг қатнашчилари онгига, сўнгра эса дунёдаги турли мамлакатлар жамоатчилиги онгига Тошкент руҳи сифатида ўрнашиб қолди. Тошкент руҳини тилдан қўймай, у ҳақда ҳамон гапирмоқдалар, уни эсдан чиқармаяптилар. Африка — Осиё мамлакатлари ёзувчиларининг яқинда Тошкентда бўлиб ўтган конференциясида ҳам ана шу тинчликсеварлик руҳи яна бир бор тасдиқланди. Яна Шароф Рашидович Рашидов шу конференциянинг жон-тани, унинг қалби бўлди.

Азиз дўстимиз, азиз Шароф Рашидович! Биз, совет ёзувчилари сафдошларча қилган меҳнатингиз олдида бош эгамиз. Сизнинг ишларингиз билан китобларингиз биз учун ҳамиша партия ва халққа астойдил хизмат қилиш намунаси бўлиб қолади.

Алвидо, қадрдонимиз Шароф Рашидович.

Ш. Р. Рашидов хотирасига бағишланган митинг ёпиқ деб эълон қилинади. Ш. Р. Рашидов жасади солинган тобут мотам куйи садолари остида тўп лафетига ўрнатилади.

СССР халқлари дўстлиги саройида КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Советидан, Ўзбекистон ҳамда қардош республикалар партия, совет ва жамоат ташкилотларидан, меҳнат коллективларидан, чет эллик дўстлардан қўйилган кўпдан-кўп гулчамбарлар мотам юришининг олдида кўтариб борилмоқда.

Қизил шойи ёстиқчаларда Ш. Р. Рашидов Коммунистик партия ва Совет давлати олдидаги хизматлари учун сазовор бўлган юксак мукофотларни кўрамиз.

Кўчаларнинг йўлкалари минглаб тошкентликлар билан лиқ тўлди. Улар Коммунистик партия ва Совет давлатининг таниқли арбоби Шароф Рашидович Рашидов билан видолашиш учун бу ерга келдилар.

Кортеж В. И. Ленин Марказий музейининг Тошкент филиали ёнидаги паркка етиб келади. Тобут лафетдан супага олиб қўйилади.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Н. Ж. Худойбердиев видолашув нутқи сўзлайди.

Н. Ж. ХУДОЙБЕРДИЕВ нутқи

Азиз ўртоқлар!

Биз мана шу жуда оғир қайғули дамларда видолашаётган инсон — Коммунистик партия ва совет халқининг содиқ фарзандидир. Унга куч-қувват ва ақл-заковатни, улкан ва сахий қалбни Коммунистик партия билан совет халқи бахш этди.

Шароф Рашидович Рашидовнинг бутун ҳаёт йўли — ажойиб ва порлоқ жасорат — Улуғ Ватан урушининг даҳшатли йилларидаги солдат жасорати, омманинг коммунизм сари буюк юришида унинг ташкилотчиси бўлган коммунист жасорати, ёзувчи, ватанпарвар ва интернационалист жасоратидир.

Ленин партияси ва социалистик Ватан тарбиялаган Шароф Рашидович Рашидов ўзининг фарзандлик бурчини астойдил адо этди. Ўзбекистон шаҳар ва қишлоқларининг ҳозирги қиёфасида, унинг кўп тармоқли индустрияси гуркираб ривожланишида, ер бағри бойликлари кенг кўламда ўзлаштирилаётганлигида, ирригация ва мелиорация республика тарихида мислсиз даражада ривожлантирилаётганида, пахтачилик, бутун қишлоқ хўжалиги юксалганлигида, фан ва маданият барқ уриб ривожланганида, хуллас ҳамма жойда қарийб чорак аср мобайнида республика партия ташкилотига етакчилик қилган Шароф Рашидович Рашидов илҳомбахш ижодкорлигининг, ақл-заковати, жўшқин, тинимсиз фаолиятининг улуғвор натижалари кўриниб турибди.

Шароф Рашидович партиямизнинг бош йўлини унинг ўзига хос ғайрат-шижоат, ташаббускорлик ва қатъият билан, ишни чуқур билган ҳолда изчиллик билан амалга ошириб келди. Республика, унинг раҳбарлари, жойлардаги кадрлар ўзларининг барча ишларида ўз ташаббусларида ҳамиша КПСС Марказий Комитети билан унинг Сиёсий бюросининг муттасил қўллаб-қувватлаб, маъқуллашларини ҳис этиб келдилар ва ҳис этмоқдалар.

Оташин ватанпарвар ва эҳтиросли интернационалист бўлган Шароф Рашидович совет кишилари дўстлиги ва қардошлиги ғояларининг тантанаси учун кўп иш қилди.

Шароф Рашидович КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг топшириғига биноан социалистик мамлакатлар халқлари билан чет эллардаги бошқа давлатларнинг халқлари ўртасида дўстлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашга доир катта катта тадбирларни фаол амалга оширди, халқлар тинчлиги ва хавфсизлиги ишини мустаҳкамлаш учун кўп иш қилди.

Ленин партиясининг содиқ фарзанди бўлган у ҳамиша ва ҳар жойда халқ билан бирга бўлди, унинг ўй-фикрлари ва орзу-умидлари билан яшади, меҳнаткашларнинг фаровонлигини ошириш тўғрисида тинимсиз ғамхўрлик қилди. Республикамиз қиёфаси ва халқи турмуши унинг кўз ўнгида таниб бўлмас даражада ўзгариб кетди.

Шароф Рашидовичнинг сўзи билан иши ҳамиша бир эди! У ўзи билан ёнма-ён, унинг раҳбарлигида яшаб ишлаган кишиларнинг ҳаммаси учун ёрқин, илҳомбахш намуна эди.

Ўзбекистон меҳнаткашлари уни астойдил севиб ҳурмат қилишарди. Шунинг учун ҳам мана шу бугунги видолашув онларида чуқур қайғурмоқдалар, зотан Шароф Рашидович ўзининг бутун ҳаётини халқ бахт-саодати йўлида тўла-тўкис бағишлаганлигини улар биладилар ва қалблари билан ҳис этадилар.

Шароф Рашидович энди орамизда йўқлиги, у ҳаётдан кўз юмганлиги ҳамда унинг ўткир нигоҳи энди хайриҳоҳлик билан порлаб турмаслиги фикрига кўникиш қийин.

Шароф Рашидович каби катта арбобларнинг номи ўчмайди. Улар коммунизм идеаллари ғалабаси йўлидаги ўз меҳнатларининг ва курашларининг шонли якунлари билан сафда қоладилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети тарбиялаган партия, совет ва хўжалик кадрлари, коммунистик қурилиш сабоғини олган ишчилар, колхозчилар, фан ва техника, санъат ва адабиёт арбоблари, барча ёшларимиз унинг ишини давом эттирадилар.

Шароф Рашидовичнинг номи ҳамда кўп қиррали фаолияти халқнинг ишлари ва зафарларида абадийлаштирилади. Унинг ажойиб китоблари мангу яшайди.

Ўзбеклар диёри ўзининг энг содиқ, энг атоқли фарзандларидан бири билан видолашмоқда.

Шундай қайғули воқеа содир бўлган экан, азиз Шароф Рашидович, шафқатсиз ажал Сизни орамиздан олиб кетган экан, нима ҳам қила олардик!

Бу ерда, ернинг сўнгги бўсағасида биз Сизга, дўстимиз, биродаримиз, сафдошимизга, шуни айтишни истаймизки, Ўзбекистон коммунистлари, барча меҳнаткашлари халқ хўжалигининг барча тармоқларида айни бир вақтда юксак кўрсаткичларга эришиш билан бирга бу йил ҳам Ватанга 6 миллион тонна пахта етказиб берилади, деб республика номидан берган ваъдангиз шараф билан бажарилиши учун ҳамма ишни қиладилар. Партия ташкилоти Совет Ўзбекистонини қардош халқлар аҳил оиласида жўшқин ривожлантириш улуғвор режаларини бундан буён ҳам сабот билан амалга оширишга азму қарор бергандир. Шароф Рашидович ўзининг бутун ажойиб ҳаётини мана шу ишга батамом бағишлади.

Ўртоқлар! Жудоликнинг чексиз қайғу-аламини сўз билан ифодалаш қийин. Мана шу сўнгги видолашув дақиқасида биз ҳаммамиз Шароф Рашидовичнинг рафиқаси ва содиқ дўсти, ғоят ҳурматли, ҳаммамиз учун азиз Хурсанд Ғафуровнага, уларнинг фарзандларига, укалари, қариндош-уруғлари ва ёр-биродарларига, кураш ва меҳнатдаги ўртоқларига ғоят аламли қайғуларида самимий ҳамдард бўлиб, уларга чуқур таъзия билдирамиз.

Биз доно раҳбаримиз, устозимиз, отамиз ва ўртоғимиз хоки олдида бош эгамиз.

Қалбларимизда абадий ва миннатдор хотира бўлиб қоласиз, унутилмас Шароф Рашидович!

Алвидо, содиқ дўстимиз ва азиз ўртоғимиз!

* * *

Ш. Р. Рашидов жасади солинган тобут қабрга оҳиста туширилади. Милтиқлар ва тўплардан отилган салют садолари гумбурлайди. Совет Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР Давлат гимнлари янграйди.

Туркистонлик жангчиларнинг бўлинмалари Коммунистик партия ва совет халқининг содиқ фарзанди Шароф Рашидович Рашидовга сўнгги ҳарбий иззат-икром бажо келтириб, шахдам қадам ташлаб ўтадилар.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИГА

Коммунистик партия билан совет халқининг содиқ фарзанди, атоқли давлат арбоби ва ажойиб ёзувчи — Шароф Рашидович Рашидовнинг бевақт вафоти сабабли сизлар билан бирга қайғурамиз.

Шароф Рашидовичнинг бутун умри ва фаолияти, унинг ижоди совет халқининг, жонажон Ўзбекистоннинг ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ эди. У жуда катта партия ва давлат иши билан доимо банд бўлишига қарамай, адабий ижодкорлик учун вақт топар, ўз ўртоқлари — ёзувчиларга эътибор ва меҳрибонлик қилар, кўпмиллатли совет адабиётининг ғоявий-бадиий савиясини ошириш ишига кўп куч ва ғайрат сарфлар эди. У яхши ва сезгир ўртоқ эди, одамларга меҳрибон эди. Унинг бехосдан вафот этганлиги — совет халқи ва социалистик адабиётимиз учун оғир жудоликдир.

Шароф Рашидович Рашидовнинг порлоқ хотираси қалбимизда абадий яшайди.

Г. МАРКОВ, Ю. ВЕРЧЕНКО, В. ОЗЕРОВ, В. КОЖЕВНИКОВ, С. САРТАКОВ, С. МИХАЛКОВ, А. ЧАКОВСКИЙ, Е. ИСАЕВ, О. ШЕСТИНСКИЙ, Н. ФЕДОРЕНКО, К. СЕЛИХОВ, Ю. ВОРОНОВ, С. БАРУЗДИН, В. КАРПОВ

ДЎСТИМИЗ ВА АДИБИМИЗ ХОТИРАСИГА

КЎПМИЛЛАТЛИ совет адабиёти оғир, мислсиз жудоликка учради. Атоқли ёзувчи, фидойи граждан, оташин публицист ва танқидчи, улкан интернационалист санъаткор Шароф Рашидович Рашидов ижодий куч-ғайрати жўш уриб турган бир пайтда ҳаёт билан видолашди. Ижод столидаги янги китобларининг қўлёзмалари, қораламалари, рисолалари тугалланмаганича қолиб кетди. Улар бамисоли тугалланмаган қўшиқ бўлиб қолди.

Қайғумиз чуқур ва ниҳоясиз. Юракларимизни оғир изтироб эзмоқда.

Аммо бу қайғули жудолик онларида бизга шу фикр тасалли берадики, Шароф Рашидовдек улкан санъаткорнинг жисмаан вафоти унинг ёрқин ҳаётига чегара бўлолмайди. Ушбу соатларда унинг асрлар оша янги ҳаёти, умрбоқийлиги бошланади.

Шароф Рашидовнинг илҳомбахш китоблари Ер куррасининг миллионлаб одамлари — замондошларимиз ва келгуси авлодлар қалбида мангу яшайверади. Уларни она тилимиз — ўзбек тилида, Советлар юртининг рус ва бошқа қардош халқлари тилларида, социалистик ҳамдўстлик мамлакатларида, Осиё, Африка ва Лотин Америкасида севиб ўқийдилар. Қаердаки тинчлик, тараққиёт ва озодлик учун кураш кетар экан, қаердаки халқлар урушсиз ва зўравонликсиз, империалистик ва мустамлакачилик жабр-зулмисиз дунёни бунёд этишнинг ойдин йўлига қадам қўяр эканлар, ҳамма жойда унинг асарларини мутолаа қиладилар.

У орамиздан кетар экан, инсониятга, ўз она халқига, Советлар мамлакати ва бутун инсониятга чуқур ватанпарварлик руҳи, халқлар ўртасидаги дўстлик ва биродарликнинг муқаддас туйғулари билан суғорилган бебаҳо маънавий хазина — адабий жамоатчилик томонидан юксак бадиий баркамол асарлар сифатида баҳоланган «Ғолиблар», «Бўрондан кучли», «Қудратли тўлқин» романлари, заргарона нафис, романтик кўтаринки руҳдаги «Кашмир қўшиғи», бешафқат уруш йиллари ҳақидаги қиссаси — «Дил амри», лирик шеърлари, оташин публицистик китоби — «Дўстлик байроғи»ни ва буюк, қудратли рус тили ҳақидаги поэтик китобини мерос қилиб қолдирди.

Шароф Рашидов истеъдодли, серқирра ва ёрқин, ёзувчилик нигоҳи теран ва ўткир, ҳамиша ҳақиқатни ифода этувчи сўзи аниқ, сермазмун ва ҳаяжонли эди.

Табиат унга улкан кўламдаги партия, давлат ва жамоат арбоби, социалистик қурилишнинг йирик ташкилотчиси, матонатли солдат, зўр салоҳият соҳиби, катта ва ажойиб қалб эгаси — мукаммал ва ёрқин шахс сиймосида нодир фазилатларни инъом этган эди.

Биз, ёзувчилар, Шароф Рашидович Рашидов ижодий ташкилотимизга раҳбарлик қилган йилларни ҳеч қачон унутмаймиз, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети биринчи секретарининг ҳар биримиз — шоир ва носир, драматург ва адабиётшунос-танқидчилар ҳақида алоҳида кўрсатган эътибор ва ғамхўрлигини асло ёдимиздан чиқармаймиз, унинг юксак талабчанлик ва оққўнгиллилиги, самимияти ва камтаринлиги ҳеч қачон хотирамиздан ўчмайди.

Барча ўзбек халқи билан, Шароф Рашидов улкан, ёрқин ва бекиёс талантининг мамлакатимиз ҳамда чет эллардаги миллион-миллион мухлислари билан биргаликда Ўзбекистон ёзувчилари ҳам ўзларининг улуғ сафдоши тобути узра чуқур қайғуда бош эгадилар.

Сизнинг ҳаётингиз ўзингиз яратган қўшиқлар сингари мусаффо ва кўркам эди!

С. АЗИМОВ, К. ЯШИН, УЙҒУН, Н. САФАРОВ, ЗУЛФИЯ, А. УДАЛОВ, Т. ҚАЙИПБЕРГАНОВ, О. ЁҚУБОВ

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИГА

Ўртоқ Шароф Рашидовнинг вафоти ҳақидаги хабарни эшитиб қаттиқ қайғуга тушдик. Осиё ва Африка ёзувчилари ҳаракати ўзининг асосчиларининг биридан, буюк ёзувчидан, бутун дунёда тинчлик учун толмас курашчидан жудо бўлди. Биз Ўзбекистон ёзувчиларига, бутун халқига, республика Коммунистик партияси ва ҳукуматига, марҳумнинг оила аъзолари ҳамда яқинларига ўзимизнинг чуқур ҳамдардлигимизни билдирамиз.

Алекс ЛА ГУМА,
Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмасининг Бош секретари

ТОҒ ҚУЛАДИ

ТОҒ қулади, чинор қулади. Тоғ қулаганда ҳам, чинор қулаганда ҳам еру кўк титрайди. Шундай бўлди. Эшитган қулоқ вужудни ларзага келтирди. Қадрдон далалар силкинди, оппоқ пахтазор титради.

Тоғлар қуламайди, чўкади. Чинорлар қуламайди, ёши етиб чирийди. Аммо... мудҳиш ўлим ўзи ишини қилди: тоғдек партия ва давлат арбобини, чинордек улкан адабиёт алломасини қулатди.

Давлат бошига, эл бошига, кўпмиллатли совет адабиёти бошига оғир кулфат тушди. Ўлим ҳақ. Унга шак келтириб бўлмайди. Ҳеч ким, ҳеч вақт дунёга устун бўлолганмас, бўлолмайди, дейди халқимиз. Аммо навқирон ёшда, навқирон шижоатда, навқирон ақлда, навқирон поклик, ҳалолликда, навқирон арбоблик, навқирон ижодкор чўққисида тоғдек, чинордек тўсатдан қулаш... ана шуниси вужудни титратади, дилларни ўртаб кетади, кўнгилларни чил-чил синдириб вайрон этади, бардошни тўлдириб тошириб юборади, тоқатни бедод қилади.

Ноёб истеъдод соҳибининг партия ва давлат ишини ҳам моҳирона бошқара билиш истеъдоди намоён бўлиши — бу камдан-кам учрайдиган ҳодиса, ҳодисамас, мўъжиза дейиш мумкин. Бу иккаласини қўшиб, баббаробар олиб бориш, партия ва давлат раҳбарлик лавозимини ҳам, етук санъаткорнинг етук ижодий ишини ҳам баббаробар олиб бориши — буниси энди том маънода камёб истеъдод, аниқроғи жасорат. Улкан жасорат. Ана шу жасорат авжи кучга тўлган пайтда ўлим орамиздан азиз ва қадрдонимиз, йирик партия ва давлат арбоби, улкан ёзувчи Шароф Рашидовни олиб кетди. Биз ўттиз тўрт йил мобайнида муттасил республикамизнинг давлат ва партия раҳбари бўлиб турган буюк инсон Шароф Рашидовдан жудо бўлдик.

Камбағал деҳқон оиласида дунёга келган, комсомол чиниқтирган, журналистика ақлини пешлаган, Улуғ Ватан уруши жанггоҳлари тоблаган, улкан халқ қурилишлари чиниқтирган — буларнинг ҳаммасида жонажон партиямизнинг муттасил меҳрибонлиги туфайли йирик партия ва давлат арбоби даражасига етишган Шароф Рашидов ижодининг дастлабки йилларидаёқ, Александр Фадеев назарига тушган, ниҳоят республикадагина эмас, Иттифоқ китобхонлари орасида, кўплаб социалистик мамлакатлар, хорижий мамлакатлардаги миллионлаб китобхонларининг севимли адибига айланган романист, публицист, олим эди.

Шароф Рашидов ўзининг ажойиб инсоний фазилатлари —поклиги, ҳалоллиги, самимийлиги, одамийлиги, меҳр-оқибати, жонкуярлиги, садоқати, камсуқумлиги, муҳаббати, фидойилиги билан каттаю кичикка ўрнак, ибрат эди. Унинг бу инсоний фазилатларидан, саховатидан, оқибатидан, оқилона маслаҳату ҳимматларидан, меҳр-шафқату нуроний сиймосидан, ҳамиша ҳамсуҳбати руҳиятини кўкдек кенг ва ёриштириб юборадиган чеҳрасидаги ёқимтой табассумидан баҳраманд бўлганлар — шулар насиб этганлар кўз олдида ҳам, қалбининг тўрида ҳам, дили шуурида ҳам Шароф Рашидов ҳамиша тирик, ҳамиша ўша-ўша иссиқ, ёқимтой чеҳра кулиб туради. Биз Дўстлик қасрида юракларни эзувчи мотам марсиялари остида у билан видолашар эканмиз, «Алвидо, азиз дўстимиз!» дея жисмаан ундан ажралишдигу, аммо руҳан у ҳамиша биз билан бирга бўлади.

Унинг номи миллион-миллион коммунистлар қалбида яшайди, ишида яшайди, курашида яшайди. Унинг номи миллион-миллион саноат ходимлари, олимлар, пахтакорлар, бинокорлар қалбида яшайди, ижод қилади. Унинг номи китобхонлар қалбида яшайди, ҳаётида яшайди, орзу-умидида яшайди, курашади.

Ҳа, буюк инсонлар номи ҳеч қачон ўчмайди, унутилмайди.

Раҳмат ФАЙЗИЙ,
Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси

ВИДОЛАШМОҚ НАҚАДАР ОҒИР

КЕЧАГИНА далаларни кезиб, ўлкамизга келган меҳмонлар билан бир кун олдин кулиб, чақчақлашиб суҳбатлашишган севикли кишимиз Шароф Рашидович Рашидовнинг бевақт вафоти ҳақидаги кутилмаган хабарни эшитиш нақадар оғирлигини айтиш ниҳоятда мушкул. Бу хабардан юраклар ларзага келди. Эй, аттанг, эй, афсус, демоқдан, беихтиёр кўз ёш тўкмоқдан ўзга чора қолмади. Тиллар «Қандай меҳрибон одам эди», «Қандай камтарин, меҳнаткаш одам эди» дейишдан бошқа калимага келмай қолди.

Шароф Рашидовичнинг бевақт вафоти бутун халқимиз қатори, айниқса, у кишининг меҳрини кўрган ўзбек ёзувчилари учун ниҳоятда оғир мусибат бўлди. Адабиётимиз учун бу жуда оғир йўқотиш. Ўзбек ёзувчилари энг меҳрибон, жонкуяр маслаҳатчисидан жудо бўлдилар.

Ахир, Шароф Рашидович шундай одам эдики, бутун республиканинг иши бошида бўлишига қарамасдан, бу кекса, бу ёш демасдан, бирор ҳамкасби қандайдир зарурат, қандайдир маслаҳат билан мурожаат қилгудек бўлса, вақт топмаган пайтини ҳеч ким билмайди. Бу кишининг, кейинроқ, деганини ҳеч ким билмайди, ҳеч ким эшитмаган. Ҳатто ёш ёзувчиларга ҳам ўз китобларини тақдим этиб, уларни қувонтира оларди. Кишиларнинг чеҳрасида доим қувноқ табассумни кўришни севарди. Талантларни эҳтиёт қиларди.

Бундай бир сиймодан ажраган юраклар ўртанмайдими?!

Шароф Рашидович улкан давлат арбоби, машҳур ёзувчи бўлишидан ташқари, ўзининг камтарлиги, дилбар ҳамсуҳбатлиги, ҳаддан ташқари файзли, ёқимлилиги билан ибрат бўлган сиймо эди.

Бундай одамнинг бевақт ўлими ниҳоятда аламли.

Шароф Рашидович ўзбек адабиётининг ривожига жуда катта ҳисса қўшган эди.

«Менинг бу асаримнинг ёзилишига Шароф ака сабаб бўлдилар», «Бу китобим у кишининг маслаҳати билан ёзилди», «Бу асарим битгунча ҳамиша ҳолимни сўраб, суриштириб турдилар», «Ўша кишининг бевосита меҳрибонликлари билан, ёрдамлари билан битириб олдим», деб қувонч билан айтилган миннатдорчилик сўзлари ўнлаб ёзувчиларнинг оғизларидан эшитиларди.

Шароф Рашидович совет адабиёти, совет ёзувчиларининг муваффақиятлари билан қувонарди. Уларнинг ғамини ерди, энг яқин ғамхўри эди. Ўзбек ёзувчилари ўзларининг севикли ёзувчиси, севикли раҳбари, энг яқин кишисидан айрилди.

Шароф Рашидовичнинг ҳамкасбларга меҳрибонлиги, камтарлиги, тиним билмас меҳнаткашлиги, интернационаллиги биз ўзбек ёзувчиларига авлодлардан-авлодларга оша намуна бўлиб қолади.

Бундай севикли, буюк сиймога алвидо, демоқ нақадар оғир! На чора!

ШУКРУЛЛО,
Ўзбекистон халқ шоири

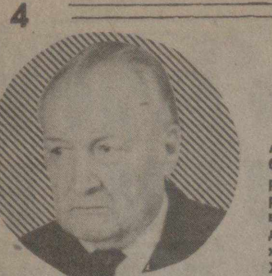

ҲАЁТ УЧУН

Михаил ШЕВЕРДИН,
Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси

Улуғ Октябрь социалистик революцияси ғалаба қозониши натижасида Ер юзида биринчи ишчи-деҳқон давлати вужудга келди. Шу тариқа инсоният тарихида янги давр бошланди.

Доҳий Владимир Ильич Ленин таъкидлаб ўтганидек, империализмнинг эски дунёси тагига зарба беришда рус большевиклари зиммасига ниҳоятда оғир вазифалар тушди, улар инқилобий ўзгаришларда бошқош бўлдилар. Октябрь инқилоби шарофати туфайли мустамлакачиликка, ирқий ва миллий камситилишнинг ҳар қандай шаклига зарба етди. Шарқ мамлакатлари халқлари Совет Ўрта Осиёси республикалари халқлари Октябрь инқилоби туфайли озодликка чиқиб, социализм тузуми афзалликларидан баҳраманд бўлганликларига умид ва ишонч билан қарадилар.

Октябрь инқилоби туфайли дунёнинг барча бурчакларида бўлгани каби Туркистон ўлкасида ҳам юксалиш бошланди. Мазлум Ҳиндистон, Эрон, Миср ва бошқа мамлакатларнинг миллион-миллион меҳнаткашлари мустамлакачиликка қарши, миллий озодлик ва мустақиллик учун курашни бошлаб юбордилар. Пойдевори нураётганини сезган империалистик давлатлар ёш Совет республикасини гўдаклигидаёқ бўғиб ташлаш учун жонжаҳдлари билан уриндилар. Худди ўша пайтда Владимир Ильич Ленин Советларнинг Бутунроссия IX съездида сўзлаган нутқида ҳозирги замон империализмидан ваҳшийроқ нарса йўқ дея босқинчиларга жуда тўғри таъриф берган эди. Бу таъриф империализмнинг ҳозирги босқичига ҳам, жаноб Рейган бошқараётган АҚШ ҳукмрон доираларининг қиёфасига ҳам жуда мос келади. Орадан шунча йиллар ўтган бўлишидан қатъи назар империализмнинг инсониятга қарши моҳияти сира ўзгармагандир. 20-йиллардаёқ Англиянинг Кембриж дорилфунунининг мударриси жаноб Олдейн инқилобий руҳдаги оммага ва қўзғолончиларга газ дудини қўллашни тавсия қилган эди. Бугунги Америка империалистлари эса ўша профессорнинг сабоғидан ўрнак олиб, Вьетнамда заҳарловчи газдан фойдаландилар, Афғонистонда, Ливанда ҳимоясиз хотин-қизлар, болалар, кексаларга қирғин келтирмоқдалар.

Буюк Британиянинг ҳарбий министри парламентда сўзлаган нутқида қора халққа нисбатан заҳарловчи газдан кенг фойдаланишни тавсия қилди. Оқ танли корчалонларга ҳиндулар, негрлар ҳаётининг қиймати йўқ эмиш.

Империалист фақат пулемёт ва заҳарли газ билангина қуролланган эмас. У айни пайтда риёкор диндор ҳамдир. Шундайлардан бири билан Шарқ мамлакатларига қилган сафаримда суҳбатлашиб қолган эдим. Исо алайҳисаломнинг муридларидан ҳисобланмиш ўша американлик суҳбатда бундай деган эди: совет врачларининг шарқлик беморлар ҳаётини сақлаб қолиш учун жонбозлик кўрсатишлари бизларни таажжублантиради. Беморнинг умрини узайтириш — яна бир нонхўрнинг кўпайиши демакдир. Бу гуманизмдан йироқ нарсадир. Қора танлилар қанчалик кўпайса, бундан цивилизацияга зиён етиши турган гап.

Цивилизация деганда ҳам цивилизация бор. Ҳар бир дунё цивилизация хусусида ўз қарашига эга. Рейган кўзда тутган цивилизация эса инсониятга, унинг тараққиётига, Ер юзида осуда ҳаёт бўлишига қарши қаратилгандир.

Яна бир бошқа мустамлакачи — француз Поль Ребу ўз фикрини бундай баён этади: болалар ҳаддан ташқари кўп эмасми! Улар туфайли ишсизлик, қашшоқлик, уй-жой танқислиги, қимматчилик, инқилобий туғёнлар кўпайиб кетмаётирми! Болалар кўпаймаслиги учун чора-тадбирлар кўриш зарур.

Ҳасад — жуда ёмон одат. Ҳасад касалига мубтало бўлган империалистлар оммавий қирғинбарот қилишдан, бегуноҳ қон тўкишдан тоймайдилар. Тиш-тирноғигача қуролланган сионистлар фаластинлик арабларга ҳаддан ташқари зуғум қилмоқдалар, империалистлар ноғорасига ўйнаган сотқинлар афғонистонлик маърифатпарвар муаллимларни пичоқламоқдалар. Қошиқдек кичик давлат бўлмиш Гренадага олти минг кишилик десант қўшин туширилганлигини ҳеч бир важ-корсон билан оқлаб бўлмайди.

Ўзининг 60 йиллик тарихий тараққиёти йўлида Совет Иттифоқи қандай тўсиқларга дуч келмади дейсиз! Октябрь инқилобидан кейин тез орада 14 мамлакат улуғ Ватанимизга бостириб кирди. Бизга хининдек оддий, лекин жуда ҳам зарур бўлган дорини сотишдан ҳам бош тортдилар. Гитлерчи босқинчиларнинг ҳам, япон самурайларининг ҳам, оқ гвардиячиларнинг ҳам қадами қирқилди. Чўчитиш, қўрқитиш каби вайсақилик, жиззакиликлар ҳам наф бермади ва бермайди ҳам. Ҳатто Совет Иттифоқига уруш қилиш сердаромад бўлиши, сарфланган бир сўм беш сўм бўлиб қайтиб келиши ҳақида «башорат»лар ҳам бўлди.

Мен бир қаламкаш, кекса коммунист сифатида шуни қатъият билан айтаманки, кўп миллатли совет халқлари қаторида қадрдоним ўзбек халқи ҳам бугунги фаровон турмушга ва юксалган маданиятга кўп меҳнат эвазига, жонбозликлар эвазига, пешона тери ва бағир қони эвазига эришиб турибди. Михаил Васильевич Фрунзе армияси сафида мардлик ва жасорат намуналарини кўрсатган минг-минглаб ўзбек ўғлонлари сиймолари доимо кўз ўнгимда туради. Уларни романларимда тасвирлаётганимда ўзимни бахтиёр деб биламан. Инқилоб йиллари узоқ Хоразм, гўзал Фарғона, ғаройиб Бойсун тоғларида бўлган ҳаёт-мамот жанглари ҳеч қачон эсимиздан чиқмайди. Ана ўша йиллари ҳам империалистлар бизнинг шаънимизга бўҳтонлар тўқиган эдилар. Лекин Ленин партияси раҳбарлигида совет халқи барча тўсиқларни енгиб ўтиб, мамлакатимизда социализмни амалга оширди, ҳозирги кунда эса ривожланган социализм босқичини камол топдирмоқдамиз.

Оқ уйлик урушқоқлар шуни яхши билиб қўйсинларки, совет халқи ўзининг меҳрибон ва жонажон Коммунистик партияси теварагига мустаҳкам жипслашган, ватанимиз ҳимоясини муқаддас иш деб биламиз. Қудратимиз ҳам, қуролли кучларимиз ҳам ватанимизни кўз қорачиғидек асрашга, Ер юзида ҳаётни, тинчликни сақлаб қолишга бадастирдир. Жаноб Рейган яна шуни ҳам билиб қўйишларини истардимки, ҳозирги ёш авлод оталар эстафетасини, ленинчи гвардия эстафетасини садоқат билан давом эттиришларига ишончимиз комил. Бизлар фарзандларимиз билан фахрланамиз, улар бизнинг муқаддас ишимизни давом эттирадилар.

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг шонли 66 йиллиги байрамини Совет Ўзбекистони меҳнаткашлари ижодий меҳнатда улкан муваффақиятлар билан кутиб олмоқдалар. Совет Иттифоқи халқпарининг қардошларча дўстлиги ва бирлиги, ҳамкорлиги ва ҳамжиҳатлиги барча зафарларимизнинг гаровидир. Дўстлигимиз ватан ҳимоясида ҳам мустаҳкам қўрғондир. Бизнинг ютуқларимиз бутун тараққийпарвар инсониятга ҳам далда бермоқда, уларни тинчлик учун курашга чорламоқда. Ҳозирги кунда Ер юзидаги барча тараққийпарвар кишиларнинг энг биринчи вазифаси ва бурчи ядро урушининг олдини олишдир. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Юрий Владимирович Андроповнинг тинчликсеварлик руҳи билан суғорилган Баёнотини Ер юзининг барча бурчакларида зўр мамнуният билан кутиб олдилар ва юракдан маъқулладилар.

Тинчлик иши ғалаба қилади, Ер юзида ҳаёт давом этаверади!

ЯШАСИН, УЛУҒ ОКТЯБРЬ СОЦИАЛИСТИК РЕВОЛЮЦИЯСИНИНГ 66 ЙИЛЛИГИ!

Рамз БОБОЖОН,
СССР Давлат
мукофотининг лауреати

ВАТАНИНГНИ СЕВСАНГ

Ватанингни севсанг, оқ далага чиқ,
Чаноқларда пахта сени кутади.
Ҳали, бахтимизга, кун эса илиқ,
Қадрига ким етса, ўша ютади.
Ватанингни севсанг, лафзинг ҳалол тут,
«Вафога ваъда қил, ваъдага вафо...»
Қалтис соатларда сақлама сукут,
Бугунги беғамлик эртага жафо.
Ватанингни севсанг, ғанимат дамни
Қўлингдан бой берма, кўтар бошингга!
Осмонга тенг этиб, кумуш ғарамни,
Зафар қуёшини келтир қошингга!
Ватанингни севсанг, севил ўзинг ҳам,
Элу юрт меҳрига бўлгил сазовор.
Аждодлар қабрига, ёқ, юлдуздан шам,
Авлодлар сен билан қилсин ифтихор!
Ватанингни севсанг, ватанпарвар бўл,
Нест-нобуд бўлмасин мисқол «оқ олтин!»
Майдонга кирганда эпчил, лобар бўл, —
Ҳамиша пешқадам, олдинда, олдин!
Ватанингни севсанг, ҳақ ишни ёқла,
Тинчликка таъмал қўй меҳнат тошидан!
Садоқатли фарзанд бурчини оқла,
Ким ўзин кам кўрар қон-қардошидан!
Ватанингни севсанг, сергак бўл, сергак,
Марказком бонг урар, жон қулоғинг сол!
Халқинг билан бўлиб бир тан, бир юрак,
Замон синовида камол топ, камол!
Ватанингни севсанг, оқ далага чиқ,
Чаноқларда пахта сени кутади.
Ҳали, бахтимизга, кун эса илиқ,
Қадрига ким етса, ўша ютади!

Эркин САМАНДАР

ЁШУЛЛИ ЭЛНИНГ БОШ СЎЗИ

Аму ёқасида меҳмондир кузак,
Сариқ япроқларга шуъла омонат.
Ҳорғин далаларга саҳийлик безак,
Хирмонлар бағрида оппоқ тароват.
Мисли садаф ичра шода-шода дур
Оқликлар қўйнида яшар шукуҳлар.
Гўё куз ҳуснига ато этиб нур
Меҳмонга келмишлар барҳаёт руҳлар.
Гўё Хоразмий логарифмаси
Ечимин топгандай миллион чаноқда
Жаранглар ғалаба симфонияси
Гурланда, Хонқада, яқин-йироқда.
Дарё этагидан тортилса тола
Етар Мозамбикка, ундан нарига.
Шундан ғурурланиб бригадир Солай
Хирмон қўшаётир хирмонларига.
Бу ўлка мақтовга зор бўлган эмас,
Ўзига юқтирмас ҳамду санони.
Хоразм ўзи не, бир кўрсангиз бас
Ичон қалъанию Дишон қалъани.
Жанглардан соғ-омон чиқолган бу юрт
Миннатсиз курашга, яшашга қодир.
Минорлар тарихни этолмас унут,
Бу эл бардошига тирик гувоҳдир.
Эртага тарихдир бугунги кун ҳам,
Пахта учун кураш билармн ҳудуд.
Неча кун бедордир Оллам Маткарим,
Она-ер буни ҳеч этарми унут.
Навқирон гужумлар ўсиб эртага
Салобат бўлурлар заминга бешак.
Замон не ташвишлар ортди елкага,
Улар авлодларга сўйлаб беражак.
Бугун пахта сўзи элнинг бош сўзи,
Шу сўзнинг туганмас ҳоври бор жонда.
Эгатлар ичида дил олов ўзи,
Ўтсиз яшаб бўлмас Ўзбекистонда.
Аму ёқасида меҳмондир кузак,
Бу олтин фаслга саодат расм.
Ешулли диёрга омад ёр демак,
Иқболинг муборак бўлсин, Хоразм!

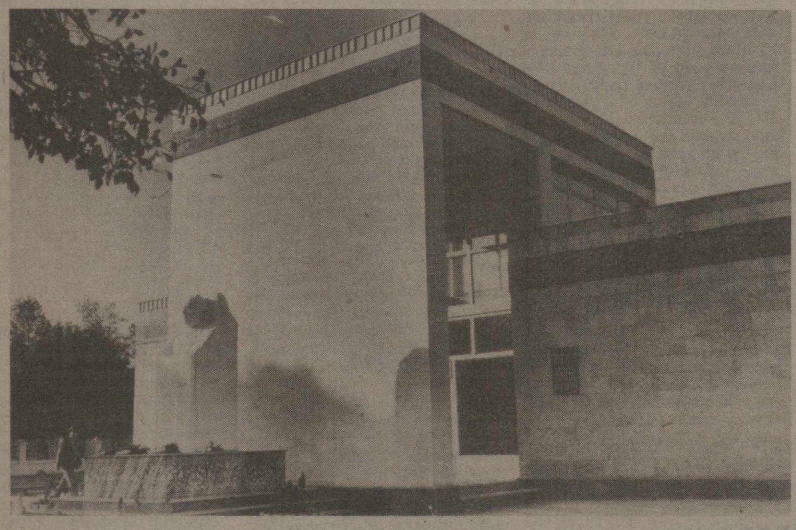

Наримонов номидаги колхоз шон-шуҳрат музейи

УЛКАН ЗАФАР СИРЛАРИ

Ҳар йили айни шу кунларда республикамиз бўйлаб Тошкент области пахтакорларининг меҳнат зафарлари ҳақида хушхабарлар қанот қоқиб турар эди. Область пахтакорлари республикада биринчи бўлиб йиллик план ва мажбуриятларини бажарардилар. Гарчи бу йил ҳам тошкентлик пахта усталари ҳосилни йиғиб-териб олишда жонбозлик, фидокорлик кўрсатаётган бўлсалар-да, маррага биринчи бўлиб Хоразм областининг заршунослари етиб келдилар.

Хўш, бунинг сири нимада! Биз мана шу масалалар билан қизиқиб, Хоразм области сари йўл олдик. Областнинг бир неча районларида, хўжаликларида бўлиб, пахтакорларнинг бу йилги бетимсол жасорати сирларини ўрганишга ҳаракат қилдик.

НАРИМОНОВ номидаги колхоз Боғот районидагина эмас, республикада донг таратган хўжаликлардан. Унга узоқ йиллар таниқли пахтакор Искандар Дўсов раҳбарлик қилиб келди. «От ўрнини той босар» деганларидек, эндиликда бу хўжаликни унинг ўғли Абдулла Искандаров бошқармоқда. Колхоз одатдагидек бу йил ҳам областда биринчилар қаторида пахта планини бажарди.

...Суҳбат мавзуи тез-тез ўзгариб турди: гоҳ пахта ҳақида, гоҳ сув, гоҳ табиат инжиқликлари, гоҳ колхоз маданий ҳаёти, гоҳ машина терими, гоҳ турмуш ташвишлари...

—Тўғри, ҳозир деҳқончилик маданияти юксалиб кетди, — дейди раис. —Лекин шунга яраша қишлоқ хўжалик соҳасида юзага келаётган муаммолар ижобий ҳал қилинмоқдами? Мана, машина теримини олиб қарайлик. Йилдан-йилга янги машиналар яратилмоқда. Улар пахтани эртароқ йиғиштириб олишда пахтакорларга яқиндан кўмакдош. Бироқ уларнинг терим жараёни ҳамон эскилигича қолмоқда. Масалан, биринчи, иккинчи терим пайтида далаларда тўкилиб қоладиган пахталарни олайлик. Бу пахталар аслида энг юқори сортга топширилиши лозим. Лекин узоқ вақт ерда қолиб кетиб, мавсум охирида терилиши натижасида энг паст сортларга қабул қилинади. Хўш, пахтакор ютқазадими? Ютқазади. Кейин, машина терими толанинг сифатига ҳам таъсир қилмоқда. Олимларимиз ана шу камчиликларни ҳисобга олиб, янги, пахтакорларнинг бугунги талабларга жавоб берадиган машиналар яратадиган пайт келмадимикан?

Ғўза парвариши технологиясига доир илғор тажрибаларни тадбиқ қилиш вақти ҳам етди. Бу йилни эътиборга олинг. Ёз ниҳоятда иссиқ келди. Сув ҳам мўл бўлди. Тажрибали пахтакор бундай пайтда ғўзасини кундузи сувдан тийиб, кечаси суғоришга алоҳида эътибор бериб, бор ҳосилни сақлаб қолди. Баъзилари эса сувни кўп бериб, бор ҳосилидан ажралди. Хоразмликларнинг ғўзанинг тепа қисмида яхши ҳосил етиштираётганининг асосий сабаби ана шундадир...

Пахтачиликнинг бугуни, истиқболи ҳақида куюнчаклик билан айтилаётган бу сўзларга қулоқ солар эканмиз, машҳур пахтакорнинг орзулари, режалари унинг асли касби врач бўлган ўғли қалбида яшаётганидан мамнун бўлдик.

Хўжаликнинг пахта плани бажарилган кезлар қишлоқ марказидаги колхоз шон-шуҳрат музейи ҳамда унинг олдига Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Искандар Дўсов хотирасига ўрнатилган бюстнинг очилиш тантаналари бўлиб ўтди. Шуниси қувончлики, наримоновчилар областда колхоз тарихи музейини ташкил этиш ташаббусини ҳам биринчилардан бўлиб бошлаб бердилар.

Музейда колхознинг тузилишидан шу кунгача босиб ўтган йўли аксини топган. Бахт уйи, Маданият саройи, чинни заводи, пахта тозалаш заводи, «Қалдирғоч» халқ ашула ва рақс ансамбли, «Наримоновчи» футбол командаси, юздан ортиқ колхоз илғорлари — кенг тармоқли хўжаликнинг бугунги ҳаётини шуларсиз тасаввур қилиш қийин.

Бригада пудрати область пахтакорлари ўртасида кенг ёйилмоқда. Эндиликда ҳар бир районда ва хўжаликда бу меҳнат формасининг ўз ташаббускорлари пайдо бўлмоқда. Айниқса, оилавий пудрат усулига жиддий эътибор берилмоқда. Хеваликлар бу усулнинг ташаббускорлари сифатида улкан ютуқларни қўлга киритаётганликларининг гувоҳи бўлдик.

Энгельс номидаги колхоздаги оилавий пудратчи Рўзимат Исмоилов даласида бўлдик. Оила аъзолари бу йил уч гектар ерда ҳосил етиштирган экан. Унда Рўзимат аканинг ўзи, келини ва икки қизи меҳнат қилишади.

—Бу усулнинг афзаллик томонлари кўп экан. Аввало ернинг ҳосилдорлиги ошади, даромад кўпаяди. Одамлар ўртасида ўзаро меҳнатга нисбатан рағбат кучаяди. Хўш, ким олинган ерни ташлаб қўйгиси келади. Бу усулдан оилага ҳам, бригадага ҳам кони фойда, — дейди бригадир.—Чунки олдинги йилларда шу ердан олинган даромад ўртача 1000—1500 сўмни ташкил қилган бўлса, эндиликда бу кўрсаткич 4000—5000 сўмга етиб қолмоқда. Ҳа, илғорлик шаънига муносиб бўлиш пахтакорлардан ишда янгиликлар, яратувчиликлар қилишни талаб қилади. Хеваликлар муваффақиятининг сири ҳам ана шунда эмасмикан?

ХОНҚА—областнинг илғор районларидан. Бу районга кириб борганимизда хушхабар устидан чиқдик. Улар шу куни республика районлари орасида иккинчи бўлиб ғалаба рапортига имзо чеккандилар. Район партия комитетининг биринчи секретари М. Жуманиёзов план бажарилишига ҳисса қўшган хўжаликлар, бригадалар, кўпмингкилограммчи теримчилар, механизаторлар, ҳашарчилар ҳақида тўлқинланиб гапирарди. Албатта, гап, биринчи навбатда Ленин орденли Охунбобоев номидаги колхоз ҳақида борди. Колхоз меҳнаткашлари бу йил областда биринчи бўлиб йиллик планни бажардилар. Колхоз бу йил 55 центнерлик мажбурият учун кураш олиб бормоқда. 55 центнер! Бу айтишгагина осон. Аммо ана шунча ҳосилнинг тагида қишин-ёзин тиним билмайдиган пахтакорнинг оғир меҳнати, унинг қалб қўри ётади.

«Муваффақиятларингизнинг сири нимада?», деб берилган саволга хўжаликнинг ҳар бир аъзоси ҳеч ўйланмасдан «Механизацияда», деб жавоб беришади. Бу бежиз эмас. Ҳозирги кунда область хўжаликлари орасида машина терими планини ҳам фақат Охунбобоев номидаги колхоз бажарган, холос!

Пешқадамликда охунбобоевликлар билан ёнма-ён бораётган Карл Маркс номидаги, «Октябрь 40 йиллиги», «Победа», «Ленинград», «Хоразм» колхозларида маданий қурилиш соҳаларида ҳам катта ютуқларга эришилмоқда. Маданият саройлари, янги типда қурилган турнақатор посёлкалар, клублар, маиший хизмат уйлари пахтачиликдаги муваффақиятлар эвазига бунёд этилган.

Областнинг бошқа районларида хонқаликлар ютуқлари ҳақида гап кетганда, мусобақа сўзига алоҳида урғу бериб гапирилишининг гувоҳи бўлдик. Бунинг сабаби аён. Улар областнинг илғор Гурлан райони билан мусобақадош эканлар. Ғўза парвариши давридаги уста пахтакорларнинг маслаҳатлари эндиликда ўз самарасини бермоқда.

Ҳа, бугун Хоразмда қуёш сахийлик билан кезиб юрибди. Унинг жон ато этувчи нурларига ийланган далалардан юртда «оқ олтин» ва «марварид дон» тоғлари юксалмоқда. Уларда хонқаликларнинг ҳам муносиб улушлари бор.

ШОВОТ районига катта тантанага тайёргарлик кетаётган бир пайтда етиб бордик. Район марказидан ўтувчи темир йўл устига қурилган улкан кўприк ишга туширилиш арафасида эди. Кўприкнинг қурилиши район ҳаётида катта воқеа. Поездлар ва автомобилларнинг бетўхтов қатнови йўлга қўйилди. Республика марказий тракти билан район марказидаги масофа бир неча баробарга қисқарди.

Бугунги кунда бутун Хоразмда бўлгани каби барча шовотликлар яна бир буюк ҳашарда —районнинг 51 минг тонналик улкан хирмонини бунёд этишда иштирок этмоқдалар. Район мавсумда область кўчма Қизил байроғини ҳам қўлга киритди. «Ленинград», «Москва», Чкалов номидаги колхозлар эса районда пешқадамлик қилмоқдалар. Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зариф Раҳматов бошқараётган Чкалов номидаги колхоз механизация соҳасида юқори кўрсаткичларга эришмоқда.

—Пўлат Мэткаримов колхозимизнинг ҳам, районимизнинг ҳам иши билан сўзи бир бригадирларидан, — дейди раис. —Унинг бу йилги марраси 150 гектар ердан 65 центнердан хирмон кўтариб 1000 тонна пахта топшириш.

«Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати Бикажон Абдуллаева. Мажбурияти 350 тонна». Кенг пахтазор узра сузиб юрган машинага илиб қўйилган тахтача лавҳадан шуларнигина ўқий олдик. Машинани юзлари қуёш нурида қорайган, ёшгина аёл бошқариб борарди.

— 300 тоннадан ошиб кетди, — таништиришда давом этди раис.—Баъзан, тунда ҳам нам тушгунча теряпти. Ҳали пахтамиз кўп. Мажбуриятдан ҳам ошиб кетиши ҳеч гапмас...

Илғорликни қўлдан бермай бораётган «Ленинград» колхозида Назира Ботирова деган аёл билан танишдик. Мактаб директорлиги ҳамда ўқувчи ёшлар ишлаб чиқариш бригадаси бошлиғи вазифаларини биргаликда қўшиб олиб бораётган Назира опада ҳам Бикажон қиёфасига хатти-ҳаракатларига ўхшашлик сезилиб турарди. Биз Шовотнинг қаерига бормайлик ғалаба рапортини тезлаштиришга ҳаракат қилаётган, бир-бирига ўхшаш бундай кишиларни кўплаб учратдик..

Область партия комитетининг биринчи секретари М. Худойберганов обкомда бўлган суҳбатда «Шовот райони бизнинг маданий қурилиш жабҳасида эришаётган ишларимизда намуна бўлмоқда», деб эслатган эди. Дарҳақиқат, улуғ сафарбарлик, пахта учун кураш қизғин тус олган кунларда ҳам район қишлоқлари, посёлкалари, кўчалари ва хонадонларида ғоят озодалик, кўркамлик, маданий қурилиш жабҳаларида ҳайратомуз ишлар амалга оширилаётганининг гувоҳи бўлдик.

Районга кириб боришингиз билан шинамгина, бир текис қилиб қурилган уйларга кўзингиз тушади. Посёлкалар ҳар қайсиси ўзига хослиги билан ажралиб туради. Баъзи посёлкаларда эса икки қаватли коттежлар эътиборингизни тортади.

Икки қаватли 100 минг жилдли китоб фондига эга бўлган марказий кутубхона ҳам шу йилнинг баҳоридан бошлаб меҳнаткашларга хизмат кўрсата бошлади.

Шовотликлар ҳашар йўли билан кўл ўрнида 20 минг киши сиғадиган В. И. Ленин номидаги спорт комплекси бунёд этдилар. «Звезда» регбичилар командаси ҳам шовотликларнинг фахри. Унинг ташкил этилиши, шу йилнинг ўзидаёқ Биринчи лига командалари ўртасида учинчи ўринни эгаллаши райондагина эмас, республика спорти ҳаётида катта воқеадир.

Район хўжаликларида яқин йиллар ичида тузилган «Халқ ашула ва рақс ансамбли» унвонига эга бўлган «Оқ олтин», Болгарияда ўтган VI Жаҳон ёшлари фестивали лауреати «Маноқ гуллари», марҳум Комилжон Отаниёзов ташаббуси билан ташкил этилган «Феруз» ансамбллари шу кунларда пахтакорлар хизматида.

Яқиндагина район маркази область миқёсидаги шаҳарга айлантирилди. Шу муносабат билан қурилиш ишлари янада авж олдирилмоқда. 30 гектарлик оромгоҳ, унга туташиб кетадиган маданият саройи, район меҳнаткашлари намойишлари учун Бош майдон, Шовот канали бўйига эса ҳордиқ чиқарувчилар учун санаторийлар, дам олиш уйлари барпо этилади.

—Районда ободонлаштириш борасида эришилган ютуқларнинг сири нимада? — сўрадик район партия комитетининг биринчи секретари Раҳим Тоировдан.

—Эътиборда! Ўз вақтида эътиборда! Янги имкониятларни излаб топишда.

—Қандай имкониятларни?

— Одамларнинг ўз шахсий имкониятларини излаб топишда. Мана, бизда бир маросим бор. Бу маросим районимиз миқёсида йил давомида икки марта —1 май ва 7 ноябрда ўтказилади. Унда барча посёлка ва хонадонлар «энг намунали посёлка» ҳамда «энг яхши хонадон» учун кўрик-конкурсида қатнашадилар. Конкурс ғолибини аниқлаш учун ҳар бир посёлка ва хонадоннинг йил давомидаги фаолиятига, текширишлар натижасига эътибор берилади. Озодалик билан бирга посёлкалардаги қулайликлар ҳисобга олинади. Хонадонлар кўригида эса уйнинг жиҳозланиши, болалар хоналари, уйнинг шахсий кутубхонаси текширилади. Ҳар бир посёлкага район раҳбарларидан масъул кишилар тайинланади. Кўрикдан муваффақиятли ўтганлар район партия комитетининг мукофотлари билан тақдирланади. Марказга ўрнатилган ҳайкал, 23 гектарли майдондаги истироҳат боғи, кексалар учун чойхона, уруш ва меҳнат ветеранларининг дам олиш уйлари, Ал-Хоразмий номидаги 600 ўринли кино-концерт зал—булар район марказида амалга оширилаётган ишларнинг бир қисми, холос.

Гурланликлар кейинги йилларда областда ўзларининг шийпонлари билан донг таратдилар. Фақат сўнгги уч йил ичида хўжаликларда 16 дала шийпонлари қурилди. Уларнинг кўпчилиги область кўрикларида ҳар хил совринлар билан тақдирланди. Шийпонлар пахтакорлар учун шунчаки бошпана эмас. Унда бугунги кун талабларига мос келадиган барча нарсалар муҳайё. Булар районда пахтакорлар меҳнати юксак қадрланаётганини, пахтачиликда янги ютуқларга кенг йўл очиб берилаётганини кўрсатади.

Яқиндагина «Коммуна» колхози районнинг энг катта, бироқ ўтириб қолган хўжаликларидан бири эди. Унга Амин Вафоев раис бўлиб сайландию ишни колхоз турмуш маданиятини юксалтиришдан бошлади. Аввал колхозчилар учун шароитни яратиб қўйиб, кейин иш талаб қилди. Одамларда меҳнатга рағбат уйғотди. Энди, бу конкурс уч йилдан бери давом этиб келяпти. Натижасини ўзларингиз кўриб турибсизлар.

Оддийгина ташаббус. У кундалик ҳаётнинг ўзида туғилган. Кимдир эса уни ғоят муваффақият билан ўз турмушига тадбиқ қилиб юборган, холос. Бундай ташаббуслар республикамизга кенг ёйилса арзийди..

ГУРЛАН Хоразмнинг энг шимолида—бир томони Қорақалпоғистон АССРнинг Амударё райони, бир томони қўшни Туркманистоннинг Тошҳовуз области билан чегарадош заминда ястаниб ётади. Бир томонда Аму айқириб оқади. Бундан уч-тўрт йил олдин Гурлан областнинг энг йирик райони бўлиб, салкам 19 минг гектар ерга чигит экар, 70 минг тоннага яқин пахта топширарди. Ўша пайтлари районлар ўртасидаги мусобақада орқада қолиб кетар, план зўрға бажарилар эди. Кейин бу ерда иккита—Гурлан ва Янгибозор районлари ташкил этилди. Аҳвол бирдан ўзгарди. Дастлабки йилдаёқ иккала район ҳам областда иккинчи ва учинчи ўринда аввал планни, кейин мажбуриятни ошириб бажардилар. Кейинги йил ҳам худди шу ҳол такрорланди. Бу йил иккала район ҳам планларини аллақачоноқ бажариб, мажбурият ҳисобига пахта топширмоқдалар.

— Гурланликларни бу йил қаҳрамонлар деса арзийди, —дейди район партия комитетининг биринчи секретари Шоназар Жабборов, —Ҳамма соҳалар бўйича планлар ошириб бажарилди. Ялпи ҳосилни 40 минг тоннага, ҳосилдорликни 45 центнерга етказамиз.

Деҳқончиликдаги муваффақиятлар район турмуш маданиятини юксалтиришда қўл келмоқда. Доҳий В. И. Ленин номидаги уч йилдирки колхоз областнинг пешқадам хўжаликларидан. Колхоз қишлоғини таниб бўлмайди. Энг яхши, намунали шийпонлар ҳам ана шу хўжаликда.

Колхоз планини ошириб бажарган, район ва областда энг олдинги ўринда кетаётганига қарамасдан ҳали далаларда ҳосил мўл. Йўлдош Бобожонов бошлиқ 18-бригада далаларига бордик. Ғўзалар одамни яширади, учларигача кўсаклар, чаноқлар. Бир туп ғўзада 66 кўсак санадик, шундан 35 таси очилган, қолганлари очилиб, пишиб етилиш арафасида. Бригада эса планни 135 процентга бажарган, гектар бошига 55 центнерлик маррани эгаллаган.

—Нечадан бермоқчисиз?
—Олтмиш бешдан бўлар..
— Колхоз-чи?
—Элликдан ошади...

Раис билан суҳбатимиз узоқ давом этди. У колхоз ҳаёти, йил давомидаги меҳнат, бригада пудрати, хўжаликнинг келгусидаги планлари ҳақида гапириб берди. Янги теплица, кичкинтойлар учун боғчалар, мактаблар қурилишлари хусусида сўзлади... Бугунги кунда кимни қараманг, пахтакор. Улар юртнинг улкан хирмонига ўз улушини қўшиш иштиёқида. Ҳа, пахтакорлик уларга бобомерос касб.

Пахта илмини яхши биладиган ўрта ёшлардаги, ҳар нарсага қизиқувчан, тиниб-тинчимас бу одамнинг ўзи-чи? Ахир унинг ўзининг ҳам бу пахтачиликдаги бой тажрибалари ўн бир фарзандига ва ҳатто, энди тетапоя бўла бошлаган неварасига мерос бўлиб қолмайдими? Унинг шижоатли меҳнати ҳақида ўйлар эканмиз, Хоразмнинг «оқ олтин» тоғларини ана шундай уста пахтакорлар яратаётганига яна бир бора амин бўлдик.

Янгибозор район Куйбишев номидаги колхозда пахта теримида ёрдам бераётган Хоразм Педагогика институти талабалари, Урганчдаги Автомобиль йўллари техникумининг студентлари қалбида ҳам пахтакорлик касбига чуқур ҳурмат ифодасини кўрдик. Шу колхознинг Юсуф Абдуллаев бошлиқ комсомол ёшлар бригадаси оширилган социалистик мажбурият ҳисобига пахта топшираётган ёшлар қалбидаги улкан шижоатдан гувоҳлик бермайдими? Ёки «Маданият» колхози далаларида ҳашарга чиққан 70—80 ёшли отахонлару онахонларни кўриб ким ҳаяжонланмайди, ким қувонмайди дейсиз!

ОБЛАСТЬ матбуот маркази ҳар қачонгидан ҳам қайноқ. Пахта планини ошириб бажарган бригадалар, колхозлар, районлар ҳақидаги хушхабарлар тинимсиз оқиб келиб турибди. Урганч, Боғот, Янгиариқ, Хазорасп районлари эса эрта-индин рапорт бериб, мажбурият ҳисобига пахта топшириш, илғорларга тенглашиш арафасида турибдилар.

Мана, ниҳоят, узоқ кутилган дақиқалар — областнинг пахта планини бажарганлиги ҳақидаги хушхабар ҳам тарқалди. Хоразмликлар республикада биринчи бўлиб ғалаба рапортига имзо чекдилар. Давлатга 400 минг тоннадан ошиқ пахта етказиб берилди. Область пахтакорлари имкониятларни чамалаб чиқиб, яна 50 минг тонна пахта беришга, ялпи ҳосилни 450 минг тоннадан оширишга бел боғладилар.

Матбуот марказидан янги хушхабарлар тарқала бошлади. Бугунги кунда областда 50 дан ортиқ колхоз, 500 дан ошиқ бригада мажбурият ҳисобига, 10-дан зиёд колхоз ва 50 бригада оширилган мажбурият ҳисобига пахта топширмоқдалар.

Далаларда ҳали пахта кўп. Тиним билмай меҳнат қилаётган хоразмлик пахтакорлар иккинчи белгиланган маррани эгаллаш учун барча кучларни сафарбар этмоқдалар. Сўнгги, шараф билан берилган ваъданинг бажарилишига, улкан ҳосил байрами кунларига оз қолди.

Омон МАТЖОН,
Камол МАТЁҚУБОВ

— Ҳосил чўғи мўл, — дейди «Коммуна» колхози раиси Амин Вафоев.

Шовот районидаги В. И. Ленин номидаги спорт комплекси.

С. МАҲКАМОВ фотолари

БАҲС

ТУШУНИШ МУҲИМ, ҲАҚҚОНИЙЛИК, ХОЛИСЛИК УНДАН ҲАМ...

Адабиёт газетамизда давом этаётган баҳс айни пайтида бошланди. Чунки бугунги адабий жараён, турли жанрларда пайдо бўлаётган асарлар, уларнинг ютуқ ва камчиликлари тўғрисида одилона, ҳар тарафлама фикр-мулоҳаза юритиш маданиятимиз тараққиёти учун катта аҳамиятга эга. Мунозарада танқидчи ва адабиётшуносларимиз адабиётга қарашларини, айрим шоир ва ёзувчиларнинг асарлари ҳақида ўз нуқтаи назарларини баён этмоқдалар, асарни тушуниш, ҳис этиш ҳақида баҳслашмоқдалар. Бироқ, теран, холис мулоҳазалар билан бирга, баъзи авторлар бир ёқламароқ фикрлар ҳам билдирмоқдаларки, бу ҳақда тўхталиб ўтиш жоиздир. Биз бу ўринда танқидчи Исмоил Тўлаковнинг «Тушунишнинг ўзи етарлими?» ва И. Ҳаққуловнинг «Ёшлар шеърияти ва танқид» деган мақолаларини тилга олмоқчимиз. Биринчи мақола шоир Олимжон Холдор ижодига ғоят талабчанлик билан ёндашиб ёзилган. Унда асосли фикрлар, ўринли мулоҳазалар бор. Аммо муаллиф О. Холдор ижодига, назаримизда, бир ёқламароқ муносабатда бўлади, шоирнинг одамийлик, ҳаёт ҳақидаги яхши шеърлари, қўшиқ сифатида айтилаётган маъқул асарлари ҳақида теранроқ фикр юритмайди. Оқибатда, танқидчи истайдими-йўқми, бундан қатъий назар, О. Холдор ижодини камситган бўладики, бу адолатдан эмас. Шоир Тошпўлат Аҳмедовнинг «Бухорономa» манзумаси тилга олинган иккинчи мақолада ҳам ана шундай бирёқламаликлар бор. Тўғри, бу мақолалар «Баҳс» рубрикаси остида эълон қилинган, демак, улар ижоди ҳақида бошқа танқидчилар ҳам фикр билдиришлари мумкин. Биз баҳс ҳақиқатнинг рўёбга чиқишига ёрдам беришини ҳам биламиз. Лекин шунга қарамасдан, муайян адиб ва санъаткор ҳақида гап кетганда танқидчиларимизнинг ижодкор меҳнатига ниҳоятда эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишларини, бадиий асардан фақат камчилик қидириш йўлига ўтиб олмасдан, биринчи навбатда, унинг фазилатларига эътибор беришларини истардик. Бундай фазилатларни, шубҳасиз, Олимжон Холдор ва Т. Аҳмедовнинг ижодларидан ҳам топиш мумкин. Зотан, бадиий асарни тушуниш ва ҳис этиш нақадар муҳим бўлмасин, унга ҳалол ва адолатли муносабатда бўлиш ундан ҳам муҳимдир.

Газета адабий жамоатчиликни, кенг китобхонлар оммасини мунозара доирасини кенгайтиришга чорлаб тўғри йўл тутаётир. Биз ҳам шу даъватга жавоб тариқасида мазкур мақолада бугунги ўзбек насри, хусусан ёш носирларнинг изланишлари борасидаги баъзи мулоҳазаларимизни билдиришни лозим топдик.

Эндиликда ўзбек совет адабиёти бой классик анъаналарнинг муносиб вориси бўлган бақувват шеърияти билангина эмас, ривожланган, кенг қамровли прозаси билан ҳам танилди. Ўзбек адабиётининг бу соҳадаги ютуқлари, биринчидан, классик реализм тажрибаларидан фойдаланиб социалистик реализм принципларини тўла ўзлаштиргани, иккинчидан, ягона метод бағрида ранг-баранг услубларда ижод этаётган адибларнинг катта отрядига эга эканлиги билан изоҳланади. Айниқса, прозамиздаги услубий ранг-барангликни таъкидламай туриб унинг ўзига хос тараққиёт йўли, беқиёс имкониятлари тўғрисида гапириш мушкул. Бугун ўзбек насрининг Шароф Рашидов, Назир Сафаров, Сарвар Азимов, Асқад Мухтор, Пиримқул Қодиров, Одил Ёқубов, Саид Аҳмад, Раҳмат Файзий, Йўлдош Шамшаров, Мирзакалон Исмоилий, Ҳамид Ғулом, Мирмуҳсин, Иброҳим Раҳим, Саъдулла Кароматов, Худойберди Тўхтабоев, Неъмат Аминов, Ўктам Усмонов, Шукур Холмирзаев, Ўткир Ҳошимов каби ўнлаб вакиллари ижоди ўзига хос услублар самаралари бўлганлигидан китобхонлар томонидан самимий кутиб олинмоқда. Прозамизга сўнгги йилларда кириб келган ёшлар ижоди ҳам устозлар тажрибаларидан ибрат олаётганлиги, уларнинг бой анъаналарини давом эттираётганлиги туфайли ўзига хосликка, ранг-барангликка эга бўлиб бораётгани жиҳатидан эътиборни тортади.

Ёшлар прозасининг истеъдодли вакиллари ижодини кузатиш шундан далолат бераётирки, уларнинг асарлари воқеликни акс эттиришнинг умумий принциплари жиҳатидан муайян муштаракликка эга. Бироқ воқеликни ўзига хос йўсинда кўриш, қабул қилиш ва қайта тиклаш принципларига кўра улар бир-бирларидан фарқланадилар.

Мурод Муҳаммад Дўстнинг «Дашту далаларда», Эркин Аъзамовнинг «Турмуш», Хайриддин Султоновнинг «Бир йигитнинг бахти», Асад Дилмуродовнинг «Мерган» ҳикоялари деярли олдинма-кейин эълон этилди. Инсоннинг оилавий бахти, бу бахт манбалари ва масъулияти — тўртала ҳикоя ҳам оилавий-маиший ҳаётнинг ана шу проблемаларидан баҳс очади. Қаҳрамонлар позицияси, асар сюжет чизиғи ва архитектоникаси жиҳатидан ҳам улар бир-бирига яқин. Тўрт адиб ҳам тасвир учун воқеликнинг муайян парчасини танлаган бўлсалар-да, уни **ўз кўзлари** билан кўрадилар, **ўз қалблари** билан қабул этадилар, **ўзларига хос усулда** ҳикоя қиладилар.

Ёш адибларнинг услубий изланишларида реалистик тасвир йўналиши етакчи мавқени эгаллаб келмоқда. Бу йўналишда яратилган асарларда ғоя ҳамиша батафсил, ҳаққоний тасвирланган ҳаёт бўлагига қараганда теранроқ, мураккаброқ бўлади. Реалистик йўналишдаги асарларни шоша-пиша ўқиб чиқиш етарли эмас, китобхондан фаол муносабат, ўз ҳаётий тажрибасига кўра нималарнидир қўшиб, нималарнидир фараз қилиш, муайян хулосалар чиқариб олиш ҳам талаб этилади.

Бироқ бу услубий йўналиш билан боғлиқ баъзи проблемалар ҳам майдонга чиқиб қолмоқда. Назаримизда, реалистик услубий йўналишда қалам тебратаётган ёшлар ижодида изчиллик етишмаётир. Баъзан эса ёшлар воқеликни ўз ҳолича, ортиқча бўёқларсиз тасвирлайман, деб бадиийликдан йироқ, ҳаётнинг рангсиз, жонсиз нусхасидек таассурот қолдирувчи, ортиқча тафсилотлар билан семиртирилган асарлар ёзмоқдалар.

Адабиётимизда изчил реалистик йўналишнинг кучайиши, етакчи мавқени эгаллаши ҳатто адабиётшунослигимизда ҳам баъзида чекланган хулосалар чиқаришга сабаб бўлмоқда. Масалан, адабиётшунос Тўлқин Расулов «Бадиий асар қанотлари» китобида шундай хулосани тақдим этади: «Насрий бадиий асарда сўз ва жумлалар мумкин қадар тасвир объектини тасвирловчининг нуқтаи назари ва ғоявий-эстетик баҳолари бўйича акс эттириш функциясидан холи туриши керак. Фақат шундагина улар ҳаётни кўриб, эшитиб туриб, қўл билан ушлаб олса бўладиган даражадаги реалликда акс эттира оладилар... Чинакам бадиий наср ўқувчига унинг ўз ижодий хаёли орқали ўзлашувчи образлар оламини намойиш этар экан». Бу ўринда автор реалистик йўналишдаги насрга хос хусусиятларни умуман насрга нисбат бермоқда. Агар биз социалистик реализм бағридаги услубий йўналишлардан қайсидир биттасини мутлақлаштирар эканмиз, бу билан адабиётимизни билиб-билмай камбағаллаштириб кўрсатган бўламиз.

Бу каби истиҳолалар ёшлар прозасидаги романтик руҳ, романтик йўналиш ҳақида жиддийроқ ўйлаб кўришга ундайди. Тўғри, ёшлар прозаси бу жиҳатдан ҳам ғариб эмас, у романтик йўналишнинг «Қуёш ҳам олов», «Кўл бўйида», (А. Ибодинов), «Салом, тоғлар» (Н. Қобул) каби намуналарига эга. Қолаверса, реалистик йўналишдаги кўпгина асарларнинг бош қаҳрамонлари ҳам жўшқин, романтик қалбли, курашчан ёшлардир. Шунга қарамай, воқеликнинг романтикага тўлиқ жиҳатларини ёритишда аксарият ёшларда маҳорат, дадиллик етишмаётганга ўхшайди. Баъзан ёш ижодкор тасарруфида барча имкониятлар — ҳаётнинг кўтаринки пардаларига мос тушувчи жиҳатлари, романтик кайфият, шароит, қаҳрамон мавжуд бўлади-ю, шуларни ўзаро муносабатга киритишда ёки улар ўртасидаги ҳаётий алоқани таъминлашда автор меъёрни сақлаёлмай қолади. Оқибатда реалистик йўналишда дурустгина машқлар қилиб юрган ижодкор романтик йўналишга мурожаат этиши билан муваффақиятсизликка учрайди.

Мана, ёш носир Аббос Саидовнинг «Оқ кабутар қўшиғи» ҳикояси. Ҳикоя қаҳрамони — «Кўзлари ёнувчи, ўткир», қалби романтик орзу-интилишларга тўла Иброҳим одамларни ҳалокатдан қутқазиш йўлида ўз жонини ўлим хавфи остига қўяди. Аварияга учраган самолётдан йўловчиларни туширади-ю, ўзи ёнғин ичида қолади. Мазмун ўзига мос ифода тарзини — романтик тасвирни талаб этмоқда. Ёш адиб буни яхши тушунади ва шундай йўл тутади ҳам. Бироқ натижа автор кутган даражада эмас. Китобхон қаҳрамонларга, уларнинг хатти-ҳаракатларига ишонмайди. Нега? Гап шундаки, ҳикояда ўзида романтик руҳни ифодалаши лозим бўлган деталлар (каптарлар, кафтларида ер шарини кўтарган болакай расми), лавҳалар (масалан, Иброҳимнинг каптарлар ўйинини томоша қилишдаги ҳолати) табиийликдан маҳрум. «У гоҳида мени ҳам эсидан чиқариб, хаёллар дунёсига ғарқ бўларди. Каптарлар ҳақида қўшиқ айтарди», «Қани энди каптар бўлиб қолсак иккаламиз» каби қуруқ таъкид, орзу-ниятлар асарга зўрма-зўраки киритилган.

Ёшлар прозаси мавзу жиҳатидан кенг қамровли, жанрий нуқтаи назаридан ранг-барангдир. Ижтимоий ҳаётнинг турли-туман қатламлари тасвир объектига айланмоқда. Халқимиз тарихининг илмий, бадиий жиҳатдан кам тадқиқ этилган нуқталари ҳам, замондошларимизнинг безовта қалби-ю, орзу армонлари ҳам ёшлар прозаси учун бир хилда муҳим, бир хилда қадрлидир.

Ёшлар прозаси конфликтларининг аксарият қисми ахлоқий мавзу ҳиссасига тўғри келмоқда. Замон ўзгаришда, одамлар муайян ўзгаришлар учун туртки бермоқда. Ёшлар прозасининг энг яхши намуналарида конфликтнинг ҳаётийлиги, бадиийлиги бош мезон бўлиб қолар экан, асосий эътибор қаҳрамон руҳий оламидаги «тебраниш» ҳамда «зилзила»ларга қаратилаётганини кузатиш мумкин.

Ёш адибларнинг конфликт танлаш, ривожлантириш ва ҳал этишда янгича йўл тутишга интилаётганларини таъкидлар эканмиз, бу йўлда ҳали анча-мунча тўсиқлар борлигидан ҳам кўз юмиб бўлмайди. Андоза конфликтлар қулига айланиб қолиш, ижтимоий ҳаётга фаол аралашмаслик оқибатида сохта, ясама зиддиятларга зўр бериш, конфликт ривожида табиийлик меъёрини сақлай олмаслик каби қусурлар кўплаб учраётганлиги ёш адибларнинг бу соҳада ҳали кўп тер тўкишлари кераклигини кўрсатади.

Бир неча яхши ҳикоялар автори Шодмонбек Отабоевнинг «Севара» ҳикоясининг конфликти анъанавий: кекса, тажрибали ходим билан ёш, тажрибасиз, аммо ғайратли ходим ўртасидаги зиддият ҳам, унинг оқибат-натижаси ҳам адабиётимизда жуда кўп бор қаламга олинган. Ёш адиб такрорга йўл қўймаслик учун «кучлар нисбати»га баъзи ўзгаришлар киритади. Жиддий кузатувчанлик билан топилган ҳаётий деталлар анъанавий конфликтга янги руҳ бергандек кўринса-да, барибир, унинг моҳиятини ўзгартиролмаган. Натижада адиб муқаррар ечимни — ёш ходимнинг кекса ходим устидан ғалабаси, ҳеч бўлмаганда, маънавий ғалабасини айнан такрорламаслик мақсадида шошма-шошарликка йўл қўяди, конфликтни ҳаётий заминда тадрижий ривожлантириш имконияти бўлгани ҳолда тасодифий бир тўқнашув билан сентиментал руҳдаги ечимга келтириб қўяди.

Андоза, сохта конфликтлар таъқибидан қочиб қутулолмаслик, конфликтни муайян концепцияга хизмат қилдиролмаслик, уни ижтимоий маъно билан таъминлай олмаслик каби қусурлар, айниқса, Мирзапўлат Тошпўлатовнинг «Беором тўлқинлар» тўпламига кирган ҳикояларда яққол кўринади. Тўпламдаги «Гулга туташ қалб» ҳикояси конфликтларнинг ночор нусхаси асосига қурилган. Практикант-студент Юнус яйловда чўпон қизи Дилдорни кўради-ю, севиб қолади. Дилдор ҳам уни ёқтиради. Ҳикоянинг биринчи қисми чучмал дил розлари-ю, олди-қочди диалоглар билан ниҳоясига ета боради. Албатта, кундалик муносабатларда жуда кўп гапирилади, аммо ҳаётдагидек тасвирлайман деб, асарга барча керакли-кераксиз гапларни олиб кираверииш шарт эмас. Сўз санъатининг моҳияти шундаки, асарга энг муҳим, салмоқли, ўзаро муносабатлар моҳиятини ифодаловчи диалогларгина олиб кирилади.

Ёшлар прозасида композицион қурилиш борасидаги изланишлар ҳам муайян тенденция сифатида кўзга ташланади. Тасвирда психологик таҳлилнинг кучайиши, ички монологга, хотираларга, лирик, фалсафий чекинишларга кенг ўрин ажратиш композициядаги ўзгаришлар манбаи бўлиб қолмоқда. Ёшларнинг бу борадаги дадил изланишларида мозаика санъатининг тасвир принципларини кўриш мумкин. Географик жиҳатдан, вақт тушунчаси нуқтаи назаридан бирбиридан йироқ, юзаки қараганда, ўзаро алоқаси борлиги ҳам билинмайдиган воқеалар занжири авторнинг ғоявий-эстетик мақсади, концепцияси, қаҳрамонларнинг руҳий кечинмалари фонида ягона фокусга йиғилади. Ана шу фокусда «ола-қуроқ» воқеалар тиниқ бир манзара ҳолига келиб, қаҳрамонлар қиёфаси равшанлашади. Бу ҳол мавжуд тенденциянинг яшашга қобиллиги, истиқболи порлоқлигини кўрсатади. Бу жиҳатдан ёш прозамиз умумиттифоқ адабиётида кечаётган чуқур ўзгаришларга ҳамоҳанг изланишларни бошдан кечирмоқда.

Ёзувчи Хайриддин Султоновнинг «Ёзнинг ёлғиз ёдгори» қиссасининг бош сюжет чизиғини Адаш Карвон ҳамда Сатторнинг ёндош тасвирланган икки кунлик ҳаёти ташкил этади. Зиддиятлар марказини маънавият майдонига кўчириш Адаш Карвон етмиш икки йиллик умрининг энг муҳим саҳифаларини ҳам, Насиббек фожеаси билан боғлиқ воқеалар силсиласини ҳам бош сюжет чизиғига гоҳ қатъий хронологик тартибда, гоҳ стихияли тарзда улаб юборишга имкон берган. Баъзан ёш адиб муайян воқеани бўлак-бўлакларга ажратади-ю, турли ракурсларда ёритади, китобхон эса ана шу бўлакларни, худди мозаика санъатида бўлганидек, хаёлан ўрни-ўрнига қўйиб, воқеа яхлитлигини қайта тиклайди. Буни қай даражада тиклаб, қай даражада эстетик завқ олади — буниси китобхоннинг бадиий диди, ҳаётий тажрибасига боғлиқ.

Қиссада вақт тушунчасининг нисбий характердалиги туфайли қаҳрамонлар учқур хаёли узоқ ва яқин ўтмиш воқеаларини мураккаблиги билан қисқа бир фурсат бағрига тўплаш имконини берган. Аммо ёш адиб вақт категорияси билан боғлиқ воситадан фойдаланиш жараёнида замонлар ўртасидаги зарур масофани ҳамиша ҳам сақлаб қололмайди. Масалан, қисса бошида берилган маълумотга кўра, Ойнисанинг вафотига уч ойдан ошган. Асосий сюжет чизиғидаги воқеа-ҳодисаларнинг айни хазонрезликда кечишини эътиборга оладиган бўлсак, бу воқеа ёзнинг ўрталарига тўғри келиши керак. Аммо автор қиссанинг бошқа бир ўрнида бунга батафсил тўхталаркан, ана шу даврий масофани унутиб қўяди. Оқибатда уч ой бурун ҳам худди ҳозиргидек: «хазон шитирлайди», «супа устини, ўчоқбошини қалин хазон қоплаган. Қизғиш-жигарранг барглар дарчадан тўкилиб турган хира ёғдуда чирк босган каби қорайиб кўринади», ток кўмиш ташвиши бошланган. Ёш адибни тушуниш мумкин, у бу ўринда воқеа (Ойнасининг ўлими)) характерига мос таъсирли фон топишга қизиқиб кетган. Бироқ ҳаёт мантиқи, озгина бўлса-да, бузилар экан, унинг ўрнини «таъсирли», чиройли тасвирлар билан тўлдириб бўлмайди! Адаш Карвоннинг жума номозига кетиши, Насиббекнинг уни кузатиши-ю Сатторни кутиб олиши икки ўринда — бош қаҳрамон ҳамда милтиқ тилидан ҳикоя қилинишида ҳам вақт билан боғлиқ ана шундай чалкашликка йўл қўйилган.

Ёшлар прозасидаги услубий, жанрий ва шаклий изланишлар қамрови, ранг-баранглиги ва бу изланишларнинг дастлабки натижалари социалистик реализм имкониятлари ғоят даражада кенглигини кўрсатувчи энг асосли далилидир.

«Буюк асарлар катта бурилиш, катта ўзгаришлар даврида туғилади, — деб таъкидлайди Асқад Мухтор. — Ҳозир шундай давр — ҳаёт-мамот кураши даври. Одатдаги кўникмаларни ёриб чиқувчи, ғайри одатий, кучли асарлар яратилажак давр». Иқтидорли ёш носирлар ана шу жараёнда янада фаолроқ, салмоқлироқ мавқе эгаллаб боришларига ишонгимиз келади. Танқидчилигимиз эса ҳамиша ҳаққоний ва холис бўлишига тилакдошмиз.

Нуриддин ШУКУРОВ,
Илҳом ҲАСАНОВ

АКС САДО

АНВАРНИ РАНЖИТГАНЛАР ҲАҚМИ?

Шу йил газетамизнинг 2 октябрь сонида «Анвар нега ранжиди! ёки унинг директорга очиқ хати» номли мақола босилган эди. Редакция ҳар куни мақола юзасидан ўз фикр ва мулоҳазаларини билдирган барча касбдаги газетхонлардан кўплаб мактублар олмоқда.

Қуйида ана шундай мактублардан олинган баъзи мулоҳазаларни эътиборингизга ҳавола этамиз.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси сўнгги пайтларда газетхонни чуқур мулоҳазаларга ундайдиган қизиқарли мақолаларни эълон қилмоқда. «Анвар нега ранжиди?» ана шундай мақолалардан бири.

Анварнинг билим юрти директори номига ёзган хатида баён этилган воқеаларга бефарқ қараб бўлмайди. Аслон Обидовдек эътиқодсиз, ўз соҳасини ва ўқитаётган фанини билмайдиган ўқитувчи бераётган юзаки «таълим-тарбия» ва бефарқлик, лоқайдлик ҳукмрон бўлган муҳит Холиқ каби зўравонларга жуда қўл келади. Бундайлар қулай шароитда осонликча «урчий» бошлайдилар. Оқибатда уларнинг «қизғин фаолияти» Анвар сингариларни ноҳақлик занжири билан боғлайди.

Аслон Обидов сингари «чала муллалар» тарбия воситаларини жуда яхши «билишади». Лекин тарбиянинг моҳияти билан иши йўқ. Ҳужжат ва керакли қоғозларни «бажардик», деб папкага тўлдириб қўйишда устаси фаранг. Чунки келган комиссия папкани текширади-да!

Ўсмирни жиноятчи даражасига олиб келган хавфли иллатни фақат ўз косасининг ҳамиша бутунлигини кўзловчи мешчан, қалби кўр ўқитувчининг маънавий қиёфасидан излаш керак.

Заводда 1940 йилдан буён ҳалол ишлаб келаётган Тўлқин ака ўз ишчи коржомасини Анвар каби тўғрисўз ва куюнчак шогирдларига мерос қолдиришни истайди.

Мен Анварнинг заводга қайтишига, вақти келиб ўз ишини пухта ва ҳалол бажарадиган ишчи бўлиб етишишига қаттиқ ишонаман...

Мурод ХАЙЛАЕВ,
Боёвут район, Мусо Жалил номидаги 9-ўрта мактаб ўқитувчиси

✦

Мақолада ўқитувчи ва унинг обрў-эътиборига дахлдор муҳим муаммо ўртага ташланган. Шунингдек, бу юксак номни хиралаштираётган баъзи иллатларга қарши курашга даъват этади.

Анварни ранжитган Аслон Обидов ва билим юрти директори шоли орасидаги курмакка ўхшайди. Лекин уларнинг кўпайиб кетиши жуда хавфли. Бундайлар ўзлари меҳнат қилаётган коллективгагина эмас, ўқитувчи деган шарафли номга ҳам доғ туширадилар. Шунинг учун бундай «устоз»ларни таълим-тарбия ўчоқларидан шумғияни юлгандек юлиб ташлашимиз керак.

Анварнинг йўли тўғри. Мен унинг тезроқ Тўлқин ака ёнига қайтишини истардим.

Достон МАВЛОНОВ,
Навоий район, «Коммунизм учун» газетасининг бўлими мудири

✦

Қадрли Анвар!

Сенинг ҳақиқат йўлидаги курашинг мени ниҳоятда қувонтирди. Сени ўз укамдай яхши кўриб қолдим. Билим юртини асло ташлаб кетма. Тўлқин аканинг ёнига қайт, албатта.

«Бузоқнинг югургани сомонхонагача», деган нақл бор. Аслон Обидов ҳам, директор ҳам педагогика соҳасига адашиб кириб қолган. Улар ўз қилмишларига яраша жазо оладилар.

Холназар БОЛҚИЕВ,
Қўшработ район, 31-ўрта мактаб ўқитувчиси

✦

Мен мақолани ўқиб Аслон Обидов ва директорнинг «иш фаолияти»дан қаттиқ ранжидим. Ўзим салкам 40 йилдан буён ўқитувчилик қиламан. Ўқитувчилик қанчалар шарафли эканлиги менга жуда аён. Шунинг учун ҳам мен Обидов сингарилардан ҳазар қиламан. Уларга бепарво ва лоқайд муносабатда бўлган директор ҳам ўз ўрнига муносиб эмас. Агар директор бошдан Анварнинг гапини тинглаганда эди, Холиқни ёмон ишлардан ва оқибатда қамоққа тушишдан асраб қолган бўларди. Мактаб раҳбари мактабдаги барча ишларни синчковлик билан кузатиб бориши зарур...

Анвар ўқиши ва ишлаши керак.

В. РАҲМАТУЛЛАЕВ,
Чуст районидаги 20-ўрта мактаб ўқитувчиси

✦

Мен 10-синфда ўқийман. Мақолани ўқиб қаттиқ ҳаяжонга тушдим. Чунки Холиқ сингариларнинг ошиғи доим олчи бўлган. Бундайлар Аслон Обидовга ёқади. Директор эса уларнинг иккаласига ҳам ишониб хато қилади. Чунки уларнинг хатти-ҳаракати жамиятимизга асло тўғри келмайди.

«Тўғри сўзнинг тўқмоғи бор» деганларидек, Анварнинг ҳақиқатни айтганлиги Аслон Обидовга ёқмайди. Чунки бундай «ўқитувчи»лар кўплаб меҳри дарё, ҳалол ишлаётган устозларимиз шаънига доғ туширяпти.

Анвар ўз мақсадига эришади. Унинг йўли тўғрилик ва ҳақиқат йўлидир.

Асила ТЎХТАБОЕВА,
Наманган шаҳар 11-ўрта мактаб ўқувчиси

✦

Биз ўқитувчи деган улуғ касб шаънига доғ тушираётган Аслон Обидовдан жиркандик. Уни ўз паноҳида олиб юрган лоқайд директорга нисбатан ҳам бизда нафрат уйғонди. Холиқ сингари зўравонларга орамизда ўрин йўқ!

Биз Анварга ўхшаган очиқ кўнгилли, ростгўй дўстларимиз борлигидан ҳамиша фахрланамиз.

Толиб ХУШВАҚТОВ,
Деҳқон ДЕҲҚОНОВ,
Андижон пахтачилик институти студентлари

КЎЗ ИЛҒАМАС ХАЗИНАЛАР

Ҳурматли редакция!

Бизнинг Вобкент районимизда халқ ҳунармандчилиги азалдан жуда тараққий этган. Усталаримиз ясайдиган темир ва сопол буюмлар ҳозир ҳам машҳур. Аммо сўнгги йилларда ана шу муҳим масалага — халқ ҳунармандчилигини ривожлантиришга етарлича эътибор берилмаяпти. Партия ва ҳукуматимиз халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни янада кўпайтиришни муҳим вазифа қилиб қўяётган ҳозирги пайтда бу резервлардан кенг миқёсда фойдаланиш мақсадга мувофиқ эмасмикан?

А. БАФОЕВ

Редакция бу хатга батафсил жавоб беришни халқ депутатлари Вобкент район Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари, район план комиссиясининг раиси Муҳаммадқосим ОЛИМОВдан илтимос қилди.

Вобкент қадим-қадимдан деҳқончилик ва ҳунармандчилик равнақ топган жойлардан бири. Вобкентлик усталар тайёрлаган кетмон, пичоқ, ўроқ, кажкорт (тишли ўроқ), теша, пойтеша, искана, тандир, хум, кўза ва бошқа асбоб-анжомлар Бухоро шаҳри, Ғиждувон, Азизобод, Шофиркон бозорларида ҳам савдоси чаққон буюмлардан саналган. Айниқса, халқ қандолатчилиги — турли хил ҳолвалар, новвот, нишолда, парварда ва қанд-курслар тайёрлаш кенг ривож топган.

Район марказидан уч-тўрт чақирим нарида Ўбаи Кулолон номи билан донг таратган қишлоқ бор. Бу ерда қадим замонлардан сопол идишлар, ранг-баранг ўйинчоқлар, катта-кичик тандирлар ясалган. Ўбалик машҳур ўйинчоқсоз, СССР Рассомлар союзининг аъзоси Ҳамро буви Раҳимова ясаган ўйинчоқлар Япония, Канада, Бельгия, Франция ва бошқа хорижий мамлакатлардаги, Москва, Ленинград, Тошкент ва Самарқанд шаҳарларидаги музей ва кўргазмаларда ҳамон томошабинлар диққатини тортаётганлиги ҳақиқат!

Ҳозир ҳам қишлоқнинг ёшу қариси бу ҳунарни мўътабар тутади. Қадимда Ўба атрофида, Ғорхона деб аталган жойда кулоллик хом ашёси — гил тупроқ бўлган. Бироқ бу «хазина» аллақачон тугаб битган. Ҳозир ўбаликлар гил тупроқни Навоий областига қарашли Қаҳра даштидан олиб келишади. Сомон, эчки юнги (бундан тандир лойи қоришда фойдаланишади), турли хил бўёқлар ҳам осонликча топилмайди. Бундан ташқари, кулолларнинг ўзлари харидор топишлари керак, транспорт эса йўқ. Тандирни аравага ортиб қишлоқма-қишлоқ кезишнинг ўзи бўлмайди.

Газетхон А. Бафоев ёзганидек, бу масалалар ҳозир ҳам эътибордан четда қолган эмас.

Район партия комитети ва район Совети ижроия комитети область маҳаллий саноат бошқармаси билан келишган ҳолда Ўба қишлоғи базасида тандирлар, сопол идишлар ишлаб чиқарадиган кулолсозлик цехи ташкил этди. Албатта, кичик бир цех товарлари билан аҳолининг ўсиб бораётган талабларини қондириб бўлмайди. Шунинг учун Ўзбекистон ССР Госплани ва Маҳаллий саноат министрлигининг маҳаллий органлар билан келишуви асосида шу ерда кулолсозлик фабрикаси очилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Ҳозир шу масала ҳам кун тартибига қўйиляпти. Эндиги гап министрликдаги ўртоқларда, албатта.

Кулолсозлик цехи ишга туширилганидан бери кулоллар хомашё излаб сарсон бўлиб юришмайди. Шунингдек, бу ҳунар билан фақат ёзда эмас, йил бўйи шуғулланиш имкони туғилди, чунки цехнинг махсус қуритиш ва иситиш хоналари бор. Товарлар арзон, тез ва сифатли ишлаб чиқарилади. Кулоллар харидор излаш ташвишидан фориғ бўлдилар.

Биз келгуси йилдан давлат йўли билан супурги, дастмол (махсус ўсимликдан тайёрланадиган қозон сочиқ) ишлаб чиқаришни ҳам мўлжаллаяпмиз. Районимиз бўйича қарийб 2500 гектар майдонда маккажўхори дони етиштирилиши керак. Биз ҳар бир колхозга маккажўхори майдонининг бир гектарини супурги учун ажратишни сўрадик. Супурги поясидан бемалол силос тайёрлаш мумкин. Шу даладан олиниши керак бўлган маккажўхори дони ўрнини бошқа майдонлар ҳосилдорлигини ошириш йўли билан тўлдириш керак. Бир гектар ернинг ҳосилидан ўртача 750-800 супурги тайёрлаш мумкин. Шунда ҳар бир супургининг баҳоси бозордаги каби 3 сўмни эмас, кўпи билан бир сўмни ташкил қилади. Арзон моллар кўпайиб, аҳолининг реал даромадлари ортади.

Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришнинг яна бир қатор шохобчалари борки, уларни ҳам давлат йўли билан тартибга тушириш керак. Ҳозир районимиз территориясидаги 11 мингга яқин хонадонда 67 мингдан зиёд аҳоли яшайди. Деярли ҳамма хонадонларда икки-учтадан ўроқ, кажкорт, сават, оташкурак, сандиқ, бешик, беланчак ва бошқа маҳаллий характердаги анжом-ашёлар мавжуд. Лекин улар асосан якка ҳолда ишлаб чиқарилади ва бозордан харид қилинади.

Қандолатчиликка келганда, шуни айтиш кераки, бир вақтлар Ҳалвогарон, Баққолон каби қишлоқларимизда ана шу ҳунар билан махсус шуғулланишган. Ҳозир ҳам Бухоронинг тўй-маъракалари ҳолва, нишолда, қандолат ва парвардаларсиз ўтмайди. Аммо бу ноёб ҳунар айрим оилалардагина авлоддан-авлодга ўтиб келмоқда. Ҳатто шундай хонадонларда ҳам ёшлар бу иш билан шуғулланишга майл кўрсатмаяптилар ёки тўғридан-тўғри бош тортяптилар. Чунки якка тартибдаги қандолатчилик учун шакар, сироп, гулоб, бех, ун каби хомашёлар, махсус идиш-товоқ ва ўчоқлар, транспорт керак. Молия органларининг солиқ солишини айтмай қўя қолай. Бизнингча, ёшлар меҳнатдан, ташвишдан эмас, шу ишлардаги ноқулайликдан қочиб, ундан бўйин товламоқдалар.

Бундай ҳолларни кўриб, беихтиёр ўйлаб қоласиз: наҳотки район матлубот жамияти қошида қандолатчилик цехи ташкил этиб, мазкур касб соҳибларини шу цехга бирлаштириш мумкин бўлмаса?! Майли, истаган қандолатчилар бу маҳсулотни ўз уйида ишлаб чиқарсин. Лекин матлубот жамияти уларни хомашё билан таъминлаши, ўчоқлар қуриб бериши, тайёр молларни сотиб олиши керак. Ахир, жамиятимиз учун бундай касб эгаларининг турган-битгани фойда-ку! Ҳозир биз ана шу режани амалга оширишга ҳаракат қиляпмиз.

Районимизда кўнгилочар чойхона ва ошхоналар, шон-шуҳрат уйлари, дала шийпонлари кун сайин кўпайиб бормоқда. Аммо уларга ишлатиладиган нақшинкор эшиклар, устунлар ва бошқа ёғоч қисмлар Тошкент ва Самарқанд усталарига буюртма бериб олинади. Баъзан буюртмаларни кутиб ойлар ўтади, уларни деб бутун қурилиш иши кейинга сурилади. Ахир, халқ амалий санъатининг бундай намуналарини маҳаллий усталаримиз ҳам ясашлари мумкин-ку. Фақат қайта тайёрлаш курсларида уларнинг малакасини ўстириш, материал билан таъминлаш, моддий манфаатдорлигини ошириш керак. Аммо тағин муаммо: областимизда ана шундай курслар йўқ.

Халқ ишлаб чиқараётган ва стихияли бозор йўли билан сотилаётган товарларни давлат йўли билан ишлаб чиқаришга ўтишда ниҳоятда эҳтиёт бўлиш керак. Бунда халқ ҳунармандларининг моддий манфаатдорлигига, ўз касбига нисбатан меҳрига путур етказмаслик лозим. Қисқаси, бу ишда буйруқбозликка йўл қўйиш мумкин эмас. Чунки ҳунармандларнинг ҳам ўз давлат иши бор. Бешик ёки сават ясаш, ҳолва ёки нишолда пишириш — уларнинг дил амри.

Ғиждувонликлар ўтган йили катта ташаббус билан чиқишди. Чўл зонасидаги ерларнинг бир қисмига кунгабоқар, зиғир, ерёнғоқ экиб, уларнинг уруғидан мойжувозда тотли мой ишлаб чиқаришни йўлга қўйишди. Ҳатто мойжувозларни электрлаштириб олишди. Бизда ҳам бундай имконият бор. Районимиз территориясида чўл зонаси бўлмаса-да биз Тўдакўл ва Қоровулбозор массивларидан 3 минг гектарга яқин ерни ўзлаштириш чораларини кўряпмиз.

Халқ истеъмоли товарларини ишлаб чиқариш ва уни давлат йўли билан тартибга тушириш бир қанча иқтисодий ва социал проблемаларни ечишимиз учун калитдир. Биз ҳозир КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг план органлари олдига қўйган янги талаблари асосида районимизни иқтисодий ва социал ривожлантириш давлат планларини комплекс равишда амалга оширяпмиз. Юқоридаги қарорлар асосида район план комиссияси амалга оширган иш шундан иборатки, халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш районимизни иқтисодий ва социал ривожлантириш давлат планларига киритилди.

Районимизда қишлоқ хўжалигининг интенсивлашиши билан бир қисм меҳнат ресурслари ундан ажралиб чиқди. Шуни ҳисобга олиб, районимизда Бухоро Ип-газлама комбинатининг филиали очилди. Бу, шубҳасиз, катта ўзгариш. Лекин филиал ҳозир ишлаб чиқариш чиқиндиларини тўғри Бухорога жўнатяпти. Ҳолбуки, улардан филиалнинг ўзида турли хил фартук, қоп, арқон, тўрхалта ва дастрўмоллар ишлаб чиқариш мумкин. Аммо бу иш ҳалигача йўлга қўйилмаган. Шунингдек, районимиздаги қурилиш ташкилотлари қўшимча цехлар очиб, аҳоли учун эшик, дераза, хонтахта ва бошқа заруратларни ишлаб чиқаришлари мумкин.

Район «Сельхозтехника» бирлашмаси ўроқ, тишли ўроқ, симтўр ва панжаралар ишлаб чиқаришга ўтган. Аммо у йилига атиги 500 дона ўроқ, 750 дона тишли ўроқ, 1000 квадрат метр панжара ишлаб чиқармоқда.

Халқ истеъмоли товарларини ишлаб чиқаришни давлат йўли билан тартибга туширишнинг аҳамияти катта. Бунда маҳсулотлар арзон, тез, сифатли ва қонуний йўл билан ишлаб чиқарилади. Ҳунармандларнинг ташвишлари камаяди ва аҳолининг реал даромадлари ортади. Уй меҳнатининг рағбатлантирилиши эса бўш меҳнат ресурсларидан (пенсионерлар, уй бекалари кучи) унумли фойдаланишга олиб келади.

Булар ҳаммаси халқ хўжалигига раҳбарликнинг асоси ҳамда социалистик экономика тараққиётининг бош афзаллиги бўлган планлаштиришни такомиллаштиради ва совет халқининг доимий фаровонлигини таъминлашда кўз илғамас хазиналар — чиқиндилар ва маҳаллий хом ашёлардан ҳам планли фойдаланишга ёрдам беради.

Марғилон «Атлас» фирмасининг аҳил коллективи халқимиз учун зарур истеъмол моллари ишлаб чиқаришни йил сайин кўпайтирмоқда. Фирманинг ўндан ортиқ атлас турларига давлат Сифат белгиси берилган. Бу ишда саралаш цехи ишчилари (суратда) Мавлуда Қосимова ҳамда Гулнора Отахонованинг ҳам муносиб улуши бор.

А. ТЎРАЕВ фотоси

ЭРТАКДАГИ ҲАҚИҚАТ

МАКСИМ Горький номидаги Фарғона музикали драма ва комедия театри Баҳриддин Насриддиновнинг «Зафар ва Зуфар» музикали драмасини саҳнага қўйди.

— Болалар учун спектакль яратиш, — дейди театрнинг бош режиссёри Носир Отабоев, — масъулиятли иш. Чунки катталар театри ўзининг келажаги ҳақида қайғуриб, ёш томошабинни бугундан тарбиялаб бориши керак. Биз болалар учун асар саҳналаштиришни анчадан бери кўнглимизга тугиб юрган эдик. Б. Насриддиновнинг «Зафар ва Зуфар» пьесаси шу жиҳатдан бизга жуда маъқул бўлди. Пьесада ахлоқий муаммолар ҳақида қизиқарли ҳикоя қилинади. Унинг бизга ёққан томони яна шу бўлдики, пьесада саҳна талаблари тўлиқ ҳисобга олинган. Лекин асарни бирданига саҳналаштирганимиз йўқ. Аввалига Фарғона шаҳридаги мактабларда бўлиб, болаларга ўқиб бердик. Тингловчиларда қизиқиш уйғотганига ишонч ҳосил қилгандан сўнггина саҳнага олиб чиқдик.

Ҳақиқатан ҳам, пьеса жуда қизиқарли ёзилган. Муаллиф азалий, аммо бугунги кунда ҳам долзарб муаммолар ҳақида янги эртак яратишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Бунда болаларнинг дунёқараши, диди илгаригига нисбатан анча ўсганлигини ҳисобга олиб, уларни саҳнада кечаётган воқеаларга қизиқтириш йўлларини ҳам топган.

Драматург одамларнинг ўтмиши ва бугунги ҳаёти ҳақида фикр юритаркан, сюжет чизиғини қиёслар асосига қуради. Спектаклда ғам ўрнини бахтиёрлик, очлик ўрнини тўқлик, дангасалик ўрнини меҳнатсеварлик эгаллайди. Реал картиналар тўсатдан ғаройиб воқеалар билан алмашиниб туради. Буларнинг бари ёш томошабинларнинг яхшилик билан ёмонлик ўртасидаги фарқни чуқурроқ англаб етишига хизмат қилади.

Спектаклда Зафар ва Зуфарлар оиласининг Ҳайдарбой зулми остида чеккан азоб-уқубатлари ҳақида ҳикоя қилинади. Ака-укалар ҳалок бўлган оналарини излаб, турли саргузаштларни бошдан кечирадилар ва эртак сўнгида мурод-мақсадларига етадилар.

Эртак эртак-да. Унда яхшилик доим ёмонлик устидан ғалаба қилиб келган. Оналарини излаб топган ака-укалар қайта топишганларида яхшилик тимсоли Самантойда ғаройиб ўзгариш рўй беради. У болаларнинг онаси — Шарофат бибига айланиб қолади. Энг асосийси эса бу қаҳрамонлар барча ёвуз кучларни енгиб, ўз юртларига қайтадилар.

Спектаклдаги воқеалар асосан, Зафар (Т. Умрзоқов), Зуфар (З. Мамасаидов) ва Шарофат — Самантой (М. Шомуродова) образлари орқали ҳал қилинади. Шу сабабли бу актёрлардан катта маҳорат, фантазия ва қаҳрамонлар оламига чуқурроқ кириб бориш талаб этиларди. Зафар ва Зуфар образларини яратган актёрлар (Т. Умрзоқов ҳамда З. Мамасаидов) ижросида умуман олганда мана шу хислатлар кўзга ташланади.

Спектаклдаги Заҳро (К. Валиева) образи эсда қоларли даражада ижро этилган. Актрисанинг хатти-ҳаракатлари, сўзлаш оҳанги бой қизининг фақат ташқи нуқсонларини эмас, балки маънавий гумроҳлигини ҳам яхши очиб берган. К. Валиева тўлақонли образ яратиш учун ўзидаги барча имкониятларни ишга солган ва, айтиш мумкинки, мақсадига эришган. Заҳро — ёш актриса ижро этган илк катта роль. Бу образ К. Валиеванинг келажакда яхши образлар ярата олишига умид туғдиради.

Шарофат (кейинчалик Самантой) образи М. Шомуродова ижросида яхшилик ва ҳалоллик тимсолига айланган. Пьесада дўстлик, тинчлик ва инсонийлик ғоялари ана шу образлар орқали илгари сурилади. Драматург Шарофат тилидан, иноқлик йўқ жойда яхшилик ҳам бўлмайди, дейди.

Бундай илиқ гапларни И. Султонов (Раҳим), Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист М. Алиев (Ҳайдарбой), Ўзбекистон ССР халқ артисти С. Аҳмедов (Элликбоши), М. Карибов (Эшон), К. Худойназаров (эртакчи), Э. Раҳимов ((Қораўргимчак) ва бошқа актёрлар ижроси ҳақида ҳам айтиш мумкин.

Спектаклнинг музикаси ҳақида ҳам алоҳида тўхталиб ўтиш керак. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби, композитор Д. Жалилов яратган музика спектаклдаги воқеаларнинг ҳаяжонли кечиши ва ёш томошабинларга кучли таъсир этишида, ҳаракатларнинг психологик ўзгаришида катта роль ўйнаган. У воқеаларга мутаносиб равишда режиссёр ифодаламоқчи бўлган ғояга хизмат қилган. Куйлар саҳнадаги ҳаракатларга уйғун ҳолда гоҳ маъюс, гоҳ томошабинни ғаройиб тасодифларга ҳозирловчи, гоҳ ўйноқи лирик оҳангларда янграб туради. Спектакль қувноқ куй билан бошланган бўлса, кейинчалик унинг ўрнини қаҳрамонларнинг руҳий ҳолатини ифодаловчи скрипка ва виолончелда ижро этилган ғамгин оҳанглар эгаллайди. Спектакль учун танланган музикада халқ куй-қўшиқлари билан замонавий оҳанглар уйғунлашиб кетган. Она алласи ўзининг жозибадорлиги ва дилларни тўлқинлантирувчи мусиқийлиги билан жуда таъсирли чиққан. Спектакль сўнгида хотимага мос равишда хушчақчақ куй янграйди.

Рассом М. Димовнинг саҳна безаклари эса спектакль бадиий қудратининг янада ошишига хизмат қилган.

Драмани саҳналаштирган режиссёр Н. Отабоев спектаклдаги энг кичик деталлар устида ҳам астойдил меҳнат қилган.

Бир сўз билан айтганда, театр коллективи саҳналаштирган бу асар ёш авлодни ахлоқий-эстетик жиҳатдан тарбиялашда муҳим роль ўйнайди.

Муҳсин ҒАНИЕВ,
фалсафа фанлари кандидати

ТАҚРИЗ

БИР АЖИБ СОЗ СОҲИБИ

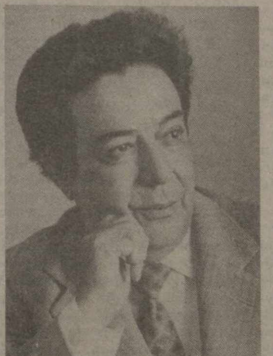

ФАХРИДДИН Умаров деярли қирқ йилдан буён қўшиқ куйлайди. Уни ҳамон концерт залларида тингловчилар самимият билан қарши оладилар. Радио ва телеэкран орқали чиқишини маҳтал бўлиб кутадиган қўшиқ мухлислари оз эмас. Унинг қўшиқлари битилган грампластинкалар дўконларда туриб қолмайди. Бунинг сири нимада? Ахир, бу йиллар ичида ҳар қандай хонанданинг имкониятлари равшанлашиб, сўзи ва сози сийқаланиб, «ўша-ўша хонанда»га айланиб қолиши ҳеч гап эмас эди-ку. Лекин чинакам талантли хонандаликнинг ноёб фазилати шунда эканки, унинг овозида ва айтган қўшиқларида ҳамиша ўчмас ички бир жозиба, бир сеҳр бўлар экан. Бу жозиба, сеҳр оҳанрабодек киши қалбини доимо ўзига тортиб, ҳар гал эшитганингда қайтадан ўзига маҳлиё этиб тураверар экан.

Ноёб нарса кам бўлади, деганларидек, эсда қоладиган, тингловчилар маънавиятига ҳамроҳ бўлиб қоладиган қўшиқлар ҳам саноқли. Бизнингча, халқимизнинг суюкли хонандаларидан бири Фахриддин Умаровнинг ҳам Бобур ғазали билан айтиладиган «Бошима бошдин яна» қўшиғи ана шундай ноёб музика асарлари тоифасига мансуб. Аммо у Фахриддин Умаров басталаган чиройли куй ва унинг ижрочилиги туфайли энг оммавий, севимли қўшиққа айланди. Фахриддин Умаровнинг Туроб Тўла шеъри билан айтадиган «Бизга ҳам» қўшиғи эшитсанг, яна қайта эшитгинг келадиган ашулалардан биридир.

Фахриддин Умаровдек қирқ йиллик қўшиқчининг бисоти ҳам, албатта, бой бўлади. У Навоий, Бобур, Фузулий, Машраб, Огаҳий каби классик шеърият намояндаларининг ўнлаб дурдона ғазалларини куйга солиб, халқнинг севимли қўшиқларига айлантирди. Хонанда Миртемир, Туроб Тўла, Шукрулло, Шуҳрат, Чустий, Эркин Воҳидов, Жамол Камол каби замонавий шоирларнинг хазинасидаги энг яхши шеърларидан ҳам ёқимли қўшиқлар яратди. Унинг репертуаридаги қўшиқлар сон-саноқсиз, ранг-баранг. Аммо уларни хонанданинг маънавий-ижрочилик табиати ва таъбига яқин икки умумий йўналиш бирлаштиради. Фахриддин Умаров лирик-дидактик пландаги қўшиқларни севиб ижро этади.

Ҳа, Фахриддин Умаров аввало лирик хонанда. Муҳаббат таронасига унинг талай қўшиқлари аталган. Аммо хонанданинг қўшиқларида муҳаббат тушунчасининг маъноси бой: ҳаётга, халққа, Ватанга, онага, дўстга, ёрга муҳаббат. Гўзалликка ва инсоннинг юксак фазилатларига, унинг эзгу кечинмаларига муҳаббат... Лирик тароналар хонанданинг созини юз бир оҳангларда куйлатиб, унинг вужуди ва қалбига сўнмас завқ бағишлаб келаётган қўшиқлардир. Умуман айтганда, бу хонанда қўшиқ санъатида тантанавор оҳанглар, оммавий қўшиқларнинг қудратли садолари барқ уриб турган пайтларда қўлга соз олиб, қўшиқ санъатига кириб, ундаги лирик интонацияни жонлантирувчилардан бири сифатида майдонга чиқди. Унинг серзавқ лирик овози йиллар ўтиб янги ажойиб самаралар берди. Фахриддин Умаровнинг энг яхши лирик қўшиқларида муҳаббатга ошно бўлган кўнгилнинг талпинишлари, гўзал ва ширин изтиробли кечинмалари, ёруғ ҳис-туйғулари куйланади. Унинг онага, дўстга бағишланган қўшиқларида ҳам инсонга муҳаббат ва эҳтиром ҳис-туйғулари тилга киради.

Фахриддин Умаров умуман қўшиқнинг сўзига, шеърнинг бадиий ва мазмун савиясига алоҳида эътибор берадиган хонандаларимиздан биридир. У билан шахсан мулоқотда бўлган одамнинг шу нарсага ишончи комил бўладики, хонанда классик ва замонавий ўзбек шеърияти билан яқиндан таниш. Хонанда ўнлаб ғазалларни ёд билади. Суҳбат жараёнида ғазаллардаги маъноларнинг гўзаллиги, сўзларнинг латофатини завқ билан шарҳлаб кетади. Ўтмиш ва ҳозирги поэзия намуналарини, шоирларни қизиқарли усулларда қиёслайди. Унинг бу жиҳати ёш хонандаларимизга, айниқса, бачкана, енгил-елпи шеърий тўқималарни латиф оҳангларга солиб тарғиб қилаётган хонандалар учун ҳам, бизнингча, ибратлидир.

Шу ўринда таъкидлаб айтишимиз зарур бўлган яна бир нарса шуки, Фахриддин Умаров қўшиқлари тингловчи руҳини мусаффо қилади. Сабаби, у куйлайдиган қўшиқларнинг ички дунёси тоза, гўзал ва юксак. Кишида ҳирсий кечинмалар уйғотадиган енгил-елпи хиргойилардан бу қўшиқлар ана шу эзгу аломатлари билан фарқ қилади.

Фахриддин Умаров қўшиқнинг маъно ва бадиий гўзаллигига диққат-эътибор қилар экан, бу унинг ижрочилигининг айрим ўзгача хусусиятларини ҳам юзага келтиради. Энг аввал, у айтаётган қўшиғининг сўзи тингловчига аниқ ва бор таъсир кучи билан етиб боришига катта аҳамият беради. Шунинг учун бўлса керак, қўшиқларнинг сўзини битта-битта, териб-териб, салмоқли вазнларда, маънодор паузалар билан ижро этади. Ҳар бир сўзга муносиб оҳанг топишга ҳаракат қилади. Қўшиқ ижрочилигидаги сўзларни-сўзларга улаб юбориш, авж пардаларда ўринли-ўринсиз нидолар қилиш майлларини хуш кўрмайди. Айтмоқчи, Фахриддин Умаров қўшиқларининг авж пардалари ҳам ҳайқириқ, фарёд пардаларига чиқмай, гўзал бир меъёрларда қайтади. Унинг қўшиқларидаги маҳзунлик, ўйчанлик, латиф оҳанг бурилишлари, кўнгил чашмасидан булоқдек қуюлувчи завқдан нурланган овоз товланишлари тингловчини ўзига ром этади. Ҳозирги хонандаларда ўйноқи, қочиримли мелодик йўлларга интилиш кучли. Бундай йўл Ф. Умаровнинг ижрочилик табиатига ёт. Ундай оҳанглардан қочади.

Яна бир хусусият шундаки, унинг қўшиқлари конкрет хонанданинг конкрет тингловчига мурожаатига асосланган. У ҳар бир қўшиқ мухлисидан хонанда сози ва сўзига алоҳида эътибор кутади, куйдан завқланишини, сўз маъноларини ҳис қилишини хоҳлайди. Шундай дақиқалар бўлган: хонанда куйлаётганида ўзи билан ўзи андармон бўлиб ўтирган ёки ёнидаги шериги билан гаплашаётган кимсани кўрса, созни таққа тўхтатади.

Хонанданинг ижодий йўли, албатта, силлиқ кечгани йўқ. Бу — изланиш, такомилга эришув, гоҳида чекинишлар, ўз-ўзини англашлар йўлидир. Аммо бир нарсага хонанда ҳамиша содиқ қолди: унинг қўшиққа, созга муҳаббати доимо барқарор. Унинг руҳини ҳаётий гўзалликларга ошиқлик, қалбини хонандалик завқи безаб келяпти.

У қўшиқларидан бирида шундай куйлайди:

Бир ажиб соз келдики
чертилмаган қалб торига,
Соз не, ҳамдам топилди
йўқ ердан бизга ҳам...

Бу гўзал байтнинг маъноси хонанданинг ўзига ҳам тўла тааллуқли. У ҳам ажиб, бетакрор бир соз билан қўшиқ санъатига келиб, тингловчилар қалбига чертилмаган янги оҳанглар ҳадя этди. Бу соз садолари ҳамон кўнгилларнинг эзгу талпинишларига ҳамдам ва ҳамроҳ.

Миҳли САФАРОВ

САНЪАТ

бағишланган мулоҳазалари катта тажрибани умумлаштириш натижасидир. Социалистик реализм асарларининг жаҳон прогрессив маданияти интернационаллашувида актив иштирок этаётгани конкрет мисоллар асосида исбот этилди.

Монография тадқиқ методологияси жиҳатидан ҳам янгиликдир. Муаллифнинг ҳақли

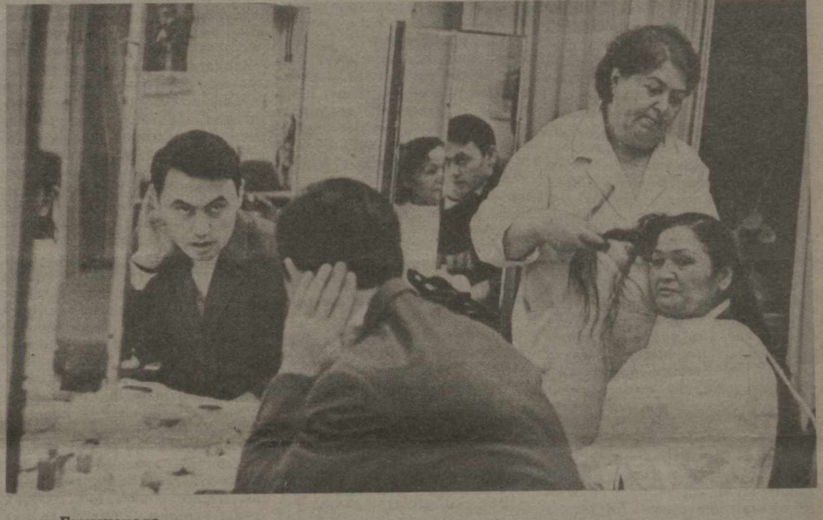

Гримхонада...

С. МАҲКАМОВ фотолари

РАНГТАСВИРНИНГ ЭСТЕТИК МОҲИЯТИ

Ҳақиқий илм ҳаётда етилган бирор муаммога жавоб беради ё бирор соҳа бўйича янгилик яратади, айни пайтда давр маънавий изланишларига ҳамоҳанг тарзда келажак сари йўл очади. Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти чоп этган Тилаб Маҳмудовнинг «Ўзбекистон тасвирий санъати эстетикаси» монографияси ўртага ташлаган масалалар жиҳатидан муҳим аҳамиятга эга.

Биз рассомлар учун ҳозирги шароитда жаҳон халқларининг маданий меросидан фойдаланиш жуда мураккаб муаммодир. Ҳар бир халқ ўз тарихий тараққиётига кўра башарият бадиий хазинасини баҳоли қудрат нафосат мевалари билан тўлдириб келган.

Маданий мерос — жуда бой ва мураккаб қатлам. Ундан фойдалана билиш, шу бугунги маданий тараққиёт учун зарур ва керакли томонларини ажрата олиш учун фақат талантнинг ўзи кифоя қилмайди. Санъаткор давримизнинг илғор ғояларини ҳис қилиши, коммунистик дунёқараш билан қуролланган бўлиши керак.

В.И.Лениннинг маданий мерос ҳақидаги таълимотига асосланган муаллиф республикамизнинг мўйқалам соҳиблари асарларини, ижодий усул ва йўналишларини қунт билан, улар ижодидаги анъанавийлик ва оригиналликни кенг кўламда шарҳлайди.

Рассомларимиз ижодида Шарқ миниатюра асарларидан тортиб, жаҳон ва рус классиклари, Уйғониш даври, рус иконалари, Африка ва Мексика рассомларининг услубий изланишлари ҳам акс этмоқда. Тилаб Маҳмудов рассомларимизни фақат маданий меросни ўрганувчилар эмас, балки бу анъаналарни ижодий давом эттириб, оригинал асарлар яратаётган санъаткорлар сифатида кўради. Бундай илмий чуқурлик муаллифнинг реализм масаласини анча кенг идрок этиши, социалистик реализмни шаклий ҳар хиллик ва ижодий изланишларга эркин йўл очиб берувчи метод тарзида тушунишининг натижасидир.

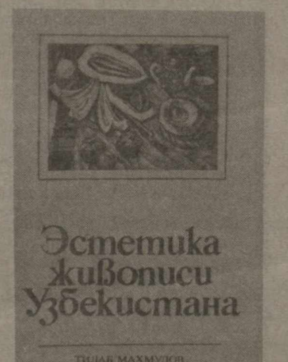

Эстетика живописи Узбекистана

ТИЛАБ МАХМУДОВ

Муаллифнинг санъатда миллийлик ва интернационалликка таъкидлашича, санъатшунослик ва эстетикада асосан, учта таҳлил услуби мавжуд: бадиий асарни тематик жиҳатидан баён этиш, мазмун билан боғламаган ҳолда шакл хусусиятларини, тармоқларини ўрганиш ва айрим эстетиклар ижодида учрайдиган, амалиётдан узоқ бўлган абстракт фикр юритишдир.

Тилаб Маҳмудов эстетика ва санъатшуносликдаги бу камчиликка барҳам беради. У марксча-ленинча методологияга асосланган ҳолда бадиий асарни шакл ва мазмун бирлигида олиб таҳлил қилади ва амалиётдан келиб чиқадиган чуқур, оригинал назарий фикрларни ўртага ташлайди.

Монографияда ҳозирги замон тасвирий санъатимиз тараққиётидаги асосий тенденция ва қонуниятлар очиб берилади. Муаллиф деярли 60 йиллик амалий тажрибани умумлаштира бориб, бу даврда шаклланган асосан учта — анъанавий реалистик умумлаштириш, ҳаётни поэтик-романтик тасвирлаш ва экспрессив-символик ифодалаш тенденциялари ҳақида фикр юритган.

Ўзбекистон рассомларининг асосий асарлари ана шу тенденциялар нуқтаи назаридан таҳлил қилинади. Тажрибада бирор рассомни қайси тенденцияга «кириши» қийин бўлиб қолади, лекин муаллиф таъкидлаганидек, гап ижодкор асарларига хос бўлган умумий хусусият ва бошқа санъаткорлар билан муштарак фазилатлар устида боради.

Тўғри, рассомларни тенденцияларга қараб «ажратиш»да айрим қовушмовчиликлар учраса ҳам, баъзи рассомлар у тенденцияда ҳам, бунисида ҳам кўриниб қолсалар ҳам, муаллифнинг мақсади аниқ. У асосий тенденциялар, қонуниятлар хусусида фикр юритган.

Чиройли, рангли репродукциялар билан безатилган, сифатли қоғозда ва юксак полиграфия намунаси сифатида нашр этилган бу китоб афсуски, жуда оз тиражда — икки минг нусха чиқарилган.

Очиғини айтганда, санъаткорлар доим ўзлари ҳақида ёзилган илмий ишлардан хурсанд бўла бермайдилар. Нимадир етишмагандай, худди кам мақталиб, кўпроқ камчиликлар ёзилгандай туюлаверади. Тилаб Маҳмудовнинг монографияси бизда бундай таассурот қолдирмади. У чуқур ва жиддий тадқиқот.

Чингиз АҲМАРОВ,
Абдулҳақ АБДУЛЛАЕВ,
Ўзбекистон ССР халқ рассомлари

Янги музика асари хусусида фикрлашув.

ЯНГИ СПЕКТАКЛЛАР

«ИНТИҚОМ»

Фарғона область Ўзбек давлат музикали драма ва комедия театрининг ижодий коллективи театр мухлисларига «Интиқом» деб номланган янги спектаклни ҳадя этди. Ўзбекистон ССР халқ артисти Яҳёхон Маматхонов ва Сулаймон Қосимов қаламига мансуб бу асарга Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби, композитор Иброҳим Ҳамроев музика басталаган.

Асарни театр режиссёри Маҳмуд Ғуломов саҳнага қўйди. Рассом — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Даврон Сафоев. Ватанпарварлик мавзуидаги бу спектаклда Нодира ролини Мунисхон Бахтиёрова, Ботир ролини Исроил Султонов, хонни — Мамасоли Юсупов, Зулфиқорни — Ўзбекистон ССР халқ артисти Ж. Охунов, чолни Ўзбекистон ССР халқ артисти С. Аҳмедов, вазирни Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Х. Икромов, Ойсулувни Ўзбекистон ва Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист Ёрқиной Ҳотамова, Зеҳри олғир ролини Ҳабиба Ҳожинабиева, Қамарача ролини Каромат Аҳмедова ижро этмоқдалар.

К. ҲОЖИМАТОВ

«ГУЛСАРА»НИНГ ЯНГИ ТАЛҚИНИ

И. Охунбобоев номидаги Андижон область музикали драма ва комедия театри К. Яшиннинг «Гулсара» пьесасини саҳналаштирди. Бу асар қарийб эллик йилдан буён республикамизнинг турли театрларида қайта-қайта саҳналаштирилган. Ёш режиссёр А. Абдуназаров бу сафар имкони борича асарни оригинал талқин этишга ҳаракат қилди.

Гулсара ролини театрнинг ёш актрисаси М. Бойматова ижро этмоқда. Қодиржон образини ёш актёр Н. Қодиров гавдалантирган.

Асардаги Ризвон ролини Ўзбекистон ССР халқ артисти М. Убайдуллаева, бошқа ролларни эса театрнинг етакчи актёрлари Н. Ҳакимова (Ойниса), К. Турғунова (Хадича буви), М. Олимова (Асалхон), И. Абдураҳмонов (Тошмат ота) ижро этишмоқда. Саҳна безакларини Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими В. Лигай ишлаган.

Ғ. РАЗЗОҚОВ

ҲАЛОКАТДАН АСРАЛГАН ХАЗИНА

Ҳурматли редакция! Газета саҳифаларида Дрезден санъат музейи ҳақида маълумот беришингизни илтимос қиламиз.

С. ЖАЛИЛОВА,
А. ОМОНОВА,

Тошкент район А. Абдураҳмонов номидаги совхоз сут соғувчилари

Газетхонлар илтимосларига кўра Дрезден санъат музейи ҳақида В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университети журналистика факультетининг ўқитувчиси, филология фанлари кандидати Файзулла МЎМИНОВ ҳикоя қилади.

ДРЕЗДЕН шаҳридаги санъат музейи биносига кираверишда: «Музей текширилди, мина йўқ. Текширувчи — Ханутин» деган ёзувга кўзингиз тушади. Бу ёзув уруш йилларидан хотира. Совет жангчилари Дрезденга яқинлашиб келаётганидан хабар топган Гитлер армияси қўмондонлиги зудлик билан галерея асарларини яширишга буйруқ беради. Ўшанда пала-партиш йиғиб, зах жойларга тартибсиз равишда ташлаб қўйилган кўплаб ноёб асарлар хира тортган, йиртилиб, кўплари хароб бўлган. Жумладан, 206 тасвирий санъат асари бутунлай йўқолиб кетган. Бундан ташқари, 500 га яқин асарнинг тақдири ҳалигача номаълум. Агар Совет Армиясининг халоскор жангчилари шаҳарни тезлик билан озод этиб, тинч ҳаёт ўрнатмаганларида, музей бундан ҳам баттар вайрон бўлиши, жаҳон тасвирий санъатининг яна кўплаб ноёб дурдоналари йўқ бўлиб кетиши аниқ эди. Дрезден шаҳрига кирган куниёқ I Украина фронти 5-Гвардиячи Армиясининг 164-батальони жангчилари майор Перевошчиков раҳбарлигида Дрезден галереяси хазинасини эҳтиёткорлик билан топиб асрадилар. Халоскор жангчилар бу ишларни шараф билан бажарганларини яхши биламиз. Энг ноёб бадиий асарларни топиб, қайта тиклаган кўплаб совет жангчилари «Ватан олдидаги хизматлари учун!» медали билан мукофотланиб, Дрезден шаҳрининг фахрий гражданлигига қабул қилинганлар.

Дрезден музейи XVI асрда пайдо бўлган. Ўтган юз йиллар давомида унинг заллари янги экспонатлар билан тўлдириб кенгайтирилди. 1753—1754 йилларда Италиядаги Сан Систо черковидан Рафаэль Сантининг машҳур «Мадонна Сан Систо» асари сотиб олинди. Қадимги санъат усталарининг ишлари намойиш қилинганда уларни ёш Гёте томоша қилиб, ғоят ҳаяжонланган. Шоир ўз таассуротларини «Поэзия ва ҳақиқат» номли тўрт қисмдан иборат асарида ёрқин баён этган эди. Музейни турли даврларда Н. М. Карамзин, К. П. Брюллов, В. Г. Белинский, Л. Н. Толстой, Ф. М. Достоевский, И. Е. Репин, шунингдек, Стендаль, Бальзак, Луи Арагон ва бошқа кўплаб атоқли санъаткорлар, ёзувчи ва шоирлар, давлат арбоблари ҳам завқланиб томоша қилганлар ва бу ҳақда музей китобига ўз таассуротларини ёзиб қолдирганлар.

Музейнинг марказий залига қўйилган Рафаэлнинг «Сикстин мадоннаси» асари, айниқса, мухлисларни ром этган. Бу асарнинг нусха ва фотонусхаларини кўп кўрганмиз. Аммо унинг аслига синчиклаб қарасангиз, тасаввурингиз янги-янги тушунчалар билан бойигандек, аввал сезилмаган янги қирраларини пайқагандек бўласиз. Мадоннанинг ўйчан қарашлари, ҳеч ким англаб етолмаган сирли туйғулари, беозор қадам босишлари, она кўксига бош қўйган гўдак — Христос, ерга тушиб, унда адолат ўрнатишни мадоннадан илтижо қилиб сўраётган муқаддас папа ва унинг бироз қалтираб турган қўллари — барча-барчаси ёрқин бўёқларда жонли акс этган.

Рафаэлдан ташқари, Италиянинг XV—XVI асрлардаги тасвирий санъати намояндаларидан Жорж Тицианнинг ўлмас асарлари, Корреджонинг дунёга машҳур тўрт асари, шунингдек, Тинторетто ва Веронезе полотнолари ҳам музей залларидан ўрин олган.

XVII аср Фламанд тасвирий санъатини музейдан муносиб ўрин олган Ван Дейк, Якоб Иорданс, Якоб Вильдонс, Фердинанд Бол, Ян ван Дельфтлар ижодисиз тасаввур қилиш қийин. Европада эса тасвирий санъатнинг энг юксак намуналарини Петр Рубенс ва Рембрандт яратганлар. Ранглар кескинлиги, бўёқлар қуюқлиги Рембрандт ижодининг ўзига хос хислатидир. Санъаткор картиналарини томоша қилганлар у ҳаётда мард ва маънавий юксак инсон бўлганини тушуниб олиши қийин эмас. Рассом характерининг айрим томонлари унинг суратларига кўчган. «Ганимед бургут панжасида», «Рассом ўз рафиқаси Саския билан. Автопортрет», «Тўйда топишмоқлар топаётган Самсон», «Шляпасига дур тақилган эркак портрети» каби унинг қаламига мансуб 12 полотнонинг ҳаммаси ҳам мазмунан кўп қиррали, ҳароратли, энг муҳими, маҳорат билан яратилган.

Галереядан XVI аср Франция, Италия, Испания ва бошқа мамлакатлар тасвирий санъатининг машҳур намояндалари асарлари ҳам ўрин олган. Бу картиналарда ҳам биринчи планда озодлик ва эрк учун кураш, ҳаётнинг энг гавжум ва қайноқ жабҳалари, инсон қиёфаси ва орзу-ўйлари, табиатнинг бетакрор манзаралари қаламга олинган.

Германия Демократик Республикасига ташриф буюрган барча меҳмонлар аввало Дрезденга — машҳур галереяни томоша қилишга ошиқадилар. Бу — табиий. Чунки музейга қадам қўйган ҳар бир томошабин жаҳон тасвирий санъатининг энг ноёб ва энг қимматбаҳо дурдоналари билан танишиб, у ердан бир олам завқ, санъат асарларига улуғ эҳтиром ва меҳр-муҳаббат билан қайтади.

Мақсуд Шайхзоданинг 75 йиллиги олдидан

ҲАҚИҚАТ ВА ГЎЗАЛЛИК НАВКАРИ

Ўзбек совет адабиётининг классикларидан бири — Мақсуд Шайхзода кўп қиррали сўз санъаткори эди. Устод шоир ва драматург, адабиётшунос олим ва танқидчи, публицист ва таржимон, ношир ва мураббий сифатида фаол ҳаёт кечирди. Атоқли адиб бу соҳаларнинг ҳар бирида ўчмас излар қолдирди. Чунки Мақсуд Шайхзода «Ёмонликлар ўткинчидир, яхшилик — ғолиб!» деган ҳаётий ақидасига ҳамиша содиқ бўлди, ҳамиша — ижодда ҳам, турмушда ҳам — эзгуликни, инсонийликни, инсонни ёқлади, юксак ғоялар учун курашди.

Ўн уч ёшида, Озарбойжонда, «Коммунист» газетасида илк шеърларидан бири — «Қизил аскар марши» босилиб чиқди. Шундан кейин кечган умри давомида адиб фидокорлик, ғайрат билан ҳалол ижод қилди, шеъру достонларида, трагедияларида, публицистик асарларида она-Ватанни, меҳнаткаш ва покдил халқимизни, инсонийликни улуғлади. Адабиётимизни «Жалолиддин Мангуберди», «Мирзо Улуғбек» каби драматик асарлар, «Тошкентнома», «Чироғ», «Ўртоқ Навоий», «Искандар Зулқарнайн» сингари достон, баллада ва эртаклар, бадиий баркамол шеърий туркумлар билан бойитди.

Мақсуд Шайхзода илми дарё аллома, қомусий билим соҳиби, донишманд инсон эди. У халқимизнинг ёзма ва оғзаки адабиёти, жаҳон адабиёти, рус ва қардош халқлар адабиётлари ҳақида теран, ўрнак бўларли тадқиқотлар яратди, халқ достонларини нашрга тайёрлаш ишларида фаол қатнашди, ўзи ҳам фольклор материаллари асосида ўлмас асарлар ёзди. Айниқса, олимнинг Алишер Навоий ижодига доир тадқиқотлари навоийшуносликдагина эмас, балки бой классик меросимизни ўрганишда ҳам янги босқич бўлди.

Улуғ инсон ва санъаткор Мақсуд Шайхзода том маъноси билан икки халқнинг — ўзбек ва озарбойжон халқларининг асл фарзанди эди. Бири унга ҳаёт берди, иккинчиси камолотга етказди. Устод ўзбек халқини, Ўзбекистонни жон-дилидан, улкан муҳаббат билан севарди, ардоқларди. Ўзбекистон халқ ёзувчиси Асқад Мухторда сақланиб қолган бир мактубида у шундай самимий сўзлар ёзган экан: «Мен бу ўлкага, унинг одамларига ўла-ўлгунча қарздорман. Борди-ю бир мўъжиза юз бериб, бир эмас, тўрт умр яшасам, тўртовини ҳам шу она-юртимга бағишлаб, кеча-кундуз мадҳини айтардим ва шунда ҳам унинг менга бағишлаган сахий меҳри учун қарзимнинг мингдан бирини ҳам узолмаган бўлардим.

Мен бу ерда маънавий камол топдим. Шу ерда оламни танидим, ҳаётни, инсонни, шеъриятни севдим...»

Мақсуд Шайхзода Н. Некрасов ижодини таҳлил этган бир мақоласида улуғ шоирнинг қуйидаги сўзларини келтирган эди: «Яхшилик ва ҳаққониятга қараб интилишдан, Ватанга муҳаббатдан, унинг ободонлиги, шуҳрати ва маърифатига муҳаббатдан иборат бўлган ҳар қайси иш эртанги кунда унутилмайди. Бугунги кун кечагидан яхши, эртанги кун бугунгидан ҳам яхшироқ бўлади. Шу тариқа, замон ўз ишини бажармоқда. Бардамлик билан йўлга чиқайлик!». Устод Шайхзоданинг ўзи ҳам умри бўйи юксак идеалларга интилиб, шу юксак идеалларга бутун борлиғини бағишлаб яшади, улкан санъаткор қалбида эзгу туйғулар билан эзгу ишларни амалга оширди — инсонга меҳр-муҳаббат руҳи уфурган ўлмас асарлар яратди, халқига сидқидилдан хизмат қилди. Шу туфайли у ҳамиша ватандошлари сафидадир.

УСТОД ШАЙХЗОДА МАКТУБЛАРИДАН

Азизим Жамол Муҳаррамли!

Ҳозиргина меҳрибон мактубингни олдим. Кошкийди, жамъи ошналар сен каби вафоли бўлсалар. Бу кун — якшанба. Мени кўриш учун хастахонага дўстлардан уч киши келди. Булардан бириси Ўзбекистон Ёзувчилар союзининг раиси, СССР Олий Советининг депутати, Давлат мукофоти лауреати, академик, менинг қадимий қадрдоним ва кўп олижаноб инсон Комил Яшин эди. У Бокудаги Осиё ва Африка ёзувчиларининг конфернциясидан қайтаркан, Москвада икки кун тўхтади ва атайлаб мени кўриш учун бу ерга — хастахонага ташриф буюрди. Мен сенинг мактубингни ўқимоқда эдим, унга кўрсатдим, сенинг ҳақингда гаплашдик. Шеърларимни ўқиб бердим. Унга маъқул бўлди (бу одам озарбойжончани, туркчани, форсчани, арабчани, уйғурчани, қўмуқчани, нўғойчани мукаммал билади), бу шеърларни нашрга топширмоғимни тавсия этди.

(Кечир, мактубда бирмунча батафсил изоҳ ёздим. Бу шунинг учунки, мен бу мактубни ёзишга киришганимда, кеч соат саккиз эди. Бироз айланиб, сенга ва уйга — Сокинахонимга мактуб ёзмоқ учун столга эндигина ўтирган ҳам эдимки, навбатчи доктор хоним ёнида тиб ҳамшираси билан бирга ичкари кирди ва менинг аҳволимни сўради. Мен унга шундай дедим: «Состояние моё лучше, чем вчера, но хуже чем завтра!»

Ҳаким аввалига тушунмади, анча безовталанди ва нима бўлди, дея ҳаяжонга тушди. Мен унга: «Садағангиз кетай, хоним, гапга бир оз эътибор беринг-а», дедим унга қараб. Бир муддатдан кейин менинг бу мутойибамга тушуниб кулди ва: «Мени «хуже» сўзи қўрқитиб юборди», деди. Бундай ҳазил-мутойиба гапларни ёзишдан мақсадим сен билан ҳам ғойибона чақчақлашиб, бир оз яйрамоқчиман-да).

...Комил Яшин менга бокулик дўстларим Мирзо Иброҳимовдан, Маммад Раҳимдан, Сулаймон Рустамдан ва бошқалардан салом келтирди. Бундай халқаро анжуманда Озарбойжон пойтахти шундайин мусбат роль ўйнаганидан мен ўзимда йўқ севиндим.

Энди эски мавзуга қайтайлик. Шеърларни қўлда кўчириб, нотариуснинг муҳрини тасдиқлатиб юборганинг учун олам-олам ташаккур! Шеърларнинг фотонусхаларини олдириб юборишга ваъда берибсан, дунё тургунча тур, оғайни! Аммо уни бу ер адресига йўллама. Чунки сентябрнинг 10—15ларида мен бу ердан чиқаман. Москва мусофирхоналаридан (отелларидан) бирида бирон ҳафта истиқомат қилгач, эҳтимолки Москва атрофидаги санаторийлардан биттасига жойлашарман. Чунки дарҳол Тошкентга жўнашимни қатъиян ман этдилар...

Азизим ЖАМОЛБЕК!

Салом ва дуо! Мен ҳали Москвадаман Кремль хастахонасидан чиққач, 20 кунга қадар Москва шаҳрида «Метрополь» отелида истиқомат қилдим. Кўҳна аҳбоблардан баъзиларини кўрдим, кўришдик, суҳбатлашдик, тез-тез «Боку» ресторанига бориб, унда тор ва қовол[1] эшитиб бир оз ватанни хотирладик.

Энди бўлса, беш кундирки, Москвадан 45 километр наридаги Горький санаторийсига жойлашдим. Бу ер ажойиб ва гўзал маскан. Нима истасанг муҳайё. Мен бунда 27 октябрга қадар бўламан. Ҳар ҳолда у вақтга қадар бир неча бор мактуб ёзишамиз.

Ўз ишларинг қалай?

Доимо шод, навқирон, меҳрибон бўлгин, дўстим.

Ўпаман, Мақсуд.

1. Озарбойжонча сурнай. —Ред

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИДА

Кеча Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов хотирасига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Йиғилишда республика Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари Сарвар Азимов Шароф Рашидо ҳақида, унинг партиямиз, давлат ва халқимиз олдидаги хизматлари хусусида нутқ сўзлади. Нотиқ Шароф Рашидовнинг ўзбек совет адабиётини ривожлантиришдаги хизматларини алоҳида таъкидлаб ўтди.

Йиғилишда сўзга чиққан ёзувчи ва адабиётшунослардан Комил Яшин. Александр Удалов, Матёқуб Қўшжонов, Саид Аҳмад, Асқад Мухтор, Мирмуҳсин, Шукрулло, Георгий Владимиров, Рамз Бобожон, Пиримқул Қодиров, Иззат Султон, Раҳмат Файзий, Иброҳим Раҳим, Ҳафиз Абдусаматов, Эркин Воҳидов ва бошқалар Шароф Рашидов ҳақидаги ўзларининг қалб сўзларини айтдилар, унинг ёрқин хотираси республикамиз маданият арбоблари қалбида абадий сақланажагини таъкидладилар. Атоқли ёзувчи Ш. Рашидов хотирасини абадийлаштириш борасида ўзларининг таклиф ва истакларини билдирдилар.

ПОЛЬШАДАН КЕЛГАН ДАСТХАТ

Атоқли партия ва давлат арбоби, оташин, публицист, севимли адибимиз Шароф Рашидовнинг номи фақат республикамиз ва Иттифоқимиздагина эмас, балки чет элларда ҳам машҳур эди. Мен ўтган ойда Чет эллар билан маданий алоқа қилувчи Совет дўстлик жамиятининг йўлланмаси билан Польша Халқ Республикасида сафарда бўлган эдим. Делегациямизни Ватанимиз чегараси — Буг дарёси кўпригида поляк дўстларимиз катта тантана, гуллар билан кутиб олишди. Кутиб олувчилар орасида таниқли поляк ёзувчиси, Польша Халқ Республикаси Давлат Кенгашининг аъзоси, Поляк-Совет дўстлиги жамияти раисининг ўринбосари Юзеф Озга— Михалский ҳам бор эди. У шу ернинг ўзидаёқ ўтказилган митингда поляк-совет дўстлигини улуғлаб оташин нутқ сўзлади. Мен бу ажойиб ёзувчи билан Варшавадаги тантанали учрашувлардан бирида танишиб қолдим. Адиб Совет Ўзбекистони тўғрисида ўзининг ажойиб дўстлик ҳис-туйғуларини изҳор қилди. Ўтган йили Ўзбекистонда бўлганлигини, Самарқанд ва Бухорога саёҳат қилиб, сафар таассуротлари асосида «Бибихоним билан учрашув» деган китоб ёзганлигини айтди. Поляк адиби атоқли ўзбек ёзувчиси Шароф Рашидовнинг ижоди билан яхши танишлигини баён қилди ва адибнинг «Ғолиблар» романи поляк тилида босилиб чиққанлигини, ана шу китобни дастхат билан Шароф Рашидовга юбориш истагини билдирди. Мендан бу китобни авторга етказишимни илтимос қилди. Поляк тилида ёзилган дастхатда қуйидаги сўзлар битилган эди:

«Ўртоқ Рашидов!

Польша Халқ Республикаси ва Польша Армиясининг 40 йиллиги муносабати билан мен Сизга СССР ва социализм қураётган Польша халқларининг дўстлиги ва қардошлиги белгиси сифатида ушбу китобни унинг барча ўқувчилари номидан юбориш шарафига муяссарман. Сиз ўз романингиз орқали Ўзбекистоннинг ғолибона тимсолини оммалаштиргансиз.

Дўстлик саломи билан,

Юзеф ОЗГА—МИХАЛСКИЙ, поляк ёзувчиси».

Мен бу дастхатли китобни Ўзбекистонга олиб келиб ҳурматли адибимизга топширишга шошилдим. Лекин менга Шароф Рашидовнинг республика областларида сафарда эканлигини, бир неча кундан кейин қайтишини айтишди. Афсуски, шафқатсиз ўлим бизни азиз раҳбаримиз, ажойиб адибимиздан жудо қилди. Бу дастхатли китоб унга етиб бормади... Аммо муҳтарам адибимиз Шароф Рашидовнинг асарлари халқлар, мамлакатлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашга хизмат қилаверади.

Мухтор ХУДОЙҚУЛОВ,
В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университетининг доценти

ИЗОҲГА ИЛОВА

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида обунага оид зарурий изоҳ берилди. Мен бунга тўла қўшиламан. Газета хилма-хил, диққатга сазовор, долзарб материаллари билан нафақат адабиёт ва санъат мухлислари, балки турли касб эгалари орасида ҳам эътибор қозонмоқда.

Газетанинг адабиётнинг тарбиявий роли, ғоявийлигини оширишга оид чиқишларини, баҳсларини табриклаш жоиз. Афсуски, кўпчилик орзиқиб кутадиган «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, техникумлар, умумий таълим мактабларининг ўқитувчилари ва студентларига мунтазам етиб бормайди. Чунки уларнинг айримлари газетани баъзан киоскада кўриб қолишганда ёки бировдан эшитган тақдирдагина ўқийдилар. Ҳақиқий газетхон шундай бўлиши керакми?!

Шу йилнинг сентябрь ойида Қарши шаҳрида бўлиб, бир неча олий ўқув юрти ва ўрта мактаб педагоглари билан учрашдим. Ҳамкасблар билан турли мавзуларда суҳбатлашдик. Маълум бўлдики, студентлар, маданият ва маориф ходимлари, институт ўқитувчилари орасида «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасини билмайдиганлар анчагина экан.

Маълумки, кўплаб машҳур олимлар ҳаддан зиёд банд бўлишларига қарамасдан, бадиий адабиёт, санъат асарларидан хабардор бўлиб боришган. Адабиёт уларни илмий изланишларга илҳомлантирган, маданий савия ва билимларини ривожлантиришга, ҳаёт билан янада яқинлашувларига катта ёрдам берган.

Академик Г. Черданшев билан учрашувимизда у рус ёзувчилари асарларидан қайсиларини ўқиганимни сўраган бўлса, Грузия ССР Фанлар академиясининг академиги, машҳур иқтисодчи олим В. Чатладзе Грузия ёзувчиларидан кимларни билишимни суриштирганди. Шунда «Йўлбарс терисини ёпинган паҳлавон» асаридан бир неча мисрани ёддан айтишимни илтимос қилганини ҳамон ҳаяжон билан эслайман. (У шахсий кутубхонасида Шота Руставели асарларининг жаҳондаги барча тиллардаги нашрини тўплаган экан).

Яқинда институтимизда бўлган бир йиғилишда 100 дан ортиқ студентдан «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси ҳақида сўрадим. Атиги 9-10 киши газетанинг айрим сонларини тилга олди, холос.

Келтирилган мисоллардан шу нарса равшанки, газетанинг маданий ҳаётимизда тутган ўрни ҳақида етарли тасаввурга эга бўлмаган кишилар анчагина. Гап кўпроқ обуна бўлиш ҳақида эмас, балки газетани ўқувчиларга янада кўпроқ, фаолроқ яқинлаштиришдадир. Бизнинг ниятимизга бошқа газетхонлар ҳам қўшиладилар, деган умиддамиз.

Ҳикмат СОБИРОВ,
Тошкент Халқ хўжалиги институтининг профессори

КУЗ

С. МАҲКАМОВ фотоси

ХАФТА ЯНГИЛИКЛАРИ

ИЛМИЙ СЕССИЯ

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Ҳамид Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институтида В. И. Лениннинг комсомолнинг III съездида сўзлаган тарихий нутқининг 63 йиллиги ва қўлёзма меросни ўрганиш масалаларига бағишланган ёш олимларнинг бешинчи анъанавий илмий сессияси бўлиб ўтди. Уни Қўлёзмалар институти директори Азиз Қаюмов очди. Аспирант Темур Тўрабоев Мақсуд Шайхзоданинг «Жалолиддин Мангуберди» драмаси ҳақида, илмий ходимлар Саодат Ҳамидова XIII асрнинг тарихий ёдгорлиги бўлмиш Ал-Асирнинг «Тарихи комил» асарининг ўзбек тилига таржимаси тўғрисида, Дилором Умруллаева эса ўзбек адабиётида соқийнома жанри ва унинг намуналари хусусида доклад қилдилар.

Жиззах Давлат педагогика институти ўқитувчиси Алижон Оқмуродов автобиографик асарда ёзувчи образи ҳақидаги ўз мулоҳазалари билан ўртоқлашди. Илмий ходим Баҳрихон Абдуллаева ўз докладини хоразмлик шоир Камёб ва унинг девони қўлёзмаларига бағишлади. Кичик илмий ходим Боқижон Тўхлиевнинг «Қадимги туркий адабиётларнинг манбалари проблемаларига доир» доклади ҳам қизиқиш билан тингланди. Аспирант Қосимжон Содиқов ўз докладида Юсуф Хос Хожибнинг «Қутадғу билик» асарининг қадимги уйғур ёзувидаги нусхаларининг баъзи бир хил хусусиятларини ёритишга интилди. Катта илмий ходим Аббосжон Турсунқулов, Зоҳир шоир Қўчқор ўғли ва унинг Гўрўғли туркумидаги достонлари ва бошқа достонларига тўхталди. Кичик илмий ходим Шомирза Турдимов «Ўзбек халқ лирик қўшиқлари ва «хабарчи» рамзлар» ҳақида доклад қилди.

Аспирант Бахтиёр Тоиров ўз докладини «Абу Али ибн Сино ҳақида қисса» мавзуига, Мирзааҳмад Олимов эса Уйғониш даври белгиларини аниқлаш йўлидаги бир тажрибани ёритишга бағишлади.

Музокараларда филология фанлари кандидатлари Сафо Зуфаров, Мирсодиқ Исҳоқов, Ҳабибахон Қурбонова, Шарафиддин Шарипов сўзга чиқдилар.

Э. АҲМАДХЎЖАЕВ

САНЪАТ ХАБАРЛАРИ

Москвадаги СССР Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасининг «Совет маданияти» павильонида очилган «Халқ амалий санъати усталари» кўргазмасидаги Ўзбекистон бўлими экспонатларга бойлиги билан диққатингизни тортади. У ерга қўйилган буюмлар ғоятда ранг-баранг: ёғоч ўймакорлиги, бадиий каштачилик, кулолчилик ва бошқа турли хил халқ санъати намуналарининг ҳар бири ўзига хослиги билан ажралиб туради.

Наманган областининг Ғурумсарой қишлоғида машҳур халқ усталари Х. Ҳакимов ва М. Туронов яшайдилар. Баркаш-коса, лаганча каби кўплаб буюмлар ясашда уларнинг довруғи Ўзбекистонга ёйилган. Бухоролик Ш. Камолов ясаган лаганлар ҳам ўзининг такрорланмас бўёқлари билан ажралиб туради.

Каштачилик қорақалпоғистонлик З. Сейтимбетованинг номини машҳур қилди. Унинг ҳар бир иши ўзбек халқ санъати анъаналари асосида яратилган. Фарғоналик П. Юсупова ва И. Ғойипованинг «Чимилдиқ», «Эсдалик» деб номланувчи ишлари ҳам қорақалпоғистонлик дугоналарининг ишларидан қолишмайди.

Бир сўз билан айтганда, кўргазмага қўйилган ҳар бир экспонатни пойтахтлик санъат мухлислари мамнуният билан томоша қилмоқдалар.

* * *

Бу йил молдавиялик театр санъати мухлислари мамлакатимизнинг кўпгина машҳур театрлари спектаклларини кўришга муваффақ бўлдилар. Шулар орасида Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театрининг драматург Ў. Умарбеков пьесаси асосида ишланган «Қиёмат қарз» спектакли ҳам бор. Бу спектакль республика телевидениеси ташаббуси билан ўтказилаётган «Қардош республикалар театр санъати кечалари» телефестивалида кўрсатилди.

Спектакль молдавиялик телетомошабинларда катта қизиқиш уйғотди.

— Ўзбек театри актёрлари, — деди спектаклдан сўнг Молдавия академик драма театри режиссёри, республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби С. Клавсум, — мамлакатимизнинг етакчи театрлари актёрлари билан бир қаторда турадилар. Улар ижроси бизни мафтун этди. Ўйлаймизки, бизнинг алоқаларимиз янада мустаҳкамланади. Молдавияликлар ўзбек дўстларидан янги спектакллар кутадилар.

* * *

Кўпмиллатли мамлакатимизнинг қўшиқ фольклори хазинаси ниҳоятда бой ва ранг-баранг Киевдаги «Музикальная Украина» нашриёти томонидан чиқарилган тўплам «СССР иттифоқдош республикаларининг халқ қўшиқлари» деб номланган. Тўпламга 80 дан ортиқ халқ қўшиқлари жамланган.

Тўпламда «Паранжи», «Кўкда юлдузлар порлайди», «Бойчечак», «Оҳ, Лайли», «Мен пода боқардим» каби машҳур ўзбек халқ қўшиқлари ҳам бор. Бу қўшиқларни украин тилига шоирлар Олег Орач, Петро Биба, Владимир Мордан таржима қилишган.

Асқар ҚОСИМОВ

ЖАНОБ ПРЕЗИДЕНТГА

АҚШ президентига
Пат исмли боладан хат
келди.

(Газетадан)

Ёздим Сизга хат
Тугаб бардошим.
Менинг отим Пат,
Саккизда ёшим.
Жаноб президент
Қилмангиз уруш.
Йўқса, шаҳар, кент
Бермайди туриш.
Бир орзуим шу —
Кириб кўп ёшга,
Тинчгина боқай
Ер ва Қуёшга.

УЛАРГА НИМА ЕТИШМАЙДИ?!

Ҳурматли редакция!

Мен бир пенсионер аёлман. Ёшим олтмиш саккизда Аммо ҳануз меҳнатдан кўнгил узганим йўқ. Кексаларни ёши ва кучига яраша иш билан таъминлаган ҳукуматимиздан беҳад миннатдорман.

Мен мудҳиш уруш даврини кўрдим. Унинг даҳшатли фожеаларидан юрагим зада. Шунинг учун халқаро аҳвол кескинлашяпти, деган гапларни эшитганим сари хавотирим ортаверади. Бир кеча кўзимга ҳеч уйқу келмади. Хаёллар, ўйлар оғушида безовта бўлиб чиқдим. Дунёнинг тақдири билан ўйнашаётган Рейганга нисбатан юрагимда қаҳру ғазаблар жўш уриб кетди. Охири чидолмай, ярим кеча ўрнимдан туриб, дилимдаги дардларимни қоғозга тўкдим.

Ахир, Рейганга нима етшимайди ўзи?! Қирғинга йўл қўяётганларга, уриш оловини ёқиб, тинч халқларнинг оромини бузаётган диёнатсизларга нима етишмайди? Бунча қирғин қуролларининг инсон боласи учун нима кераги бор?! Ёки ажал уруғини сочаётганлар ўзимиз омон қоламиз, деб ўйлашаётганмикин? Йўқ, бу гап хато. Ахир чангалзорга ўт кетса, ҳўл-қуруқ баравар ёнадику!

Мен яна бир нарсага ҳайрон қолдим: олам халқлари бошига катта ташвиш солаётган ёзувларнинг фарзандлари йўқмикин? Улар ҳеч бўлмаганда болаларининг эртасини ўйласалар-чи?! Дунёда тинчлик, тотувликдан ҳам ортиқроқ бахт борми!

Мен она еримиз ҳамиша ўз ўқида тинч айланиб тураверишини истайман! Қуёш юзини зинҳор қора доғлар тўсмасин! Феруза осмонимиз доим тиниқ бўлсин! Чаман, гулзорларимиз хазон бўлмасин! Халқлар бахтига бизнинг Партиямиз, давлатимиз омон бўлсин!

София ҲАБИБУЛЛАЕВА

Тошкент

«БОР ОТАНГГА, БОР ОНАНГГА...»

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг 1983 йил 19 август сонида юқоридаги сарлавҳа билан мақола босилган эди. Мақолада Қашқадарё область Усмон Юсупов район Гагарин номидаги ўрта мактаб ўқувчиси Акбар Норқуловга берилиши лозим бўлган етуклик аттестатининг бошқа бировга ёзиб берилгани, кейинчалик бу сир фош бўлиб, аттестат қайтариб олингани, лекин аттестатнинг дараксиз йўқолганлиги, А. Норқулов эса етуклик аттестати ололмай сарсон бўлганлиги ҳақида сўз юритилган эди. Ана шу мақола юзасидан редакция Қашқадарё область партия комитетидан қуйидагича жавоб олди.

РАСМИЙ ЖАВОБ

Газетанинг 1983 йил 19 август сонида босилган «Бор отангга, бор онангга ёки дараксиз йўқолган аттестат хусусида» сарлавҳали мақола Қашқадарё область халқ маорифи бўлимида муҳокама этилди. Акбар Норқуловга етуклик аттестати берилди. Етуклик аттестати беришга совуққонлик билан муносабатда бўлганлиги учун мактаб директори Р. Ҳасановга ҳайфсан эълон қилинди. Г. Ниёзова номига ёзилган, лекин облОНО инспектори томонидан қайтариб олинган етуклик аттестати топилди ва облОНОнинг 1983 йил 9 сентябрда чиқарилган 685-сон буйруғи билан бекор қилинди.

Қайтариб олинган етуклик аттестатини облОНОнинг кадрлар бўлимига ўз вақтида топширмаганлиги учун облОНОнинг собиқ инспектори Мусурмоновга ҳайфсан эълон қилинди. Область халқ маорифи бўлимининг мактабни битирувчиларга ҳужжат беришда йўл қўйилган хатолари кўрсатиб ўтилди ва бундан сўнг юқоридаги каби хатоларга йўл қўймаслик чораларини кўриш топширилди.

М. ХУДОЙҚУЛОВ,
Қашқадарё область партия комитетининг секретари

«ЭСЛАШ»

Булунғур район партия комитети «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг шу йил 18 февраль сонида босилган Абулқосим Мамарасуловнинг «Эслаш» деган танқидий мақоласини кўриб чиқди. Унда Булунғур совхозининг 2-бўлимида турли лавозимларда ишлаб, меҳнатда ўрнак кўрсатган Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ҳамид Йўлдошевнинг хотираси абадийлаштирилмаётганлиги танқид қилинган.

Мақолада кўрсатилган танқидий фикрлар тўғри. Марҳум Ҳамид Йўлдошевнинг хотирасини абадийлаштириш учун унинг қабри устига сурати туширилган мармар тош қўйилди. «Булунғур» совхозининг 2-бўлимига ва шу бўлимдаги саккиз йиллик мактабга Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ҳамид Йўлдошев номи берилди.

И. ХИДИРОВ,
Булунғур район партия комитетининг секретари

Кейинги йилларда АҚШ махсус хизмат маҳкамалари Совет Иттифоқига қарши қўпорувчилик ҳаракатлари планларини ишлаб чиқишга зўр бермоқда. Яқиндагина мамлакатимиз осмон чегарасини бузиб ўтишга бўлган уриниш ҳам шундан далолат беради.

Архивдан олинган бу суратдаги «У-2» каби самолётда америка ҳарбий учувчиси Г. Фрэнсис Пауэро ҳам 1960 йилда юртимиз осмонини бузиб кирган эди.

ТАСС фотохроникаси

ҲАҚЛИ ТАЛАБЛАР

● БУ ЙИЛГИ ОБУНА ЯКУНЛАРИ ҲАҚИДА БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР ● САМИМИЙ УЧРАШУВЛАР ● ҲАҚЛИ ТАЛАБЛАР ● АЧЧИҚ, ЛЕКИН АДОЛАТЛИ ТАНҚИДЛАР ●

Бу йил газета ва журналларга обуна қилиш муддати республикамизда меҳнат айни қизиган долзарб кунларга, заҳматкаш халқимиз фарзандлари пахта далаларида кечаю кундуз тер тўкиб ишлаётган ойларга тўғри келди. Шу муносабат билан «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси ходимлари ва унинг энг фаол муаллифлари азиз газетхонларимиз билан бепоён пахта далаларида қатор учрашув ва суҳбатлар ўтказдилар. Бу учрашувлардан мақсад, биринчидан, газета ҳақида, унинг ютуқ ва камчиликларини ўз обуначилари билан очиқ муҳокама қилиш бўлса, иккинчидан, пахтакор халқимизнинг оғир, лекин шарафли меҳнатини баҳоли қудрат ёритиш эди. Шу ниятда газетамиз ходимлари Хоразм, Бухоро, Наманган, Сирдарё, Жиззах, Андижон, Самарқанд ва Тошкент областининг бир қанча районларида бўлдилар. Айниқса, бободеҳқонларимизга мадад бериш азмида ҳашарга чиққан зиёлилар, олим ва студентлар билан бўлган учрашувлар, жумладан, Тошкент Давлат университети, Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика ва Садриддин Айний номидаги Самарқанд педагогика институтлари, Тошкент Халқ хўжалиги институти профессор ва ўқитувчилари талабалари билан дала шийпонларида, пахтазор ичида қурган суҳбатларимиз биз учун фойдали бўлди.

Тўғри, газета ҳақида ўтган бу суҳбатларда мақтовдан кўра талаб ва истаклар кўпроқ бўлди, биз ўз фаолиятимиз тўғрисида, эълон қилинаётган асарлар, мақола ва фельетонлар ҳақида анча-мунча жиддий танқидий фикрлар эшитдик. Бизга фақат бир нарса тасалли берди: бу учрашувларда азиз газетхонларимиз редакция қилаётган ишларни камситиш ниятида эмас, балки унинг келажак ишларига ёрдам бериш мақсадида гапирдилар.

Қадрли газетхонларимиз билдирган бу жиддий танқидий фикр-мулоҳазалардан қандай хулоса чиқариш мумкин?

Биринчи хулоса шуки, редакция фаолиятида йўл қўйилган бирорта хато, ҳатто жузъий нуқсонлар ҳам, айни замонда қилинган озми-кўпми яхши ишлар ҳам газетхон эътиборидан четда қолмас экан. Ҳақиқатан, газетхонларимиз сўнгги ўн ой давомида эълон қилинган «Улуғ рус адабиёти менинг ижодимда», «Сибирь дарёлари қачон келади?», «Хато», «Матншунослик муаммолари» каби мақолалар, «Бир асар ҳақида икки фикр» каби мунозарали чиқишларимизни эътироф этишган ҳолда, газета адабиётимиз ва санъатимиз муаммоларини ёритишда ҳануз сусткашлик қилаётганини ачиниб ва куюниб гапирдилар. Обуначиларимиз шуни алоҳида таъкидлаб айтдиларки, газетанинг танқидий чиқишларига дадиллик, муросасизлик, партиявий принципиаллик етишмайди, айниқса, бадиий маҳорат масалаларига кам эътибор берилмоқда. Айниқса, театр, кино, тасвирий санъат муаммоларига бағишланган мақолаларнинг савияси талаб даражасида эмас, авторлар доираси тор. Ҳаётий муаммолар, халқимизнинг дили ва тилида юрган гапларни айтишда ҳам газетага ўткир гражданлик туйғуси етишмайди. Бу масалада газета «Правда», «Известия», «Литературная газета»дан ўрнак олмоғи керак. Адрессиз чиқишларга, умумий гапларга чек қўймоқ лозим. Газета республикамизда қилинаётган катта ишлар, катта қурилишлар ҳақида, маданиятимиз соҳасида эришилган ютуқларимиз ҳақида ҳикоя қиларкан, жиддий ва муҳим муаммоларни четлаб ўтмаслиги, улкан ишларимизга ғов бўлаётган камчилик ва нуқсонларга қарши дадил кураш олиб бормоғи лозим. Айниқса, одоб ва ахлоқ масалалари, кўзбўямачилик, лаганбардорлик, мансабпарастлик каби иллатлар доим газета эътиборида турмоғи жоиз. Шу маънода газетада эълон қилинаётган суд очерклари ва танқидий чиқишларнинг кўпчилиги адрессиз бўлиши ачинарли ҳолдир. Чунки адрессиз танқид, обуначиларимиздан бирининг ибораси билан айтганда, «осмонга отилган ўқ, у ҳеч қачон нишонга бориб тегмайди!»

Газетхонларимизнинг фикрича, редакция ишида таҳририй ва услубий нуқсонлар, имло хатолар ҳам оз эмас. Ҳолбуки, адабиёт ва санъат газетаси бу ишда бошқаларга ўрнак бўлиши керак.

Қадрли обуначилар!

Гарчи чиқишларингизда ютуқларимиз камроқ айтилиб, камчиликларимиз кўпроқ кўрсатилгандай туюлса ҳам, биз куюнчаклик билан айтган фикрларингизни тўла қабул қиламиз. Чунки Сиз бир томондан танқид қилган бўлсангиз, иккинчи томондан ўша ернинг ўзидаёқ газетамизга обуна бўлдингиз. Бу деган сўз, Сиз бизга ишондингиз, келгусида газетамизнинг ғоявий ва бадиий салмоғи ошади, унинг савияси кўтарилади, деб умид билдирдингиз. Биз Сизнинг бу юксак ишончингизни ардоқлаймиз. Учрашув ва суҳбатларда айтилган ҳар бир танқидий фикрларингизни чуқур ўрганиб чиқишга ваъда берамиз. Газетамизда илгари йўл қўйилган камчиликларни бартараф қилиб, Сизларнинг талабларингиз асосида иш тутишга ҳаракат қиламиз. Шу билан бирга, Сизларни келаётган Улуғ Октябрь байрами билан табриклаймиз, ҳаётда улкан бахт, сиҳат-саломатлик, меҳнатда ижодий зафарлар тилаймиз.

«ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ» ГАЗЕТАСИ РЕДАКЦИЯСИ

ГАЗЕТХОН МАКТУБИ

Ҳурматли редакция!

Бизнинг қишлоқ қабристони Хўжаҳофиз ота деб аталади. Одамлар у ердаги бир қабр тошини зиёрат қиладилар. Бир гуруҳида мен кекса кишилардан эшитиб қолдим: айтишларича, қабр тошига Ҳофиз Шерозий деб ёзилган эмиш. Мен бу фактга қизиқиб қолиб, Ўзбек Совет Энциклопедиясидан Хўжа Ҳофиз Шерозий мақоласини топиб ўқисам, шоирнинг қаерда дафн этилгани тўғрисида маълумот йўқ экан. Эҳтимол, буюк шоир бизнинг қишлоқда дафн этилмагандир, деган хаёл билан сизларга хат орқали мурожаат қилмоқдаман.

Асадилла ОРТИҚОВ

Яккабоғ районидаги Яккасарой қишлоғи

АДАБИЁТШУНОС ШАРҲИ

Бутун дунёда «Шарқ булбули» номи билан кенг шуҳрат қозонган Хўжа Ҳофиз Шерозий тахминан 1325 йилда Эроннинг Шероз шаҳрида туғилиб, 1389 йилда шу ерда вафот этган. Унинг жасади шаҳардан бир оз ташқарида жойлашган қабристонга қўйилган бўлиб, бугунги кунга қадар бу жой шеъярият мухлисларининг мўътабар зиёратгоҳларидан бири саналади. Эрон сафари пайтида бу ерга ташриф буюрган таниқли адабиётшунос олим Азиз Қаюмовнинг гувоҳлик беришича, ҳозирги пайтда Ҳофиз Шерозий дафн этилган мазкур жой «Оромгоҳи Ҳофиз» номи билан машҳурдир.

Энди юқоридаги мактубда билдирилган фикрга келсак, Қашқадарё областининг Яккабоғ районидаги мазкур Хўжа Ҳофиз номли ота қабристонининг шоир Хўжа Ҳофиз Шерозий қабри билан ҳеч бир алоқаси йўқ, балки у тарихий шахснинг асослланмаган ривоятлардан биридир. Эҳтимол, бу қабр тошига қабр қачонлардир халқ ўртасида машҳур бўлган қандайдир бир номаълум ҳофизнинг қабри бўлиб, унинг қабр тошига Хўжа Ҳофиз Шерозий ижодидан бирор байт ёзиб қўйилган бўлиши мумкин.

Шарафиддин ШАРИПОВ, филология фанлари кандидати

ПАХТАКОРГА МАДАДКОРМИЗ

Бугунги кунда қалб амри билан ҳамма пахтакор. 6 миллион тонналик улкан хирмон учун кураш қизиган. Сирдарё областининг бепоён пахтазорларида фидокорона меҳнат қилаётган студентёшлар улкан хирмонга баракали улуш қўшмоқдалар. «Пахта — меники, сеники, ҳаммамизники!» деган шиор остида «оқ олтин» терайётган Тошкент Давлат университети студентлари область пахтакорларига камарбаста бўлмоқдалар. Оқ олтин районининг У. Юсупов номидаги совхозида меҳнат қилаётган фалсафа-иқтисод факультети студентлари кейинги кунларда юксак кўрсаткичларга эришдилар. Психология бўлимининг студентлари Ш. Раҳматова, Ф. Хўжаметова, Л. Бекназарова, Х. Сайдалиева ва бошқалар кунига 100—130 килограммдан пахта тўкмоқдалар.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети ташаббуси билан ташкил этилган «Ўзбекистон комсомоли» агитпоезди бу ерга студентларнинг дам олиш пайтида етиб келди.

Агитпоездда келган Орджоникидзе районининг «Қизил Ўзбекистон» колхози малакали тикувчиси ва ўтакор қизлари ансамбли ва «Дўстлик гуллари» вокал ансамблининг санъаткорлари ёшлик ва меҳнатни, пахтакорлар жасоратини мадҳ этувчи ранг-баранг куй ва қўшиқлар ижро этиб, ёшлар кўнглини хушнуд этдилар. Миришкор дам олган студентлар яхши дам — меҳнатга ҳамдам деганлардек, сурълатни янада жадаллаштиришга аҳд қилдилар.

Агитпоезд составида уруш ва меҳнат ветеранлари, санъаткорлар, шоир ва ёзувчилар бўлиб, улар бир неча кун давомида областнинг «СССР 60 йиллиги», Титов номидаги, «Правда», Вольов номидаги, «Фарҳод» каби қатор совхозларида меҳнат қилаётган студентлар ҳузурида ҳам ранг-баранг куй ва қўшиқлар ижро этдилар, мушоира ва адабий кечалар ўтказдилар. Уруш ва меҳнат ветеранлари С. Тоиров, М. Парфентьевнинг пахтанинг аҳамияти, тинчлик учун курашда партия ва ҳукуматимиз тутаётган оқилона сиёсат ва бахтли ёшлик ҳақидаги суҳбатларини тингладилар.

М. ТУРОБОВА

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институти олимлари томонидан ҳар йил адабиётимизнинг проблемаларига бағишланган қуллаб тадқиқотлар яратилмоқда.

Суратда: филология фанлари кандидатлари В. Мўминова, Э. Умаров, Б. Рўзиева, Т. Ғофиржонова.

С. МАҲКАМОВ фотоси

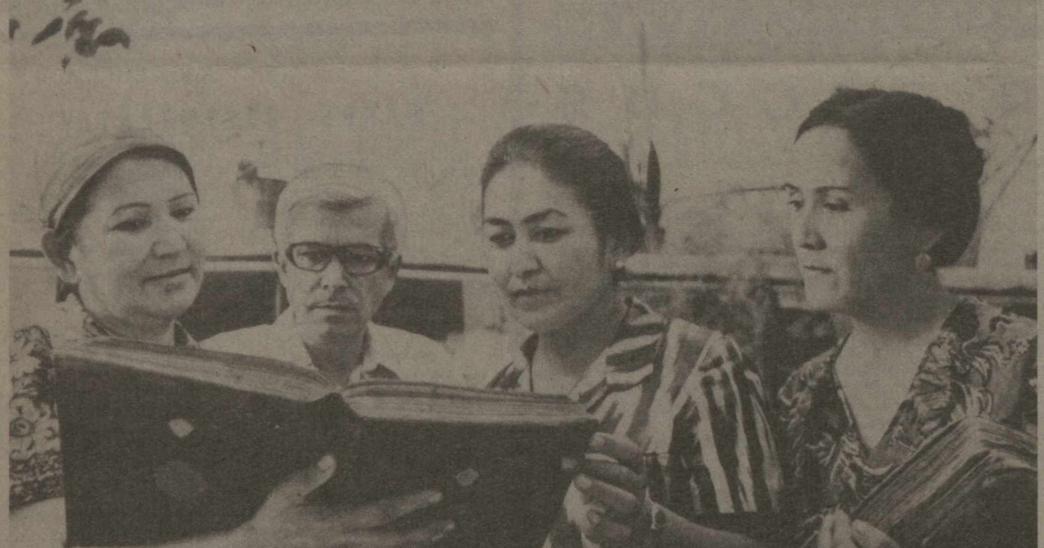

Одатдаги иш куни. Мамараим эндигина эгнига оқ халат, бошига қалпоғини кийиб, ёзув столига чўкканди ҳамки, эшик очилиб, хонага узун—қисқа бўлиб беш-олти эркак, хотин-халаж кириб келди. Ҳаммасининг қўлида аллақандай сумкалар-у, чамадонлар. Мамараим бир нафас уларга анграйиб қолди.

—Ҳай, ҳай, қаёққа, қаёққа?—деди у жаҳл билан.—Битта-биттадан киринглар. Нима, бу ер карвонсаройми?

—Э, Мамараим дўхтир, бормисиз, эсонмисиз, —келганларнинг бири қадрдонлардек Мамараим билан кўришқа кетди.—Нима, бизларни танимаяпсизми? Э, яшаворинг-е, қойилман сизга, дўхтиржон, қойилман.

—Мен... мен сиздарни таниёлмай турибман. Кимсизлар ўзи?—Мамараим ҳайрон бўлиб, ўзини четга олди.

—Мана бу Йўлдошбек деган азаматимиз биласиз. Адрессиз... деди Мамараимга бир денг, аэропортга тушибди-ю, юрак ўйноғи касали тутиб қолибди бечоранинг. Дардимиз бир хил экан, деб бу ёққа бошлаб келавердим. Тўғри қилибманми? Хўш, энди манави дўстимиз Геннадий Цепалкин билан танишиб қўйинг. Жуда одамшаванда, тилла йигит. Ўзи В. П. Чкалов номли Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасида ишласа ҳам запчастфурушликни котирворади. Мабодо, машинангиз бўлса, пулни бегона қилмай, Геннадийга айтсангиз, бир зумда топиб беради.

—Ҳой, бемор қаерга келганлигингизни билсангиз-чи?—Мамараим ҳали ҳам ҳеч нарсага тушуно̆лмай хуноб эди.

—Сабр қилинг, дўхтиржон, сабр қилинг, —Йўлдошбек тиришиб қўйди-да, шериклари танишишда давом этди. Мамараим шўр—Хоҳласангиз, янгамларга мана бунақа кўйлак олинг.—Йўлдошбек ҳам чидаб туролмай сумкасини ўртага ағдариб ташлади. —Ҳа, ҳа, хоҳлаганингизни танлаб олаверинг. Москвадан бунақасидан 440 тасини олиб келганман.

Шу пайт қаёқдандир ҳовлиққанича Людмила Храмкова деган аёл пайдо бўлиб қолди. Храмкова расман Сергели район ошхонаси трестида буфетчи бўлиб ишласа ҳам запчастфурушликни аъло даражада эгаллаган бозорнинг бекаси бўлиб олганди. Аммо, у Асия Ҳамидуллина сингари лиқ тўла сумкаларини ҳафсаласиз кўтариб юрмасдан, ўзи борган шаҳарда «қулоқ чўзма» бўлиб кетадиган молларни почта орқали онаси Нина Хлопчатникининг номига посилка қилиб юборади. Бу сафар ҳам шундай қилибди. У Вильнюсда эркакларнинг жемпер, кўйлакларидан 1602 сўмлигини сотиб олибди-да,

СПРАВКА БЕРИНГ...

—Йўғ-е,... Нахотки танимасангиз? Мени-я? Йўлдошбек Маъмурбековни-я? Кўйинг-е, бўлмаган гап. Яхшиси, кўзингизни олайтирмай, ошналарни қабул қилинг...

Танимаган одамнинг сурбетлигини кўриб, Мамараим елка қисди:

—Ҳазиллашаяпсизми?

—Кошки ҳазилнинг ўрни бўлса, дўхтиржон, —деди Маъмурбеков. —Юрак ўйноғи тутиб қолмаганда-ку бир отамлашардик-а!..

—Юрагим санчяпти, денг... Мамараимнинг кўнгли бўшашиб, беморни стулга ўтқазди-да, томир уришини текшира бошлади. Кейин тўйдамда, бир нарсадан умидвор бўлгандек мўлтиллаб қараб турганларга деди:

—Қани, сизлар, эшикка чиқиб туринглар-чи. Навбат билан нарсалариниг...

—Оббо, Мамараим ака-е... Маъмуреков ўтирган жойида иҳқилаб деди: —бу бечораларнияям менга ўхшаб юрак ўйноғи тутиб турибди. Ана қаранг, ҳозир ўзларини ташлаб юборишади.

Мамараим бу гап ундмас «бемор»ларга нима дейишини билолмай бошини қотди.

—Дўхтиржон, ўзингиздан қолар гап йўқ. Тиришқоқ, бу Ташкентдан тушган одамга осон тутиб бўлмайди.—Йўлдошбек шерикларига кўз қисиб деди: —Мана, ўзингиз бир қаранг-а, манави бечорагам пул топаман деб не-не балоларга гирифтор бўлишмади. Каттиқроқ кўтариб ташлашангиз ҳам атрофга оқаракан қарашади.

—Хой, биродар, дардингиз нима ўзи? Юрак ўйноғи нима бошқасими?

Ростини айтинг.

—«Берди»сини айтгунимча ўқимдан олманг, дўхтиржон. Олдин шу бечора ошналаримни сизга танитиб қўяй, кейин нима десангиз дейаверинг... Мен сизга айтсам, манови сурайиб тургани Собир Жумабоев. Ўзи кўринишдан бўшашганроқ бўлса ҳам, жуда чапдаст йигит. Тошкент бозоридан арзон-гаров анор олиб, Новокузнецкда фойдасига сотмоқчи бўлган. Икки қўлини ковуштириб турган хув анави жувон Ҳамза район Госстрах кассири Лидия Кузьмина бўлади. Унинг ҳам битта касби бор — одамларнинг хожатини чиқариш. Шу иш билан Ригадаги жойга бориб, самолётга 1216 сўмлик енг ишқаб кўйлак оляпти. Унинг ёнидагиси Эланди районидаги чойхонада олиб келган экан. Ўзингиздан қолар гап йўқ. Тошкентда бунақа моллигининг бозори чаққон. Шу ликнинг боши айланиб кўзи тинди. Қани энди Йўлдошбекнинг алжирашини тўхтатса. Мамараим у деб кўрди, бу деб кўрди, сира бўлмади. Ниҳоят, турниб турниб кетди-да, қўлини пахса қилиб, бор овоз билан бақириб юборди:

—Сизлар менинг олдимга эмас, милицияга боришинглар керак экан! Текинхўрлар билан милиция шуғулланади.

—Милиция?! Қани милиция!—хона бир зумда жимжит бўлиб қолди. Сўнг бир чамадоннинг, иккинчи сумкасининг, учинчиси яна алланарсасининг бўсаган ҳала-ғовур билан Мамараимнинг устига бостириб келишди.—Нега қўрқитасиз, доктор, одамнинг ўтакасини ёриб бординггиз-а, ўзингиз юрак ўйноғидан ўлимдан қутқарасиз, қани ўзингиз қолинг юборинг.

Ўзини четга тортиб турган Асия Ҳамидуллина деган аёл айниқса шаддод экан. У орани ёриб ўтиб, сумкасини ташлаб, қоғозни докторнинг столига «тап» этиб ташлаб, икки қўлини белига қўйганча бобиллай кетди:

—Сизни ким айтади, ўқиган, тушунган одам, деб. Нега текинхўр дейсиз. Шаҳарма-шаҳар, бозорма-бозор юриб, бозорга мол ташишнинг ўзи осонми? Бизнинг пулга ҳаммаси фақат бўлмайди. Қаранг бир, юк кўтараверибиз кариб кетган. Нима, жоним текинга келибдими?

—Шунинг ўрнига бир жойга кириб ишласангиз бўлмайдими?—Мамараимнинг эсини ўқотди.

—Ишланг? Нима, бу ишэмасми? Йўқ, янглишасиз, мен бировларнинг пулига яшаётганим йўқ. Ўзимнинг пулим, сувга уриб бўлса ҳам пул топяпман, билдингизми?

—Асия, қўй, жон куйдирма, қуйиниганинг бефойда, дўхтиржон бизнинг қадримизга етишмаяпти,—Узун, оригга шундай ўйлаб келдингиз, билан ишламаса бўлмайди.—Узун, ориқ бир дўхтир чайқовчи уни шаштидан қайтармоқчи бўлди. — Ахир, сизни Қозондан нима олиб келганимни кўрсатсам, жуда ўйлаб кетсин.

Шундан кейин Асия Ҳамидуллина сумкасини очиб, қимматбаҳо кийим-бошларни ўртага тўкиб ташлади.

—Мана, мана, йиғирма уч комплект... болаларимнинг... Бунақа кийимларини етти ухлаб тушингизда ҳам кўрмайсан... Билдингизми?

Мамараимнинг кўзлари чақнаб кетаёзди. Қандай кишилар орасига тушиб қолганини у мана шундан кейингина фаҳмлади. тўғри Тошкентга учиб келибди.

—Бунақа кийим-бошларни айтган пулимга олиб кетишади, дўхтиржон, —деди у молларини кўз-кўз қиларкан. —Шулардан биттасини олиб, олинг-у, мушкулимни осон қилинг...

Мамараимнинг роса боши қотди:

—Сизларга нима керак ўзи?—деб қичқириб юборди.

—Бизларгами? Бизларга справка керак, —жавоб берди Йўлдошбек Маъмурбеков. —Булар аэропортдан асли касал бўлиб, шунинг учун уларга юрак ўйноғи бўлиб қолишган, шунинг учун уларга тегиб бўлмайди, ҳа дегини бизга касал эканлигимиз ҳақида справка берсангиз бўлди, дўхтиржон. Ана ундан кейин устингиздан тилло... йўғ-е, пул сочамиз...

—Тушларингни сувга айтинглар, —энди чайқовчиларнинг мақсадини тушуниб олган Мамараим столни муштлаб юборди.—Ахир сизлар хонангдан бўшатиб юборинглар-чи. Етар, шунча ваъзингизни эшитганларингиз. Бўлмаса милиция чақираман.

—Ҳай, ҳай, менга нима бўлди, дўхтир, мабодо касалмасмисан?

—Қўйиб берса мени ҳам юрак ўйноғи қиладиганга ўхшайсизлар. Қани, бир кўтарилинглар-чи. Менга бижғитиб қўйманг.

—Справка-чи? Справка нима бўлади?

—Справкани милициядан оласизлар.

Мамараим чайқовчиларни хонадан ҳайдаб чиқарди-ю, эшик ва деразаларни ланг очиб юборди.

Биз юқорида Тошкент темир йўл вокзали ва аэропортида чайқовчилар ўртасида рўй берган кичик воқеани баён қилдик, холос. Текинхўрликни ўзига касб қилиб, мақсади осон йўл билан бойлик орттириш бўлиб қолган кишилар ҳаётимизда жуда оз, албатта. Аммо бирини минглаб, мингнинки тумана деганлардек, улардан касофати кўпчиликка урайлти. Лекин шунисибилинки, улар сира узоққа боролмайди. Кўза кунда эмас, кунида синганидек, текинхўрлар қилмишига яраша эл-юрт олдида жавоб бериши муқаррар.

А. ХЎЖАХОНОВ,

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган юрист

Н. АЛИМОВ,

Т. ТОШЕВ

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОНЛАРДАН ХАТЛАР

ГАЗЕТА ВИТРИНАЛАРИ ЗАРУР

Матбуотнинг халқимиз ҳаётига аллақачон сингиб кетгани исбот талаб қилмайдиган ҳақиқат. У — интернационал тарбиянинг кудратли воситаси. Газета-журналлар орқали мамлакатимиз халқлари бир-бирларининг ҳаётлардан, бутун дунёда, қардош юртларда юз бераётган янгиликлардан хабардор бўладилар, дўстлик алоқаларини мустаҳкамлайдилар. Бироқ барча газета-журналларга, айниқса, қардош республикаларда чиқаётган газеталарга тўла обуна бўлиш имконсиз. Бунда катта шаҳарларнинг домо аҳоли гавжум жойларида газета витриналари ўрнатиш газетхонларга жуда қўл келади. Бир-икки йил илгари шундай витринаялар пойтахтимизнинг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг нашриёти биноси ёнида, Тошкент Автомобиль ва йўллар институти қаршисида — Инқилоб хиёбонида ва шаҳарнинг бошқа жойларида бор эди. Биз — газетхонлар «Правда», «Известия», «Комсомольская правда», «Труд», «Учительская газета», «Советская культура» каби марказий газеталарни, республикамизда чиқаётган асосий газеталарни, қардош республикаларнинг марказий газеталарини ўқиш имкониятига эга эдик. Ҳозир эса, афсуски, бундай яхши одат унутилиб бормоқда. Истардикки, Тошкентнинг шаҳар аэропорти — темир йўл вокзали, «Тошкент», «Самарқанд» автостанциялари, маданият ва истироҳат боғлари хиёбонлари, университет, театрлар ва бошқа жамоат жойларида газета витриналари ўрнатилса. Витриналардан «Литературная газета», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Тошкент оқшоми» газеталари ҳам ўрин эгалласа айни муддао бўларди.

Худди шундай газета витриналарининг республикамизнинг бошқа шаҳар ва қишлоқларида ҳам ўрнатиш мақсадга мувофиқдир. Бу кечиктирилмас тадбирни тегишли ташкилотлар амалга оширишлари лозим.

М. ХОЛИҚОВ

АРАЗ

Турғунали ЕРМАТОВ

ҲИКОЯ

— Ая, бугун нима овқат қилдингиз?

— Қовурма, қизим.

— Э, қовурма емайман,— деб лабларини чўччайтирди Чарос.

— Нима есдан бўлмаса? — сўради онаси жиғибийрон бўлиб.

— Қар куни шу аҳвол, палов қилсам, сутли ош ичаман дейсан, сутли ош қилсам, қовурма дейсан, ана бунақа қиздан ўзи, бор, емасанг, ема!

Чарос бу яқин орада қаттиқ гап эшитмаган эди, ойиси араллиб қолди, кейин овқларини тапиллатиб бирдан ташлаб, ётиб олди. У аразлаган эди.

Ҳар гал эрка қизи аразлаганда эркалайдиган онаси бу гал негадир индамади. «Майли, аразлаб ётаверадиман», — ўйлади Чарос. Бироздан кейин ойиси билан дадаси уни овқатга чақиришди, лекин Чарос индамай ётаверди. У ойисининг «Шириншу қизим, менинг асалим, кела қол, овқатингни еб ол, аттанг овқатинг совиб қолади» деб ёлворишини кутиб ётганди... Лекин ойиси ҳеч нарса демади, Чарос ётаверди.

— Ҳар куни ётиб олишларинг бор, бир кун сени бошқаларга ҳам берамиз, йўлда мороженой, шоколадларнингни берамиз, боромасан... деди ойиси. Чароснинг ичи ёниб кетди... Аммо ойисидан индамади.

Бир вақт Чарос кўзини очса, чироқ ўчган. Ошхоналардан ҳали ҳам шуғулланаётган ойисининг қўшиқ-қоронгида шундай, даданингда бўлса шундай, бўлса анча кутилмаган ҳам овқатни ўйлаган, аммо кутилмадилар.

— Пиглама, бўлди,— онаси уни жеркиб берди.

Чарос югурганча хонасига кириб, ётиб олди. Уйни ҳам овқат егиси келиб кетди. «Саватдан нон олиб есамми-кин, аяш нега кирмадилар экан-а? Майли, барибир қовурма емайман, нон еялай, аммо уларнинг гапига кирмайман».

У ўрнидан сирғалиб тушиб, товуш чиқармай ошхонага кирди, стол устига чиқиб чироқни ёқди. Саватни олмоқчи эди, баланд экан, қараса, битталам нон қолмабди.

Чарос бир пиёла сув ичди, бўлмади, қорни гув-гув қилаверди. «Э, сув билан қорин тўйармиди?» деди-да, чироқни ўчириб ётди. Шунда кўзи ойисининг шкафига тушди. Ундаги боғлаб қўйилган тугунчани олиб, очди. «Вой, торт ҳам қолмабдику, ҳаммасини бекорга таъомлабди», деди, чойшапини қарай-чи, балки ичиди, кўзи кетди? Шу ҳам ёқмади, Чарос шоколадни олиб бурчакка бир-бир ейлаб, ойисига билдирмай...

Лиш билмай қозонга яқин борди, очайми, очмайми деб иккиланди. Кейин оҳиста қопқоғини кўтарди. Қозонда нон-пан, бўм-бўш эди. «Менга ҳеч нарса қолдиришмабди, аразласам бўларкан, қориним...»

Шу пайт ошхона эшиги аста очилиб, ойиси кўринди:

— Ҳа, қизим, ухламадингми, нима қилиб турибсан?

— Ая, нон, ая...

Чарос гапнинг давомини айтолмай, ўпкаси тўлиб, йиғлаб юборди.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
БАҲОСИ 10 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»

Орган союза писателей Узбекистана и Министерства культуры Узбекской ССР.

Бош редактор: Одил ЁҚУБОВ

Редколлегия: Раҳим АҲМЕДОВ, Рамз БОБОЖОН, Собир БОБОЕВ, Барот БОЙҚОБИЛОВ, Эркин ВОҲИДОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош редактор ўринбосари), Саъдулла ҚАРОМАТОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Назир САФАРОВ, Ўлмас УМАРБЕКОВ, Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул секретарь), Тўлепберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Лазиз ҚАЮМОВ, Малик ҚАЮМОВ, Сора ЭШОНТЎРАЕВА.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700029, Ленин кўчаси 41.

ТЕЛЕФОНЛАР: Бош редактор — 33-52-91, 32-57-42, қабулхона — 32-54-71; бош редактор ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул секретарь — 33-49-93, 32-58-49; БЎЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза — 32-55-78; санъат — 32-56-48; сатира ва юмор — 32-56-49; фотолаборатория — 32-58-95.